

LETNIK X : 1929 : ŠTEVILKA 6

MLADIKA

PETER MARKOVIČ, STRAH LJUBLJANSKIH ŠOLARJEV.

ZGODOVINSKA POVEST. — IVAN PREGELJ.

III. ZDRAVA, SVETA KATARINA!

1. »Nuj! Ne glej me! Opil sem sel!«

»Ad majorem Dei gloriam . . . vse v vedno večjo božjo čast! Georgius rhetorices Labacensis Domino Reverendo Josepho . . . Šestošolec Jurij v Ljubljani, častitemu gospodu Jožefu Glaviniču, vikarju v Moščenicah . . .«

Tako je začel brati vikar Jože lepega solnčnega dne pismo, ki ga je pravkar prejel iz Ljubljane preko Klanega in Reke od svojega novega varovanca Petra Markoviča, ki se mu je tam šolal pod imenom Jurija Mihajloviča. Bilo je prvo pismo in zato ga je bil vikar tako zelo vesel, da kar brati ni mogel mirno v preveliki nepočakanosti, kaj bo iz pisma izvedel.

»Vse v vedno večjo božjo čast! Dignum et justum, spodobno in prav je tako!« je brbljal z listom v roki. »Torej je le še živ in mi je celó kaj hitro pisal in je le pismo zaradi zime in snegov dva meseca hodilo, preden je došlo. Pa da je le prišlo! Nujte, uskok, Tereza! Viti — živi! Ušel je krvavi sodbi in krvavi nagradi. Saj sem vedel, da je pravi, da je goden ptič.«

»Senjan,« je rekla trpko Tereza.

»Senjan,« je potrdil vikar in gledal ženi v togo resni, negibni obraz. Vznejevoljil se je, ko v tem licu ni našel niti malo odbleska svoje vesele razburjenosti, pa je velel trpko:

»Nujte! Pustite me samega! Kaj mi v pismo zijate! Niste pismena!«

Strežnica se je molčé umeknila. Vikar je mrmral:

»Amen pa Bog. Ne da mi, da bi mirno prebral. Taceat mulier, tiho naj bo — kadar jo pokličem, naj pride.«

Delal je vikar ženi s to besedo bridko krivico, zakaj sam je bil prej planil v kuhinjo in prizval molčečo ženo. Tudi zdaj si je želel njene družčine, pa ga je bolela njena brezmejna hladnokrvnost in mirnost. Z močnim požirkom vina je skušal poplakniti svojo jarost in objest. Pobožno je začel nato brati pismo. Peter Markovič se mu je zahvaljeval za vso veliko dobroto.

»Ne meni, le v večjo božjo čast,« je čustvoval vikar ob branju in besedah Petrove zahvalnosti. »Prav pa je, da je mladič vljuden in da tudi z očitnim zgledom pokaže, česa se uči v svoji šesti šoli. Ne boš, prebrisanec, vikarja Jože! Ima tudi svojo retoriko za seboj in ve, quid ad captandam lectoris, ve, kako je treba zapisati in povedati, da bo bralcu povšeč. Nadaljujmo!«

Peter je jasno in mirno poročal o svoji prečudni poti čez Učko, o nevihti, ki ga je zajela, o strašnem svojem videnju z onstran, o strahu, ki ga je zrušil, o svoji nadaljni poti preko gore, o noči, ki jo je nato prebil v gozdovih, za goro nad Veprincem, o jutru, ko je na poti pod Kastvom zadel na Cattinija in čudežno ušel smrti. Četudi je zdaj umel tedanjo Cattinijevo grozo, je vendar pripisoval svojo rešitev očitnemu božjemu varštvu po priprošnji mrtvega prijatelja in pobratima Jurija.

»Ha,« je vzkliknil vikar, »la striga pallida — blede premrl! Ali mi bajke pripoveduje? Ali mi smem verjeti, da more mlad človek v eni sami noči osiveti? Bog pomagaj! Verjamem. Takale reč, saj bi dejal, da bi vsakemu drugemu udarila na pamet. Petru je v lase.«

Ni ga vzdržalo. Vstal je in stopil v kuhinjo k Terezi.

»Ali verjamate, da je siv?« je vzkliknil, kakor človek, ki oznanja nepričakovano veselo vest. »Siv kot ovca, ali naj prisežem, amen pa Bog?«

»Verjamem,« je rekla strežnica kratko in prav zato zopet vzburila vikarja, da je šel. Nekoliko raztreseno je nato bral nadalje, ko je Peter poročal, kako je poslej hodil mimo Brguda na Jelšane, od tu na Ilirsko Bistrico, nato čez Knežak do Postojne in čez Logatec in Vrhniko do Ljubljane. Dijak je omenil, kako so ljudje osuplo gledali njegovo sivo glavo, ki sam nič zanjo vedel ni.

»Vso pot,« je pisal, »pa sem imel stokrat priliko spominjati se Vaše dobrote. Vaša suknja me je grela, živel pa sem od novca, ki mi ga je podarila Vaša pridna skrbnica Tereza. Kakor rodno mater jo bom imel do smrti v mislih in pri srcu.«

Zopet je bil vikar v kuhinji:

»Ali čujete?« je poskušal še enkrat, ne bi li prebudil ženice iz njene toge ravnodušnosti. »Ali čujete? Svojo drugo mater Vas imenuje, in da do smrti ne bo pozabil, kar ste mu dali. Nuj, kaj deste, ali ni prav tako? Fant ima srce. Vreden je.«

Zastonj se je trudil vikar. Tereze ni ogrel. Zato je dejal bridko in posmehljivo, da bi jo morda tako razburil:

»Dali ste, kar ste dali. Ne mislite, da je bilo bogvekaj. Mladič je še vedno potreben, zebe ga in strada. Če ste prava, primeknili boste še kaj, ko mu bom danes pismo napisal in poslal. Zanesem se.«

»Nimam!« je spregovorila Tereza hripavo, plaho. Vikar je verjel. Dobro mu je délo, da je s svojo premetenostjo vendar vsaj za kratek trenutek prefresel ženo in se preveril o njej, kar je sicer že vedel, da ni brez srca.«

»Ne ženite si k srcu,« je dejal pomirljivo, »tako hudo ni, kot sem rekel. In če bo sila, sem zdaj prvi jaz, ki bo govoril, amen pa Bog.«

Šel je in s krepkim požirkom vina zopet iskal strpnosti, da bi bral mirno dalje. Peter je pisal, kako je prišel dan pred praznikom svete Lucije v Ljubljano, kako je našel očeta Jankoviča, kako so ga potem zasliševali in določili, naj se zopet oglasi naslednji dan.

»Oglasil sem se,« je pisal. »Zdaj pa sta me vzela v preizkušnjo dva druga gospoda, oče Adam, ki uči modroslovje, in oče Bernard, ki mi je zdaj učitelj v šesti šoli. Poizkušala sta me, kaj znam. Očetu Bernardu na vprašanja govoriti je bilo dobro. Strašno mil, boječ je. Dokazal sem, da sem več v latinski govoric, v slovnici, sintaksi in poetiki. Da so mi spričevala pristna, je potrdil in mi česfital. Dal mi je roko. Poljubil sem jo. Tisti trenutek sem ga ljubil. Pa saj Vam bom še drugod pisal o njem! Zdaj naj povem, kaj je hotel oče Adam od mene. Sprva sem mislil, da me izprašuje iz katekizma. Pa ni bilo tako. Začutil sem, da učeni bogoslovec išče globlje: da preiskuje, kaj je z mojo vestjo. Ko sem se tega osvestil, mi je bilo zopet strašno tesno pri srcu. Mislim, da sem odgovarjal prav in celó takó, da si je oče Bernard, ki je poslušal, solzo obrisal. V meni pa je vendar vse kričalo, da grešim, da sem hinavec, lažnik, potuhnjeneč. O, gospod vikar, dobrotnik moj! Tisto uro sem se šele zavedel, kako strašno breme sem si oprtal, ko sem si z lažjo priboril pravico do življenja! Jurij Mihajlovič sem, pravim, in nisem. Iz ene, prve laži bo rasla vsak dan nova. In če bi se hotel, ne bom se smel razodeči po pravici nikomur. Zoprnikom se kriti, je modro, izdajstvo pa je slepiti dobre in prijatelje. Jaz jih moram in bom moral.«

»Za pokoro, berekin!« je zarenčal vikar. Prvokrat se je osvestil, da sleparija s spričevali rajnega Jurija zadeva tudi njega. Prvokrat je videl zdaj tudi vikar zadevo z njene zunanje strani in si moral priznati, da je grešil, pa četudi iz najbolj

blagega namena. Razburjeno je segel po vinu. Po tem je zmagal v njem zopet pristno njegov razum. »Pia fraus!« je vzkliknil, »poštena sleparija, nuj! Naj pa bo nad menoj ta greh, saj vem, komu in kam se pojdem obtoževati! In Bog, hvala Mu, noben reški vicarius ni, da bi krvavo nagrado za grešnimi razpisoval, amen pa Bog!«

Peter je sporočal, da so ga nato sprejeli v šolo s pridržkom, da ga ne učitelji ne vodstvo ne bodo ščitili, če bi se izkazalo, da ni bil postavno sprejet. Kaj da očetje pravzaprav mislijo o njem, ne ve in ne bo menda nikoli zvedel. To pa rad verjame, da gledajo globlje v duše, kakor pa pokažejo. Kar čudno je namreč, da bi se bili sicer zadovoljili z odgovorom, ki ga je povedal na vprašanje, kako je osivel, češ, da ga je gonil sestradan volk, s katerim da se je meril na življenje in smrt.

»Tako se lažem, glejte, dobrotnik moj. Tako gomitim greh, ki ga bo Bog kaznoval nad menoj...«

»Saj sem rekel, da noben vicarius ni,« je renčal duhovni in zopet moral piti. Kar pa je še bral, ga je manj vznemirjalo in lepo raztreslo. Peter je pisal o ljubljanski šoli, o njenem ustroju, o šolskem redu, o šolarskem pravilniku, o učiteljih, zlasti o očetu Bernardu, ki s svojo mehko dobroto žal ni kos porednim in živim učencem in zato močno trpi. V celoti je ljubljanska šola ista kot ona na Reki. Da mu je sprva vendar vse tuje, kdo se bo čudil. Drugačni ljudje, drugačne krajevne razmere so vftisnile tudi šoli svoj posebni značaj. Skoraj stoletna šolska raba je postala postava: dijaški imajo mnogo svobode, živé quasi more academico, skoraj po visokošolsko. Težko službo imajo učitelji, ko jih krotijo in morajo biti pri tem oprezni, da se ne zamerijo vplivnim dijaškim pokroviteljem, plemiškim in meščanskim mogotcem, roditeljem, stricem in vzgojnikom. Težko jim je na drugi strani vladati pravično in enakomerno. Na zunaj pa kaže šola velik sijaj. Dijaški prazniki, ki jih je z glavnim godom svete Katarine še šest, so pravi mestni prazniki. Dijaške gledališke predstave posečajo duhovski in svetni knezi in deželani, dijaški častno spremljajo ugledne in slavne pokojnike na zadnji poti, stražijo sveti grob za velikonoč in oltarje za praznik sv. Rešnjega Telesa. Pod Turnom imajo svoj gradič z vrtovi in logom, kjer se odpočivajo spomladi, sicer pa je vse mesto njihovo tako zelo, da premnogokrat s svojim bahaškim in glasnim nastopanjem izzivajo meščane, stražnike, občinske svetovalce, sodnika samega in najbolj mlade čevljarske in druge pomočnike, ki so sirovi ljudje, a se oboroženih šolarjev bojijo. Kljub strogim prepovedim hodijo nekateri plemiški celo v šolo z meči in se vedejo bolj kakor vojaški nego dijaški ljudje. Kaj zato, da velja v šoli pravilo, quod non verbis

Fendi: Nevihča. (Dunaj, Belvedere.)

verberis, da beseda uči, a šiba nauči, ko pa se korektorjev ali šolarskih strahov nihče več ne boji, če je le prišel v četrto šolo. Zgodilo se je celó, da je moral šolski ravnatelj posredovati pri mestnem sodniku radi razuzdanih gojencev, ki so ponoči povzročali neredne in celo poboje...

»Lepe šole,« je zamrmral vikar nejevoljno in segel po vrču. Izpraznil je posodo. Peter je pisal zopet o samem sebi. Oče Andrej mu je preskrbel za prvo silo nekaj življenja v mestu, oče Bernard pa mu je izposloval, da poučuje nekega otroka iz šenklavške šole. Tako more živeti, dasi skromno. Stanuje pri stari, gluhi ženici. Sam je. Nima znancev ne prijateljev med dijaki. Ne išče jih in vidi, da ga tudi dijaki in sošolci ne iščejo zase in svoje družbe. Ne morejo se mu privaditi. Njegovi sivi lasje jih menda plašijo. Ne sicer vseh. Nekatere živo zajemajo, pa jim sam ne da blizu.

»Kriti se moram,« je pisal, »pa celo in še najbolj tedaj, ko sem najbolj sam, v spanju. V sanjah trpim vsako noč. Po večkrat se zbudim v grozi,

bežeč pred preganjalci. Vedno zopet stojim Cattinjevemu orožju nasproti. Najhujše je, kadar moram zopet vedriti pod lučko in se mi bliža oni strašni, oni nedopovedljivi z onstran groba, ki mi je pobelil lase. Boga hvalim, da sem pod streho sam z gluho svojo gospodinjo, ki trdovratno verjame, da mi je »gospod Gregor« ime...«

»Kje naj iščem tolažbe, miru in pokoja,« je še pisal dalje, »boste rekli, dobrotnik moj. Vem in iščem. V delu, ki mi je prava slast, v šoli, ki me le v toliko boli, da nočejo vsi moji sošolci kakor hočem jaz in hoče dobri moj učitelj oče Bernard. Oče Bernard mi je druga uteha. Ne morem se mu popolnoma zaupati, a pokazal sem se mu toliko, da ne morem reči, ali ne ve več o meni nego jaz o njem. Vidim in poznam ga sicer, da ni ves tak, kakor so drugi redovniki. Za nečem velikim sniva venomer, ves srečen in mlad je, ko se v takih svojih sanjah zanese in vznáša. Govoriva o skrivnosti božjega kraljestva na zemlji, govoriva o enem in edinem poklicu človekovem na zemlji: da ljubi

Boga nad vse, a da se ga uči ljubiti iz one še večje in težje ljubezni, iz ljubezni do bližnjega. Šolski red in posel, šolska beseda in postava pa ubijajo očeta Bernarda. Da tudi on slabo spi, mi je potožil in se obložil, da nima pravega redovniškega poklica. Če sem ga prav umel. Verjeti mu ne morem, skušam pa ga razumeti. Ne, res je, ni redovniški! Serafsko zagledanim dušam je tudi redovniški red preveč človečanski in zemeljski. Jarem jim je in ga trpijo le zato, ker ga jim je Bog naložil, in ga nosijo zvesto do konca, ker so do konca ponižni.«

»Glej modroslovca, ki kakor svetec Avguštin gleda,« je vzkliknil vikar. »In še enega imam, ki me tolaži,« je bral dalje, »in kadar mi je najbolj hudo in noče nič slišati za moje tesnobe, z molitvijo Vašo ga rofim: Oče naš! Veliki Gospod Bog! Pomaga. Trpim, a je znosno. Najslajše tedaj, ko se zamišljam v svoj svet ob morju, ki ga morda ne bom imel nikoli več. V zimah in mrazovih sanjam na jug, v našo burjo, na naše morje in v naše solnce. Tu je megleno in mračno. Spomladi, pravijo, bo tudi v Ljubljani lepo. Verjamem in čakam.«

»Veruj in čakaj, tako je, moj sin!« mrmra vikar. Oči se mu solzijo, z zadnjo silo še bere v zadnjem svitu ugašajočega dne:

»Kar Jurij to Peter! Do zadnjega! Bog! Eno vem. Imenu, ki me je rešilo in je sveto, do groba ne bom nehvaležen, nezvest!«

Vikar se je dvignil in se začudil. Stoji, se gleda in se ne pozna. Stopi, se ziblje, išče v kuhinjo vrat in jih jedva najde. Vstopi se pred Terezo in vikne:

»Uskok! Ne zijaj me. Opil sem se!«

In Tereza stoji, je kakor vsa iz sebe od začudenja. Vikar jo je prvokrat to pot tikal...

2. Rhetorices studiosi – šestošolci.

»Ad majorem Dei gloriam! Zdaj poznaš šolski red,« je dejal Petru oče prefekt, »in si obljubil pokorščino. Hodi in jutri s šolsko mašo počneš. Po maši naj te uvede oče Bernard in predstavi sošolcem.«

Peter se je sklonil in poljubil ravnatelju roko. Nato je šel. Stopil je v cerkev in se goreče zahvalil Bogu, da mu je vse uspelo. Ko je stopil iz cerkve, se je že mračilo. Peter je krenil s Starega trga proti Rebri, kjer je bil zjutraj našel stanovanje. Tedaj mu je nekdo položil roko na rame in dejal:

»Čestitam, Jurij Mihajlovič, sošolca sva.«

Peter je spoznal znanca od prejšnjega dne, Gabriela Šapla. Ni mu bil nevšečen in čutil je, kakor da mu mora biti hvaležen. Šapla se je družabno obesil Petru pod roko in klical nenavadno vedro in živo. Petru se je hotelo zdeti, da ni popolnoma trezen.

»Krasno, imenitno,« je brbljal, »to je pomemben dan, ki ga je treba praznovati. Se čudiš, kako

vem, da si naš novi? Nil novi sub sole, dragi moj, nič novega pod solncem, da bi Šapla prvi ne zvedel. Ampak, kaj zdaj? Tuj si. Zanesi se name. Strežem ti. Si hočeš mesto ogledati? Pusti, še si ga boš. Nekaj drugega pač. Naš tuskulum, naše pribežališče grešnikov hočem reči, si pa moraš ogledati in svoje sošolce spoznati. Pojdiva! Si denaren? Nisi. Nič ne de. Nocoj boš moj gost.«

Potegnil je Petra v ozko ulico blizu Novega trga in ga potisnil po strmih stopnicah v nekako temačno pivsko klet.

»Mi retorji, šestošolci,« je pri tem brbljal venomer, »smo letos najvišji razred. Javili so se sicer trije ali štirje kazisti, sedmošolci, ki pa so jo potem pobrali naprej. Deset nas je, pa smo zato kakor en sam. Tu se shajamo. Ali kakor vidim, danes ne. Bova sama. Nič ne de. Hej, hoj! Adveni, puella dulcis, Catharina! Kje si, sladka Katrica?«

Posadil se je prav po domače k mizi in pokazal Petru ob sebi. Prijetno in šegavo dekle je prišlo od nekod. Šapla jo je ujel za roko in dejal:

»Prijatelja sem našel in priveel. Pokloni se mu. Retor je kakor vsi naši in Jurij mu je ime. Ali ti je všeč?«

»Tema je, ne vidim ga dobro,« je reklo dekle in se prav blizu nagnilo k Petru. Peter se je odmeknil rezko. Dekle se je nekoliko zmedlo in vprašalo, s čim naj postreže. Šapla je naročil.

»Filia nostra hospitalis – prijateljica študentov,« je govoril nato, »čedna in prijazna, kaj? Hymnum habemus de illa – celó pesem smo ji zložili na čast, pa z njo dražimo ljubosumne čevljarske vajence in drugo mestno svoja, ki bi vso dekliško prijaznost radi sami zase.«

Prenehal je golčati in pogledal osuplo po Petru. »Kaj si od matere že tako pust in molčeč,« je vprašal.

»O šoli povej kaj!« je dejal mirno Peter.

Dekle je prišlo s pijačo. Šapla je neposredno zgrabil za vrč, nazdravil Petru in pil izdatno. Le nekaj kapljic je srknil Peter.

»O šoli,« je povzel Šapla besedo. »Velja, šola je, če ni boljšega, prva. Pa začniva! Rhetorices personae! Magister! Oče Bernard. Poznaš? Mehka duša, krofka. Šleva! On se boji nas, mi njega ne. Dobro. Nadaljujmo secundum ordinem, po vrsti po abecedi. Primus, prvi naš! Joannes Christophorus Fabijanič, decurio – reditelj, plemič s pavjim perjem v grbu. Ničemurno razvajen, pošten mladič, ki rad poveljuje. Domači mu snubijo bogato Medičevo Evico, pa ga je naša filia hospitalis v svoje mreže ujela in se le čudim, da ga ni tu. Satis, dovolj!«

Poplaknil je grlo in nadaljeval hitro, kar brez sape, da je beseda lovila besedo.

»Drugi! Peter Furlan. Homo simplex — preprošč. Fige je rad in rožiče, pametne je pa ne dobiš od njega. Tertius, tretji: Tone Gerželj, potuhnjjen pobožnjak, četrti, Matej Godina, po domače ovca. Peti, Gorjup Janez, tudi ovca, ampak garjeva. S ponarejenimi spričevali je priromal iz Celja. Bog z njim! Peti sva rekla, kaj ne? Šesti. Krčmarski Ložarjev Janez, ki je hud prepirljivec in kockač. Sedmi: Simon Pirnat, togoten in oblasten kakor oče, ki je v službi loške gospode. Osmi: Marko Šabec. Zapravljivec, poljanski bahač. Če boš znal z njim, napajal te bo. Ima teto, ki ga razvaja in se ji zna prikupiti, in dva strica, ki se jima zna hliniti. Bog pomagaj! Zadušil se ne bom. Deveti —«

Duškom je izpraznil vrč pred sabo in poklical novega.

»Deveti sem pa jaz sam, Gabrijel Šapla, z Vipavskega doma, dobrega očeta slabi sin, pijanec, prismoda, oprobrium hominum — izvržek, reci, zadnji v razredu, ki nisem na učenost ničemuren, a znam zato brenkati in peti.«

Tako se je razgovoril, začel neposredno po zadnji besedi gibati z rokami, kakor da prebira strune, in peti s hripavo zapitim glasom:

»Es steht ein Schloss in Oesterreich...«*

Peter je videl, da se mu tovariša prijemlja pi-jača že kaj očitno. Pusto mu je bilo in žal človeka, ki ga je spoznal kot svojega prvega ljubjanskega sošolca.

»Vitrum nostrum gloriosum** — oj, kozarček moj, preslavni,« je pel Šapla. Peter mu je položil težko in trpko roko na rame.

»Miruj!«

»Velja, prijatelj!« se je unašal Šapla, »dobrega očeta zapravljeni sin, sem rekel. Vidiš, da sem vsaj odkritosrčen. Nu, pa bodiva pametna. O čem sva že govorila?«

»O šoli,« je odgovoril Peter.

»Porro tractetur! Nadaljujval!« je golčal Šapla. »Kaj sem ti že hotel povedati? Aha. Jutri začneš torej? Zato moraš vedeti. Oče Bernard nas je namreč zadnjo uro žalil, rekel nam je, da smo svoja, vulgus profanum. Nesramno, kaj? Zato smo se domenili, da se mu jutri upremo. Boš z nami!«

»Povej!«

»Upremo se. Pošljemo pred uro zastopnika, naj obžaluje. In če ne bo hotel, molčimo pri pouku ves dopoldan. Pereať, proč z njim, ki bi izdajal!«

Prijel je kakor pijanci nevljudno Petra za rame in ga stresel. Peter je dejal hladno:

»Mene oče Bernard ni žalil nič.«

»Ali boš sošolce zapuščal?« je vzkliknil Šapla.

* Stara nemška narodna pesem: Stoji, stoji tam trden grad...

** Dijaška pesem, naslanja se na besedilo »Pange lingua«.

»Prosim,« je zaklical Peter točajki, da bo plačal. Šapli je splahnila objestnost. Skoraj plaho je vprašal Petra, ali ga je žalil. Peter je takoj spoznal, da vinski bratec ni tako slab, kakor zine oblastno.

»Povedal sem ti,« je dejal Šapla, »zdaj pa stori, kakor veš. Meni se ne boš zameril, ki sam vem, da je oče Bernard sirota.«

Tisti čas je vstopilo nekaj pivcev.

»Čevljarji,« je povedal Šapla, »najmlajši mojster Lenart Schwerfl. Dekle mu je všeč, pa mu naši v zelje zahajajo. Jaz ne. Boš le videl, kako znam biti z vsemi prijazen.«

Preden se je nadejal Peter, je že sedel Šapla pri mizi meščanskih pivcev, bil prijazen z njimi, se brafil, dobil od nekod godalo in udaril v strune. Čevljarjem je bilo všeč. Šapla je pel z občutjem in dokaj prijetnim glasom, dasi rahlo hripavo:

»Es steht ein Schloss in Oesterreich...«

Ko je odpel, se je ozrl po Petru in zaklical:

»Amice — prijatelj! Takoj se vrnem. Ali se dolgočasiš? Strpi se!«

Toda Petru je presedalo. Vstal je, poklonil se nerodno in šel. Prijazno krčmarsko dekle ga je vljudno spremilo do vrat in mu voščilo lahko noč.

Ni odgovoril. Niti slišal ni. Bil je truden. Zeblo ga je in glava ga je bolela. Ko je Šapla opazil, da je Peter šel, je zmignil z ramami:

»Škoda. Saj nas je enajst v šestih! In za enega mu nisem povedal.«

* * *

Ko je drugega dne pred šolo poiskal Peter očeta Bernarda, mu je vse povedal, kaj nameravajo dijaki v razredu. Medlo se je nasmehnil redovnik in prikimal. Prijel je Petra za roko in ga vedel v šolsko sobo. Kleče je molil z dijaki. Nato pa je dejal, predstavlja Petra:

»Jurij Mihajlovič, ki mi je zelo drag! Vaš sošolec. Spoštujte in ljubite ga!«

Peter je pogledal odprto po svojih novih sošolcih. Prvo je zagledal krmežljavega Šaplo. Tih, bled fant za Šaplo je strmel z odprtimi usti. »Matej Godina, po domače ovca,« je uganil in ponovil za Šaplo Peter sam pri sebi. Potem pa je videl, da je v razredu deset dijakov in ne le devet, kakor mu jih je naštel Šapla. »Kateri je deseti?« je ugibal. Oče Bernard mu je odkazal prostor. Tedaj so vstali na mah vsi dijaki. Lep, prožen in bogato oblečen fant je stopil pred učitelja in povedal, kakor je Peter zvečer slišal od Šaple. Oče Bernard se je zlahka potuhnil. Prav nič se ni razburil. Samo z roko je dal dijakom znamenje, naj sedejo. Spogledali so se in sedli. Tedaj je magister pozval glasno in jasno:

»Jurij Mihajlovič!«

Gojmir A. Kos: V gostilni. (Olje.)

»Adsum — tukaj!« je odgovoril Jurij.

»Brala bova,« je dejal oče Bernard. »Odpril v Ciceronu!«

In Peter je odpril in bral vzdržema dve uri in pol... Ves razred je togo molčal in začudeno strmel. Edini Šapla se je veselo muzal in spakoval. Potem pa se mu je začelo zdehati. Položil je glavo na klop in zaspal...

* * *

Šola je bila pri kraju. Šestošolci so se predstavljali novemu sošolcu.

»Janez Ložar, Janez Gorjup, Simon Pirnat, Matej Godina.« Peter jim je prožil roko. Ko je čutil Matejevo v svoji in njegov pritisk, je vedel:

»To je poleg Šaple moj drugi prijatelj.«

»Peter Furlan, Tone Gerželj, Marko Šabec.«

Marko Šabec je togoten človek. Ne zna se krotiti. Takoj je nevljuden:

»Gospod Mihajlovič! Ali ste pred poukom preslišali, kaj smo hoteli od učitelja?«

»Nisem, gospod Šabec.«

»Ali ne čutite, da ste se vedli zelo nevljudno? Odkod prihajate?«

»Iz Senja, gospod...«

»Iz Senja!« se je zasmel Šabec, »seveda, od roparjev. Kako naj dostojnosti zahtevamo od njega.«

»Se vedno toliko, kolikor jo vidim na Vas,« je udaril Peter nazaj.

»Kako to?« je zazijal Marko.

»Saj Vas nisem udaril za psovko v obraz.«

»Imaš jo, Šabec!« se je zasmel Šapla.

»Fabijanič!« se je hladno poklonil tedaj plemiški sinu Petru. Peter je odzdravil:

»Mar — Mihajlovič!«

Skoraj bi se bil zarékel in povedal svoje pravo ime.

»Ali ste vojaški?« vpraša prvi.

»Če bo treba,« odgovori Peter.

»Kako se bijete? Po laško ali nemško?«

»Po senjsko.«

»Dajte orodje, da ga preizkusim,« pove-ljuje Fabijanič. Trenutno imajo dijaki izza neke omare četrto dijaških

mečev. Slabo, zarjavelo orožje. Služi jim le za vajo.

»Nespodobno je v šoli,« se obrne Peter.

»Bojiš se,« se zasmel Fabijanič. Peter seže po orožju, se postavi in poveljuje:

»Naskočil! Eden, dva, tri.«

Fabijanič udari. Kakor ob nevidni steni se mu odbije orožje. Napade v drugo. Brez uspeha. Napade v tretje. Orožje mu zleti iz rok... Bled je, grize si ustnice. Peter stegne roko. Fabijanič udari vanjo.

»Užalil sem ga,« si misli Peter, »ne bo mi prijatelj tako kmalu, a bojim se ga ne, ker je videti dokaj viteški.«

Tedaj pa zastrmi v prečudnem strahu. Pred njim stoji še nekdo. Deseti, ki ga Šapla ni povedal. Peter čuti, da ga sprelehta tajna groza, ko vidi tega človeka. Ne more vedeti, čemu. Človek je lep, bled, visok fant. Tudi skromen je videti. A nekaj nepojmljivo zoprnega je v njegovi kretnji in njegovih očeh. Stisnjeno kakor pri mački oprezujejo hladno. Krog usi je dvoje posmehljivih črt. Zahrbno mehka in božajoča je njegova beseda.

»Gregor Kavčmar.«

»Kako ste rekli? Kavčmar?«

»Takisto, gospod Jurij. Nadejam se, da bova prijatelja.« Peter ne najde odgovora. Za trenutje se zabliška Kavčmarju v očeh. Nato se pokloni z nasmehom ob ustnicah in gre.

»Hic niger, hunc tu caveto!«* sliši Peter šepetniti nekoga za seboj in se ozre. Za njim stoji Šapla in si je položil prst na ustnice...

* * *

Teden dni za tem je povabil oče Bernard Petra k sebi. Z obema rokama je prijel dijaka za desnico in vprašal, zakaj je vsak dan bolj bled. »Ne ješ,« je vzkliknil, »nesrečni človek! Ali nimaš jezika, da bi bil povedal, da si siromak?«

Peter je povесil glavo.

»Na,« je rekel magister in mu stisnil pismo v roko. »Preberi naslov in nesi. Pa odgovora počakaj.«

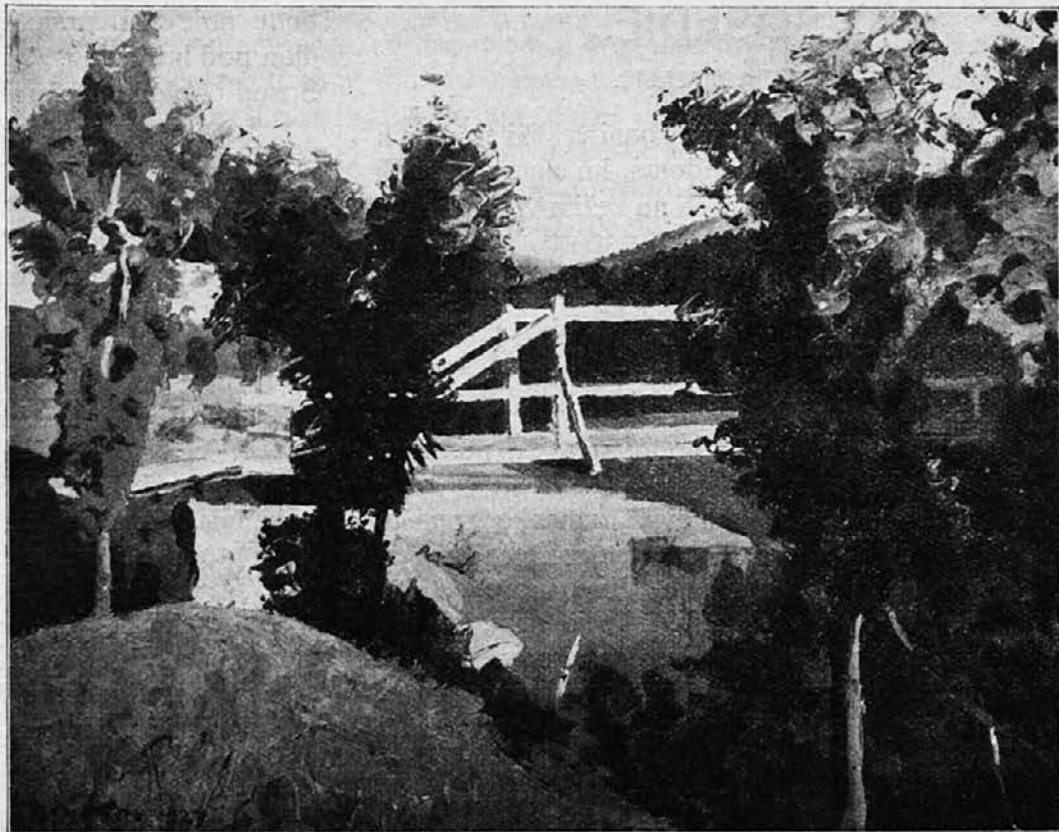
»Gašpar Snedec, mesni nožranji svetovalec na Novem trgu,« je bral dijak in nesel, kakor mu je velel oče Bernard. Ko je prišel, je ostrmel. Odprla mu je deklica, ki je z njo govoril, ko je prišel v Ljubljano. Uro pozneje je bil domači učitelj Snedčevemu sinu, malemu Leopoldu. Preskrbljen in srečen.

Ko pa je pisal fiste dni gospodu vikarju Joži, o vsem je poročal, le o tem dvojem ne, kako je sošolce premagal in v Snedčevo hišo prišel. Ne da je hotel kaj utajiti. Dalo mu ni. Nekako sram ga je bilo. Prvo in drugo se mu je zdelo nekam prečudno in prav posebno njegovo, nekako doživlje, ki se o njem govoriti da, pisali ne...

Tisto uro pa si je kupil Peter papirja, ga sešil in povezal in lepo obrezal. Hotel je imeti svoj novi, svoj ljubljanski »Standesbuch«. Svojega reškega ni mogel nikomur dati v roke. Na prvo stran je napisal svoj »senjski Credo«: »Kar Jurij, to Peter. Do zadnjega! Bog!« Potem je dal knjižico Gabrielu Šapli. Ta je po svoje zapisal:

»Vivas cordialiter mecum! Živi v prijaznosti z menoj! Humidissimus Tuus famulus Gabriel Bibulus.** — —

V Rebri pri gluhi ženici, ki mu je gospodinjala, se je v naslednjih tednih Peter kmalu udomačil. Ni mu bilo dolgčas. Imel je posla čez glavo z učenjem, poučevanjem in z molitvijo. Noči in sanje so

Gojmir A. Kos: Mosl. (Olje.)

mu bile v breme. Tolažil se je z zavestjo, da ne trpi po krivici. V ljubljanskih zimah in mrazovih mu je tedaj začelo usihati prvo, najhujše domotožje po južnem nebu in morju. V Snedčevi hiši se mu je namreč smejala čudna sreča in dobrota iz vedre nagajivosti malega Leopolda. Njegovo senjsko nebo se ni nikoli tako smejala. Prijazne sinje oči gospodične Katarine pa so bile tudi bolj jasne in globlje mimo vseh sinjin reškega morja.

Prav samo zase je tedaj Peter sešil še en zvezek. Vanj je hotel beležiti vse svoje doživljanje, svojo radost in bolešč. Na prvi strani tega svojega dnevnika je napisal:

»Gregor Kavčmar! Hic niger, hunc tu caveto! Ne vem zakaj in ne vem kako. Bojim se ga pa le!«

(Dalje prihodnjič.)

BESEDA MOLČI...

Beseda molči,
ne more obseči
prečudnega ognja,
ki v meni gori.

Cvetovi dišijo,
nebo in oblaki
v svetlobi blestijo,
iz duše globine
nemir mi budijo.

O, trudna tesnoba,
telesa svinčenega!
Vzpeti ne morem
v neba se azurnega
tajne daljine!

Beseda molči,
ne more obseči
težke bolesti,
ki v meni plamti...

ŠTEFAN TONKLI.

* Ta je črn, boj se gal

** Najbolj mokri Tvoj sluga pijani Gabriel.

SOSEDJE.

MATIJA MALEŠIČ.

Kratki, vsi zasopli in pretrgani vzkliki so planili pred Štefanovo hišo. Nenadoma, ko da so vzrastli iz tal. Štefanička od ognjišča na vežna vrata. Pa ... Zastane ji kri po žilah.

»Ženil«

»Tiraj!«

»Ne sme stati!«

»Ne more več! Kaj ne vidiš?«

»Počil«

»Desko! Kole, da jo podpremo. Če pade na tla, po njej je. Ne sme pasti.«

Rumenko, dobro, pohlevno rumenko zanaša, ko da je ne drže noge. Široko se razkoračuje, na vse štiri se lovi, da ne pade. Glavo poveša. Napenja jo. Kolkov ni razločiti, tako jo napenja.

Obupen krik s Štefaničevega praga.

Janezku pohaja sapa, tako je gnal kravo z njive. Ob materinem krik izbruhne iz njega zadrževani jok.

»Štefaničevo kravo napenjal«

Moški od skled in od dela in v dir k Štefaniču. Sosedo od ognjišč in v tek k Štefaniču. Otroci iz postelj in neoblečeni na okna in pred hiše in na mesta, odkoder se vidi k Štefaniču.

»Gazi, gazi, gazi!« Po pet in več pesti gazi po obeh tenčinah uboge rumenke. Koža se ne udaja, ko da gaziš po bobnu. Daleč čez kolke se je nabuhnila.

»Na tla ne! Samo pasti nam ne smel«

»Pravim, kak kol ali desko sem, da jo obdržimo. S samimi rokami je ne moremo.«

»Glavo ji dvigni! ... Gobec ji odpri! ... Na široko!«

Sosed, ki ne more s pestmi do tenčin in z rokami do gobca, skoči na dvorišče in priteče z nosilom, s katerega otepa svež gnoj. Rumenka hrope, vleče jo na tla, noge je ne drže nič več. Komaj jo še prestrežejo z nosilom. Na njem obvisi.

»Nož!« zavpije sosed, ki se razume na živino.

Štefaničkin jok se podvoji. Jočejo njeni otroci po oknih. Janezek za tuli, ko čuje o nožu. Sosedo se spogledajo. Solze jim silijo v oči. Štefanička se jim smili.

»Če bi ji vlili kakih rož v gobec ...«

»Olja ...«

»Petroleja, da bi bruhnila ...«

»Kako ... kakorkoli ... le brez noža ...«

Polno, polno nasvetov, vsevprek. Vedo sosedo, kako je z nožem. Je in ni.

Po nož ne steče nihče.

»Nož! Hitro nož!« Sosed, ki se razume na živino, določa mesto sredi leve tenčine, kamor za-

bode nož. Štiri prste od kolka, za dobro moško dlan pod hrbtnico. »Ni druge pomoči! Vendar ...« Sosed pogleda Štefaničko.

Sosedje, sosedo pogledajo Štefaničko. Odločilen je ta frenutek. Vedo, kako je: Naj se pone sreči ... Pa vendar: Če ni druge pomoči in izhoda.

Ko brez uma je Štefanička. Rumenka, dobra, pohlevna rumenka, edina krava pri hiši, še pred dobro uro jo je pomolzla ...

»Hitro, hitro! Dovoliš?« Nestrpen je sosed, ki se razume na živino. Ko da že ima nož v rokah.

Ves hripav je že Štefaničkin jok. »On ... on ... on ...« ječi.

Kje je Štefanič? Vsa vas se je zgrnila k njegovi hiši. Napenja mu kravo, počí rumenka, če je ne prederejo, pa ga ni, da bi povedal, če dovoli.

Zarana, še v poltemi je odšel na polje.

»Štefanička, jok ne reši krave!« S povzdignjenim glasom pove sosed. Jasno, da ne prebode krave brez privoljenja. Kolikokrat ni niti to skrajno sredstvo rešilo živinčeta.

»On ... Če bi on ... Kaj poreče?« Obupani in neodločni so glasovi, ki se trgajo Štefanički iz grla.

»Prederi jo, sicer počí!« prigovarja sosed, ki drži za nosilo in čuti, kako vse bolj vleče rumenko k tlom.

»Če ni druge pomoči ...«

»Ne bo te krivil Štefanič, tudi če se ti pone sreči. Razložimo mu!«

»Saj veste ...« se obožavlja sosed, ki se razume na živino. Da nima noža in ni nihče stekel ponj, niti ne opazi. »Štefanička!«

Prej ko Štefanička izmoča iz joka besedico, rumenko strese. Nekaj počí in se pretrga v njej. Pa ji hipno uplahne koža na tenčinah. Pa občutijo tisti, ki drže za nosilo, pa začutijo tisti, ki jo drže za gobec, da ni v njej nobenega odpora več. Spogledajo se.

»Kaj nisem rekel?« Glas sosedo, ki se razume na živino, ne more skriti nejevolje, da ga Štefanička ni ubogala in privolila.

Nemi so sosedje. Noben se ne upa pogledati na prag, kjer jadikuje Štefanička. Tisti, ki drže za nosilo, se pripogibajo, da mirno položijo kravo na tla. Kaj bi držali mrtvo.

Sosedo obkrožijo Štefaničko. Reva je ko brez uma. Prigovarjajo ji in jo pogovarjajo in silijo v vežo. Kar je, je. Ali bi ne mogel Bog poslati hiši še večje nesreče?

Janezek, Janezek je siromak, da se Bogu smili. Postrani ga pogledujejo otroci. V njegovi koži bi ne hotel biti noben. Vedo, kdo je kriv. Vedo, kaj ga čaka. Ob strani se drži, solze so mu pošle, ves se trese. Odmika se, če hoče kdo v njegovo bližino. Revček ve, kaj ga čaka. Korobač drži še

s paše krčevito v roki. Bose noge so mu še vse višnjeve in modre od jutranje rose in mraza. Prsti po nogah so vsi krvavi. Obtolkel si jih je, ko je gnal kravo domov. Po njih se seseda kri. Pa ne čuti bolečin. Strah, strah... Oče... Ves bled in prepadel je v obraz.

»Da je privolila, morda bi rešil kravo. Veste, da na svojo pest in odgovornost ne morem tvegati.« Sosed, ki se razume na živino, bi rad, da bi mu pritrdili.

»Zdaj kar je, je. Kri ji izpušči, drugače še mesa ne bo mogel razprodati.«

Pa še zmirom ni noža pri roki.

»Vidite! Če mi poočita Štefanič...« Zastane beseda sosedu, ki se razume na živino.

Ko da je padel z neba, stoji ob svoji kravi Štefanič. Golorok, brez klobuka, ves rdeč in zaripel v obraz, diha in hrope. Prej ko ga je dosegel glas, da mu kravo napenja... Ni blizu njegova njiva. Skloni se k rumenkinemu gobcu, ko da se hoče prepričati, ali še diha. Pa mu povedo pogledi sosedov, kako je. Obriše si z dlanjo oznojeno čelo, pa pogleda ko zmedeno po sosedih.

Smili se jim. Vsi vedo, kako je pri njem. Edina krava, pa mlada junca, ki ju stoprav uči voziti. Priročnega je odgojil doma, od rumenke je. Ko še niti ni bil čisto goden za jarem, je prodal vola in dokupil juncu par. Mučil bi se z njima, čakal, da mu dá rumenka junčka, redil bi ga. Ko bi še niti ne bil čisto dober za jarem, bi prodal ta junca, ki bi bila tedaj za najtežje oranje sposobna vola, dokupil doma vzgojenem juncu par, ju začel učiti voziti... Povest brez konca in kraja... Vemo, Štefanič: Samo tako prideš kedaj do borega denarja. Da oblečeš družino, plačaš davke, odrineš obresti, mašiš dolgove. Saj ni samo pri tebi tako. Smiliš se nam, Štefanič! Pa... Danes nesreča pri tebi, jutri — ne daj je Bog in sveti Anton nesreče pri živini! Edini poš do denarja!

»Vbosti sem jo hotel, Štefanič! Pa saj veš, kako je s tem. Tvoja se pa ni mogla in ni mogla odločiti!«

Pogleda Štefanič na hišo. Nekaj se mu nabira na obrazu. Ko da bo izbruhnilo na ženo, ker se ni mogla v sili odločiti.

»Storili smo vse! Zaman!«

»Taka mlada detelja in rosa po njej, to je strup!«

»Nekake žabice, pravijo, so med mlado deteljo. Če jo požre živinče...«

Zabega Štefaničev pogled čez sosede. Ves tuj in ko izgubljen je. Na Janezku se ustavi.

Janezek v presekan in hripav jok. »Nisem, nisem kriv... Zeblo me je v mrzli rosi... Hotel sem si zakuriti ogenj... Ušla mi je na deteljo...

Samo dvakrat, trikrat je zagriznila vanjo...« Nihče ga ni ničesar vprašal.

Temni, temni se Štefaničev pogled. Prestopi korak.

Janezek beži pred samim pogledom in tuli, tuli.

»Štefanič, pameť! Kaj je otrok kriv! Za pet, šest pednjev ga je, sam bi še potreboval pastirja, ki bi pazil nanj. Odraslemu, meni, tebi samemu bi se lahko primerilo.« Zastopi sosed Štefaniču poš. »Razprodaš meso, prodaš kožo!«

Sosed, ki se razume na živino in mesarijo, prereže kravi vrat. »Razsekam jo in razprodam meso, bodi brez skrbi. Ti pa moraš na glavarstvo po dovoljenje. Brez dovoljenja ne smeš prodajati mesa.«

»Na glavarstvo!« poudari sosed, ki je zastopil Štefaniču poš. Vidi na njegovem obrazu, da bo joj listemu, nad katerim bo izlil svojo jezo.

»Spotoma povej na občini, naj pridejo pogledat meso. Pravzaprav — ne! Moža bi moral plačati. Dobra sva si, dopovem mu v nedeljo. Pojde brez stroškov.«

»Čisto brez stroškov ne pojde. Kolki na glavarstvu!«

»Če nimaš za kolke...« šepne sosed Štefaniču na uho in pomežikne z očmi.

Kaj bi mu šepetal na uho in mežikal z očmi. Vemo, kako je za denar ob tem času, ko ne moreš prodati svinjčeta.

»Preobleči se moraš, če greš na glavarstvo.«

»Jaz se ne bi! Naj vidi gospoda... Delaven dan je danes. Nesreča ko blisk z jasnega. Kaka nesreča zame reveža, gospoda! Naravnost sem pritekkel k Vam po dovoljenje. Saj mi dovolite, gospoda, brez kolekov?«

»Če pa morda niti s koleki...?«

»Misliš, da se zastrupiš?« Sosed, ki se razume na živino in mesarijo, pomenljivo pogleda. Razumejo ga. Če morda misli gospoda, da meso krave, ki je počila, ni zaužitno...

Pravzaprav: Danes dan, ko jih je nad tristo na leto, pa se bo kuhalo doma meso, ko na sam božič in veliko noč ne. Kupiš za oba božična in oba velikonočna praznika le po kilo govedine. Danes je kupiš tri, štiri kile. Če pridejo po meso tudi iz sosednih vasi: dve, eno kilo. Če ne pridejo: Pet, šest kil. Štefaniču moraš pomoči, mesa mu ne sme ostati.

»Da ne pozabiš spotoma po vaseh povedati, kaka nesreča te je zadela, Štefanič!«

Ni videti Štefaniču, da misli na to. Spogledajo se sosede in se z očmi sporazumejo. Bo že skočil kdo povedat.

Mračen je Štefaničev obraz. Ko da ne čuje in ne razume soseskih besed. Taki pogledi sikajo iz

Gojmir A. Kos: Moja mati. (Olje.)

njegovih oči tja, kjer joče Janezek, da ga stisne sosed za komolec.

»Ne obotavljaj se. Še pred poldnem si iz mesta, če hitro stopiš. Ali se ne preoblečeš? Štefanička, nedeljsko obleko!«

Iz hiše jok, jok. Štefaničkin jok je že ves hripav, otročji pa cvileč in ves presekan. Videli so, kako je tisti stric prerezal kravi vrat. Iz kože na ognjišču je izkipelo zadnje mleko njihove kročke rumenke. Ne bo danes zajrkal! Joj, kako gledajo oče! Kako tuli ubogi Janezek! Kako je hudo materil! Morajo ji pomagati jokati, vse da nočejo.

Potegne sosed Štefaniča proli hiši in v vežo. »Kaj bi hodil po vročem solncu, če opraviš lahko dopoldne!« mu prigovarja.

Ko brez volje je Štefanič. Mračnost ne izgine ni za hip iz obraza. Pa ne reče, ne reče nobene. Nobene, ni bele ni črne.

»Kako ga je zadelo! Ni do besede mu ne da!« pošepeče soseda, ki streže v škaf rumenkino kri.

»Kaj ga ne bi zadelo...« hoče pomodrovati sosed, ki se razume na živino. Pa mu poidejo

besede. Štefaničkin jok v hiši prehaja v krčevite stoke. Ko da ji pohaja sapa in glas pri pogledu na moža.

»Če misliš, da obudiš rumenko s svojim jokom...«

Pa ne pomore nobena tolažilna in pomirljiva beseda. Vse huje je Štefanički. O ta strašna mračnost na moževem obrazu! Pa ti temni njegovi pogledi! Pozna Štefanička moža! Ko bi vsaj rekel kako! Pa če bi vsaj zaklel! Bog mu ne bi danes zameril, vsaj odpustil bi mu, če bi mu že zameril. Pa nič, nič, ni besedice. Skrij se, Janezek! Beži, beži daleč kam iz vasi, sinček! Ne prikaži se očetu pred oči, prej ko ne izreče kake besedice. Prej ko ga mati ne pogovori. Prej ko — oj, sinček najstarejši, naj se iznosi najprvo nad tvojo materjo! Saj prevzame zate...

Pade Štefanički iz rok nedeljska moževa suknja. Strašen, strašen je v svoji nesreči in mračnosti. Skrij se, Janezek!

Pa se ne odtrga iz njegovega grla besedica ni ob ženini nerodnosti. Molči, molči ko gluhi mrak. Molči. Stiskajo se otroci za mizo, še jokati se ne upajo več, odkar je oče v hiši in mu gledajo od blizu v obraz. Ubogi, ubogi bratec Janezek.

»Če nimaš za koleke...« ponovi zaupno sosed Štefaniču. Na obrazu se mu pozna, da bi ga rad hitro spravil na pot.

Štefanič mu ničesar ne odgovori. Tudi na tako prijateljsko, sosesko, zaupno besedo ničesar. Ničesar. Nikomur.

»V veži jo obesimo na tram, da ji snamem kožo! Najpripravneje bo!« se obrne na Štefaniča sosed, ki se razume na živino.

Ko da ga ne čuje Štefanič. Pa ko da ga ne briga, kaj store z rumenko. Še pogleda je ne. Ne reče in ne reče nobene. Nikomur!

»Pot ga iztrezni in mu prepodi mračne misli!« ga opravičuje sosed, ki ga je toliko priganjal na pot.

»Nabrušene nože, ostro sekirico, posodje za drobovje. Tehnico!« Sosed, ki se razume na živino in mesarijo, hoče imeti vse pri roki, prej ko začne z razsekavanjem krave in razprodajo mesa.

Dóbi pri Štefaničevih, kar potrebuješ! Ko je gospodinja zbegana, da ne ve, kje je kaj pri hiši.

On ni izpregovoril nobene, nobene besede... In da ni ničesar, prav ničesar sam odredil... Gospodar! Moški! Pomagaj si, uboga ženska...

Imajo sosedge nabrušene nože, imajo ostre sekirice, imajo posodja, tudi tehničica se bo našla, ko bo rumenka iz kože.

Polna je veža pri Štefaničevih, vsak rad pomore sosedu, ki se razume na mesarijo. Nožev in sekiric ima na izbiro, posodja so nanosile sosede preveč. Zadovoljen je sosed in nekam oblasten

v besedah in kretnjah, ko ima toliko in tako voljnih pomagačev.

»Tehtaj si pa meso sama, Štefanička! In denar zanj jemlji sama! Nočem, da bi...«

»Bog pomagaj! Da ni Vas in Vaše pomoči, kaj bi sirota sama? Videli ste, kak je bil...« Jok, ki je med skrbjo in delom in ko je ni nihče več pomiloval in tolažil, zadremal, se budi.

»Pa vsaj zraven bodi in glej!«

»Sosed, kaj le mislite?! Da bi Vam ne zaupala?«

»Mislil sem le...« Dobro de sosеду, ki z večščaško roko razsekava kravo, zaupanje. »Kako meso! Vašemu Janezku bodo danes po vasi hvaležni!«

»Jezus! Kosti mu stre, ko se vrne. Ne poznate njegove jeze. Videli ste, ni besedice ni zinil.«

»Ne bo dosti določil za drugo kravo, toliko iztržimo za meso!«

»Janezek, Janezek me skrbi najbolj!«

Ubožec opreza okoli hiše, v vežo se ne upa med otroke, ki nimajo kedaj treniti z očmi, toliko novega je danes v veži. Gleda, da ne pride nikomur preblizu. Boji se, da ga ujamejo in kam zaklenejo do očetove vrnitve. Še mehki materini besedi ne zaupa.

»Kaj obudi rumenko, če ga pretepe?«

»Dopovedati mu...«

»Ne jočil! Razložim mu. Na pametno besedo bo dal miren odgovor.«

»Bog Vam povrni, sosed! Za vse, vse!«

»Moramo drug drugemu pomagati v nesreči! Da si ne pomagamo...«

Da ni skrbi za Janezka, Štefanička bi ne jokala. Sosedje so dobri. Nesrečo je laže prenašali ob njih dobroti.

»Priatelj, vse, kar je prav! Tega pa vendar ne moreš zahtevati! Štefanič potrebuje denar za drugo kravo!«

Nerodno je sosеду, ki bi rad meso na upanje. Pomagati mora Štefaniču, vsaj kilo mesa mora kupiti, denarja pa ni pri hiši.

»Kaj praviš, Štefanička?«

Ve Štefanička, kako je, če ni denarja pri hiši.

»Pa mu dajte!«

»Ne gre tako pri takih nesrečah!« Neizprosno je sosed, ki seka meso. »Posodi pri katerem sosеду, ki ima.«

»Sem mislil, če ne bi mogli vsega razprodati,« se opravičuje sosed.

»Razprodamo! Iz sosednih vasi pridejo!«

»Če kje dobim denar, pa če ne boste razprodali, sporočite!«

»Tega pa ne, ne! Kaj mislite?« Vsa iz sebe je Štefanička. Obrisal si je sosed krvave roke, ko je

Gojmir A. Kos: Mož s papigo. (Olje.)

prišla njegova žena v vežo. In izvlekel možnjo in odštel denar in ga položil k izkupičku. »Poglej in preštej, Štefanička! Pa na tehtnico glej!«

S silo mu hoče Štefanička vrniti njegov denar.

»Ne onegavi!«

»Kaj boste zastoj delali in gubili dan? Da ni Vas, najeti bi morali koga in ga plačati. Da moram naberačiti ta denar, bi me ne bilo tako sram, ko vzeti od Vas za meso.«

»Da ne boš sitnarila!« Odreže sosed kos jeter in jih navrže ženi na odsekano meso. »Pa opoldne bom pri Vas jedel, če ne razprodam do tedaj mesa. Denar pa je tvoj!«

Ne pomore nobena Štefaničkina beseda. Trdovraten je sosed.

Res imaš več ko Štefaniči, sosed, ali... Čakaj! Ko se vrne Štefanič, se pomenita moža med seboj.

Mračen je Štefanič. Ko da ni dobil dovoljenja za razprodajo mesa.

»Pomisli, Janez!« Štefanička hiti pripovedati. Ni solz v njenih očeh, ni joka v njenem glasu. »Da ni takih sosedov, kaj bi?«

»Kaj ti morda niso dovolili?« jo prekine sosed Štefanič molči.

Pripoveduje Štefanička.

»Meso je zdravo! Prišežem, da je! Pa če ti tudi niso dovolili, kuha se že. Naj se prvi zastrupijo...«

»Ne boš dosti dolagal za drugo kravo! Preštej!« Sosed pokaže na denar.

HERODEŽ.

JAN PLESTENJAK.

Zabrška Štefanič po denarju. Pa odšteje toliko, kolikor je plačal sosed za meso.

»Pusti to! Ne vzamem in ne vzamem. Vem, kaj je taka nesreča. Zini! Ali so ti dovolili, povej!«

»So!«

Hvala Bogu! Izpregovoril je. Pa nič osoren in nič mračen ni njegov glas. In ni bila kletvica prva beseda, ki jo je izgovoril! Sosed, dober si! Bog ti poplačaj! Ne tresi se, Janezek! Ne bo tako hudo, ko se je bala mati!

»Bodi vesel! Ne sili vame z denarjem. Krvavo ga boš potreboval.«

Štefanič pospravlja denar. Roka se mu trese. Na Štefaničkinem obrazu je velika, velika hvalničnost:

Sosed, dobri, predobri sosed! Bog ti povrn!

ZNAMENJE.

Romala sva na goro.

Tiho za teboj sem šel,
v srcu mi nemir je vrel:
prosil sem te za roko.

Kjer se ceste križajo,
križ pod smrekami je stal.
»Ljubiš me?« sem spraševal. —
»Slušaj, ptički pojejo,«

rekla si in vzkliknila:
»Kot gotovo Kristj visi,
zate srce bije mi!«
O, radost me je obšla,

zasolzile se oči.
— Pa na križ uprem pogled:
les le, — Kristj je s križa snež...
Tonem v svoji žalosti...

ALOJZIJ STULAR.

KAKOR SESTRE NJIVE...

Skrivnostno drhtenje gre preko poljan.
Skrjančkova pesem se vzpenja vse više,
v sladkosti spočetja njiv grudi kipé:
pogrezajo v sanje se tihe, vse tiše — —

Tako pojdem vase, ko pride moj čas,
ko solnca dovolj bo, da zmaga mrzove
v dnu duše: pobožno bom prst razrahljal
in dahnil življenje nanovo v grobove.

Takrat vam bom, njive-sestrice, enak:
vse, kar sem samotno presanjal čez zimo
in kar pretrpel — blagoslovljeno bo.
Kot črn oblak vsa bridkost pojde mimo...

MIRKO KUNCIČ.

Ime mu je bilo tako strašno, da smo se otroci križali že pred imenom. Kajti oltarna slika v cerkvi sv. Miklavža nam je prikazovala Herodeža tako okrutnega in krvavega, da smo še v spanju od groze kričali in budili matere. In prav tako je bilo ime visokemu, slokemu možakarju, ki smo ga otroci srečavali na potu v šolo in iz šole. Ime mu je bilo Herodež. Dokler nisem vedel, da je to tudi Herodež, se mi je zdel kot drugi ljudje, ko sem pa zvedel, da živi Herodež tudi v naši vasi, sem se ga ogibal, in če drug opomin matere ni zalegel, je zaleglo: »Kar k Herodežu te peljem.« Stresel sem se in pred očmi mi je bila oltarna slika. Rablji in Herodež, vsi imajo na dolgih mečih nasajene otroke, kri curlja po obupanih materah, pomočniki pa sekajo glave. Ime Herodež mi je bilo tako tesno spojeno s temi zločini, da nisem mogel misliti našega Herodeža brez zločinov, pripadajočih pravemu Herodežu. Od tedaj mi je bil Herodež zopr, in če sem moral v Loko skozi Gorajste, sem že pred Maličkovim klancem jel teči in tekem slepo, da bi se kje izza drevesa ne prikazal in priklatil Herodež in mi prepral trebuh.

Kakor sem bil radoveden, kdo in kaj je naš Herodež, vendar se nisem upal nikogar izpraševati, ker sem se bal, da bi že itak grozna slika bila še groznejša.

Ker sem abecedo že poznal, in ker je očetu tudi učitelj pritrnil, da jo že poznam, je oče naročil zame škornje, prave škornje, o katerih sem sanjal od prvih čevljev naprej. Šla sva prav v Črni vrh ponje, tam prenočila in zjutraj sem obul nove škornje s podkovicami. Vem, da sem dvajsetkrat padel čez korenine, ker sem gledal samo v škornje in užival njih lepoto.

»Tebe pa res ne bom več vlačil v hribe, neroda!« me je karal oče. Pa če bi bil on vedel, kako sem zaverován v škornje, ne bi me bil karal. Vesel bi bil najbrž, da mi je s škornji nasul toliko veselja. Prišla sva do Loke in skozi Loko je bila cesta prašna, da so mi bili škornji kar beli. Pri-pognil sem se pri vsakih desetih korakih, obrisal prah z robcem in stekel za očetom. Ko sem bil vštiric očeta, so bili škornji seveda zopet sivi, jaz pa polne roke dela.

»Ali si kaj truden?«

»O ne!« sem hitel odgovarjati, čeprav so mi bile noge nekam čudno težke.

»Zavijva malo k Francetu, bova kaj prigriznila.« Meni je bilo prav, lačen sem bil, nič manj pa truden. In pa še nekaj. V gostilni sem brez skrbi natančno očistil škornje in eno nogo sem ves čas držal na

klopi in ogledoval škorenj. Delal jih je rajnki Tomaževce v Črnem vrhu in oče je zatrjeval, da ga ne premore kranjska dežela takega mojstra.

Čez Kamnitnik je bližnjica in šla sva na bližnjico. Hodila sva počasi in se pogovarjala. Oče mi je razkladal, koliko hlevov in koliko hiš je že sezidal, koliko in kakšne delavce je imel, kako je v mladosti pasel krave in ga je sosed natezal za ušesa, če se je bolj zanimal za kostanj kot za krave.

Nobenega človeka nisva srečala, v bližini Sv. Duha se nama je pa jela približevati vitka visoka postava, ki je krilila z rokami, kot organist na koru, kroteč neugnane pevce. Meni se je zdela postava znana, vendar nisem mogel precej dognati, čigava bi bila. Tedaj me je pa spreletelo. Herodež! Oprijel sem se očetove roke, v kateri se je moja kar zgubila. Tolažil sem se: »Oče je pa že tako močan, da bi tri Herodeže nalomil. Oče me bo lahko branil.«

»Kaj pa je, ali si truden? Saj bova kmalu doma. Kajne, dolga je pot. Daleč sem jaz doma. Boš mami lahko povedal, kako je daleč?«

»Bom,« sem strahoma izmomljal. Oče je mislil, da iz utrujenosti ne morem več govoriti, pa me je le stresal strah. Komaj me je držala pokonci tolažba na očetove pesli.

Herodež je bil že blizu in jaz sem vztrepetal. »Sedaj pa — kar bo, bo!« sem si mislil in vdano čakal trenutka, ki naj zapečati mojo ali pa Herodeževo usodo.

»No, Herodež, kam jo pa ti mahaš?« ga je ogovoril moj oče, meni je bilo pa nerazumljivo. Začudeno sem pogledal očeta in Herodeža in Herodež se je prav tako smejal, kot se smejejo drugi ljudje in kot se je smejal moj oče.

»Kam, kam, malo po svetu grem, po opravkih!« je odgovoril Herodež, oče mu je pa stisnil pol cigare. Kakor mu jo je oče hitro stisnil, še hitreje je zginila v ustih Herodeža.

»Saj čika pa ljudi. Bogve, ali je pravi Herodež tudi čikal«, sem premišljeval in primerjal njegov obraz z obrazom Herodeža na oltarni sliki. Zdelo se mi je, da našega Herodeža obraz ni tako grd. »Če bi pa otroke klal, takrat bi se mu pa obraz tudi spremenil, ker bi bil strašno hud,« mi je šinilo v glavo. In Herodež mi je bil Herodež, pa naj živi danes ali jutri.

Gojmir A. Kos: Rdeči parazol. (Olje.)

»Ali si klobase že izkopal?« mu je zastavil oče novo vprašanje.

»Tisto pa ne. Taka reč pa mora biti takole teden dni v zemlji, da vse slabo in nezdravo ven potegne. Tako je!« Oče se mu je smejal, Herodež se je pa sila resno držal.

»Ali k mežnarju v Pevmo še kaj greš?« je zakrenil pogovor oče.

»K mežnarju? Hudirja, zakaj neki? Da bi se iz mene babe norčevale?«

»Saj si se ženil tam, kuhan in pečen si bil tam.«

»Kar je bilo je bilo, pa je minulo.«

Jaz sem se oklepala očetove roke in nisem razumel smisla pogovora. Vse mi je bilo tako tuje in zoprno, da sem hotel k sebi pritegniti očetovo roko, ki bi me čuvala.

»Herodež, se pa na Trafi kaj oglasi, tam delamo.«

Meni je odleglo, ker sem začutil zopet prostost in oddaljenost Herodeža.

»Se pa bom...« je zagodrnjal Herodež.

Z očetom sva molčé korakala. Nisem si ga upal ogovoriti, preveč so se mi misli razšle, vse pa opojene od strahu pred Herodežem.

»Ali si ga videl, kakšen je?« je vprašal oče.

»Koga?«

»I, Herodeža!«

»A ja! To je bil Herodež.« Pri zadnji besedi se mi je glas že zopet tresel.

»Kaj ti pa je?« je oče nežno pobaral.

»Tako sem se ga bal!«

»Kôga?«

»Herodeža!«

»Zakaj?«

»Ker je Herodež.« Videl sem, da se je oče nasmehnil, nisem pa vedel, zakaj se je nasmehnil. Drugega mi ni rekel kot: »Res je Herodež, pa ni tak, kot je bil Herodež.« Meni pa ni šlo v glavo, da bi mogel biti Herodež drugačen ko Herodež in trdno sem veroval, da me je oče hotel samo tolažiti.

* * *

Bil sem že večji, odrasel abecedi in tudi olfarna slika mi Herodeža ni več predstavljala tako krutega. »Slikar je prefiraval, pa je vse obil s krvjo,« sem si govoril v svoji dozdevni modrosti. Spomnil sem se svojih mladostnih predstav in sem se jim smejal, češ, otrok je pa res neumen.

Oče me je povabil v Crngrob, z očetom sem pa vedno rad hodil. Crngrobški zvonovi so prepevali tako mило, da sva z očetom samo poslušala. Tako pojó zvonovi samo v Crngrobu, koder hranijo rebro ajdovske deklice.

Pred cerkvijo so stali fantje in možje, nekoliko vstran žene in dekleta, vse razdeljeno po vaseh in po dostojanstvu. Gruntarji zase, bajtarji zase, delavci in hlapci zase. »Taka je zapoved od vekomaj,« je učil Dolinarjev Matija.

Nad starikavo barako je pa stal osamljen visok in slok človek, nekaj godrnjal in godrnjanju dajal smer z roko. Ozrl se je po dolini, pljunil na tla in zmajeval z glavo, kot bi podil težke misli.

Z očetom sva se ustavila ob obzidju. On je gledal po dolini nova poslopja, katere je sam zidal, in primerjal obsežnost enega in drugega.

»Oče, kdo je pa onile nad barako?« sem premočil očeta.

»Kaj?«

»Kdo je onile nad barako?«

»To je pa tista Herodeževa zguba,« je malomarno odgovoril oče.

Tedaj so mi pa oživel vsi spomini na Herodeža. »Oče, kaj pa je ta Herodež in zakaj mu pravijo Herodež?«

»Ti bom že po maši povedal,« je odvrnil oče in sva šla v cerkev.

Po maši sva jo mahala skozi gozdíč in preskočila potok Suho.

»Prej si me pobaral za Herodeža. To je pa žalostna istorija. Herodež je bil v mladosti Urban, bolje bi bilo, da bi ga krstili za Krištofa, ker je bil tako močan. Vse se ga je balo. Saj pripovedujejo, da je ustrahoval cele vasi. Odklopil je ojnice od voza in mlatil kar z ojnici. Imel pa je dve hiši, nekaj njiv in v hlevu po troje, tudi petero živinčet. Bilo pa je žegnanje pri Sv. Duhu in Urban na žegnanjih nikoli ni manjkal. Bil je sam svoj gospodar, očeta in mater je zgodaj zgubil. Plesal je, da se je vse treslo, in ko je izpustil plesalko, je udaril po mizi, da so se prevrnili kozarci. S svojo močjo se je rad bahal, čeprav jo za delo ni rad tvegjal. In na tistem žegnanju, kot na žegnanju vedno, se je začel prepír, iz prepíra prefep. Urban v prepír ni posegel, temveč samo v prefep. Padalo je križema, in kamor je udaril Urban, je samo zategnjeno zavzdihnulo in se zgrudilo. Rajni Jamnik jo je dobil čez pleča, Rakitnarju je zlomil roko; pa še ni bilo dosti. Zaboj steklenic je še našel in z njimi vse obmetaval. Precej je bilo nekaj krvavih. Na peči se je v kotu stiskal domači otrok in steklenica je — zadela otroka. Glava mu je omahnila, pa vsa krvava. Takrat se je pa Urban stresel, zatulil joku podobno in zdrevel čez njive.

»Pa je otrok umrl?« sem radovedno posegel v očetovo povest.

»Ni, pač pa je zgubil eno oko in pa nikoli ni bil pri pravi pameti.«

»Pa Urban?«

»Urbanu so vzdeli ime — Herodež in pa dve leti je sedel. Bajje je tudi v zaporu hotel kazati svojo moč, pa so ga že znali ukrotiti. Iz zapora se je vrnil zaprt vase, za bajti se ni dosti brigal, ampak igral loterijo, prebiral sanjske bukve in ugibal številke. Če je že govoril, je govoril samo o loteriji. Upal je, da zadene glavni dobitek in si kupi malo graščino, kjer bo svoj gospod in gospodar podložnikom. Ne vem, katere ciganka mu je natvezla to bodočnost in je trdno veroval vanjo. Nič ga ni presunilo, ko je prodal prvo bajto in je izkupiček požrla loterija. Zadel je enkrat ambo in ves nor begal od gostilne do gostilne, češ, da se že bliža dan sreče in bogastva. Napajal je vse od kraja in tako zapil tudi ambo, zaigral njive, ostala mu je samo raztrgana, tu in tam pičlo zakrpana druga bajta, katero je že od nekdaj zanemarjal. V teku let se je popolnoma izgubil. Prav v največji sili je prijel za delo, zaslužek pa zopet znosil v loterijo, živeč še vedno v veri, da mu sreča še ni zatónila. Sedaj živi v tisti strgani bajti, v kateri ni ne postelje

ne mize, ampak samo razdrta peč. Ob deževju stojé v bajti kar luže.

»S čim se preživlja?« sem začuden vprašal očeta.

»S čim se preživlja? Z vsem. Jé vse, tudi mrhovino, mačke, pse; meso zakoplje v klefi v zemljo, da se tam nekaj časa čimža, potem pa skuha. Tak je. Drugače pa hodi skozi vas in žvižga. Vse ga že pozna in vsak že pozna njegove muhe. — Gre po vasi in žvižga. Beračili ne mara, vsaj pravi tako, da ne mara. Ampak on berači na svoj način, namreč da žvižga. To vsi dobro vedó. Pa ga vpraša gospodinja: ‚Herodež, ali si kaj lačen?‘ Če je lačen, se naglično odreže: ‚Hudik babji, saj vem, da ti ne preostaja, pa že daj, če imaš odveč.‘ Gospodinje so njegovega načina odgovaranja že vajene in mu rade postrežejo. Kadar pa ni lačen in če ga ogovori gospodinja, ji pa zasoli z zaničljivim zamahljajem roke: ‚Hudik babji, kaj boš ponujalo, ko si pa samo pretrgano od lakote!‘ Zažvižga in gre naprej. Tak je in ne spreobrne ga nihče. Ukrade pa ne, četudi bi moral od lakote poginiti, zato ga ljudje še nekam obrajtajo.«

Z očetom sva prišla na plano in tam mi je s prstom pokazal Herodeževo domačijo, nizko bajto z majhnimi okni; streha — gola rebra, čez katero je tu in tam vrgel Herodež pločevinasto plahto, da bi bilo v bajti vsaj v dežju malo prijetneje kot sredi ceste.

»Ali se ženil Herodež nikoli ni?«

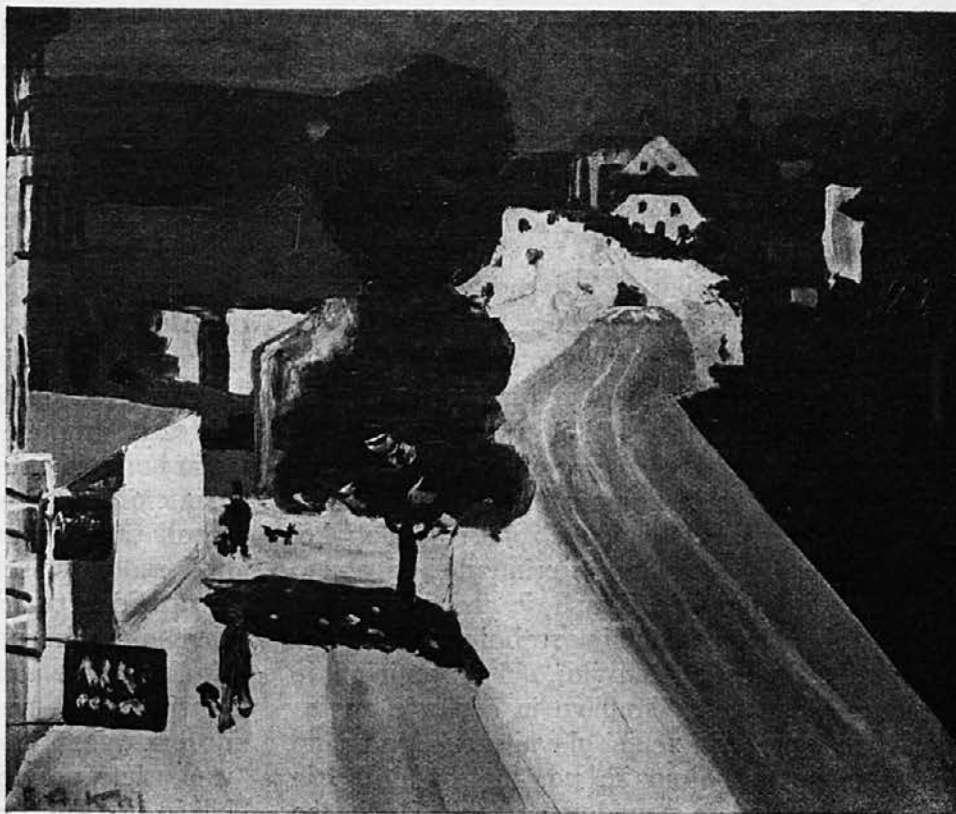
»Se je; fista, ki bi ga bila vzela rada, je on ni hotel, katero bi bil pa on rad, ga pa seveda ona ni marala. Narobe svet, kaj hočeš.«

»Pa pozimi?«

»Pozimi se greje zdaj v tej, zdaj v oni hiši, dokler ga trpe. Sicer je pa zelo zabaven, in ker je bil kaznjenec, se je v zaporu marsikaj naučil. Fantje in dekleta ga radi poslušajo. Njegova zabavnost pa je, da boš vedel, večkrat taka, da se je ogni!«

Podoba Herodeža mi je ostala v trajnem spominu, in kadar sem hodil v Crngrob, vedno sem pogledal nad staro bajto, če ne stoji tam Herodež.

Pa mi je oče nekoč pojasnil: »Herodeža pa ni več med živimi. Zima je bila huda, Herodež je že oslabil in v cunjah zavil je ležal pri peči. Toliko je imel še moči, da je sllačil nekaj panjačev v peč

Gojmir A. Kos: Predmestna ulica.

in zakuril. Poleg ležišča je zijala široka odprtina v peč in od tam je prihajalo največ toplote. Okna je zamašil s cunjami, da v bajto ni uhajal veter, lakoto je pa znal trpeti tudi več dni zaporedoma. In ker ni bilo Herodeža na spregled, so sosodje pogledali v njegovo bajto in našli Herodeža v cunjah mrtvega, v bajti pa polno dima. Najbrž se je zadušil.«

Takrat se mi je pa mladostna podoba tega Herodeža spremenila v trpeče bitje in Herodež se mi je zasmilil. Rad bi bil videl njegov grob in na njem pomolil za njegovo dušo in ga prosil odpuščenja, ker sem ga v mladosti tako nemilo sodil.

VOZNIK.

Trudno gre voz po umazani cesti,
na njem voznik je povetil svoj bič.
Bog ve o čem premišljuje.

O mladem dekletu, ki ga ne mara več — starca?
Ali o travi, ki materin grob je prerastla?

Ničesar, ničesar ne misli.
Le cesto razvoženo gleda,
kako se v daljo dviguje,
in dež, kako trudno jo kljuje —
in ve:
vsak dan na tem svetu je huje ...

OTON BERKOPEC.

OKRASNE SPENJAVKE ZA VRT IN DOM.

OPISAL CIRIL JEGLIČ.

Saditev in oskrbovanje spenjavk.

Lepo in živahno se bodo razvijale trajne spenjavke le tedaj, če jim že pri saditvi pripravimo tudi dobro zemljo in zadostno množino hrane, kakor je treba storiti sadnemu drevju. Ob zidu, kjer hočemo narediti jamo za saditev, je treba odstraniti grušč, ostanke pokatranjene strešne lepence in slične tvarine, ki ovirajo rast koreninam. Nared mora biti zrela kompostnica ali vsaj dobra vrtna prst. Skoraj vse spenjavke zahtevajo globoko, rodovitno zemljo, v nekaterih primerih tudi obilno zamakanje in gnojenje. Zlasti je treba pravilno postreči občutljivim žlahtnim srobotom, ki zahtevajo predvsem propustna tla; njih koreninam je čezmerna vlaga zelo škodljiva in često je zastajanje vode v pretežki zemlji glavni vzrok, da začno velikocvetnim srobotom že par metrov dolge in lepo razvite mladike nenadoma veneti. Dočim se majhnocvetne vrste zadovoljijo s prav skromno postrežbo, pa zahtevajo velikocvetne oblike žlahtnejših srobotov humozna, zmerno vlažna tla v polsenčni legi; v suhi, od solnca razgreti zemlji kmalu usahnejo.

Lesnate spenjavke je treba saditi zgodaj jeseni, ker se tedaj lažje ukoreninijo nego spomladi. Pri nekaterih je pa prav tako uspešna spomladna saditev. Za občutljivejše vrste sroboča je najboljši čas saditve spomladi. Po vsaditvi temeljito zalij, nato obloži kolobar okrog rastline z gnojem ali listjem. Trdnim spenjavkam skrajšaj veje že pri jesenski saditvi na polovico ali tretjino prvotne dolžine, občutljivejše vrste pa obreži rajši šele spomladi. Nežnejše rastline odeni pred zimo s smrekovjem ali pa z vrečevino, za katero zatlačiš suho listje ali slamo. Često je treba ob poslopih vsajene rastline zavarovati tudi zoper pse in nerodne ljudi z deskami.

Če hočeš imeti plezavke ob stenah, vzemi za saditev le mlade rastline ali pa skrajšaj morda že daljše vejice toliko, da molé nad zemljo kvečjemu 30–40 cm; pomagaj potem poganjkom s palicami, da lahko kmalu dosežejo zid, po katerem se bodo dalje spenjali brez opore. Bršljan in druge plezavke se naj torej že kolikormoč nizko nad zemljo opri-mejo zidu. Spenjavke, od katerih bingljajo spodaj predolgi, neskrjajšani in že tako tenki poganjki, so vedno v nevarnosti, da jih kak neprevidnež odtrga.

Zlasti fistim spenjavkam, ki rastejo ob hišnih stenah, v zahojeni ali potlakani zemlji, je treba v suhem poletju večkrat zaliti, da jim ne začne pred

časom odpadati listje. Često brani širok pristrešek, da tudi dež ne more do korenin. Umevno je, da so rastline, ki morajo pretrpeti mnogo suše, manj odporne zoper plesen in druge bolezni. Ne pozabi, da izčrpajo spenjavke, ki bujno rastejo, mnogo hrane in da jim je treba tudi gnojiti.

Nekaterim spenjavkam, ki lepo cveto, je treba pomagati s primerno rezjo, da jim cvetenje ne opeša. Rez naj se ravna po načinu cvetenja; vrste, ki razvijajo cvetje spomladi iz starega lesa (n. pr. glicina, rani gorski in planinski sroboč), se morajo obrezati drugače nego n. pr. pozni sroboči, plezajoča hortenzija, bršljanasta trta in rože, ki cveto na mladem lesu. Spomladi cvetoče rastline smeš obrezati šele, ko odcveto. Močnejše obrezovanje je bolj redko potrebno, predvsem moraš spenjavke le previdno razredčiti. Tudi bršljan moraš, če postaja objesten, opomniti z nožem in škarjami. Velikolistne spenjavke (aristolochia, periploca, ampelopsis i. dr.) ne povzročajo toliko dela nego drobnovejnati sroboči, katere je treba prejkone vsako leto pregledati in urediti, tu pa tam razredčiti in pritrditi. Le pravilno izbrane in v redu oskrbovane spenjavke bodo lahko zmerom uveljavile svojo koristnost in lepoto.

Skraja, dokler spenjavke še niso popolnoma prepregle odkazane jim površine, je treba poleti vodilne poganjke skrbno razpeljevati in privezovati. Kesneje pa ni več na mestu prestrogo uravnavanje in privezovanje mladik. Zato s poletno rezjo, ki jo izvršimo navadno v juliju, predvsem le razredčimo pregoste zvitke mladja, da tako posamezni poganjki lahko bolje dozore in pozimi ne ozebejo.

Pri zimskem obrezovanju iztrebimo vse slabotne, nedozorele in suhe veje. Spenjavke, ki rade čez mero bohotijo in same sebe duše v pregosto prepletenem vejevju, je treba krotiti z nožem, sicer bi kmalu opešala njih zdrava raščavost in lepota. Grdi so videti na vrtu zanemarjeni šopi z vse predebelimi in trdo spletenimi zvitki; tudi tu je treba spenjavkam, ki spletajo kite med drevjem, pustiti le po nekaj zdravih in krepkih vej, a ostale odstraniti. Ako se naj rastlina brzo popne v višino, zatiraj vse slabotne vejice, da se čim krepkeje razvijejo glavne veje. Kakor smo prej omenili, je že pri saditvi treba odstraniti ves šibkejši les in pustiti le jake mladike z zdravimi očesi.

Često odganjajo trajne spenjavke iz korenike ali iz spodnjega starega lesa številne in močne odrasle. Teh ni treba vselej odrezati, ampak jih včasih, kadar moramo odstraniti stare, opešane veje, pustimo za pomladitev.

Nekatere lepe spenjavke moraš v ostrem podnebnju zavarovati pozimi z odejo. Zlasti mlade rasti-

line so včasih precej občutljive. Odeti moraš veje in zemljo nad koreninami. V zamrzli zemlji korenice ne morejo dobiti potrebne vlage; suša v zimskem času je nevarna zlasti trajnozelenim rastlinam (n. pr. iglavcem), utegne pa škodovati tudi nekaterim spenjavkam, katerim listje odpade in ki imajo nežno, občutljivejšo kožo. Nadzemnim rastlinskim delom škoduje največ toplo zimsko solnce; stanovit, zmeren mraz je manj nevaren kot pogostna menjava otajanja in naglega zmrzovanja. Izredno rezka in strupena zima, kakor je bila n. pr. l. 1928/29, z mrazom izpod 20° C, pa seveda škoduje tudi trdnejšim spenjavkam. Za pokrivanje služi smrekovje, suho listje in slama, zavojno platno, jutovina itd. Veje nekaterih spenjavk lahko povežeš v snope in upogneš na zemljo, kjer jih odeneš s smrekovimi vejami ali s suhim listjem.

Podrobnosti in posebnosti glede saditve in oskrbovanja bomo navedli pri opisih posameznih spenjavk.

Ampelopsis. — Divja trta ali vinika.

Divja trta: divje strasten je njen življenjski nagon, ko v razpaljenem poletju vsa zelena, mogočna in vesela vihra izpod ostrejšij, in divje plameni njena bolešt, ko umira v jesenski megli, v jesenskem solncu, in se ji v listje izlije vsa njena žareča kri. S čudno gorko toploto ti jesen objema srce, kadar divja trta krvavi... Glej jo, kako se je razvnela na grobovih vaškega pokopališča! Še dolgo v oktobrski čas, ko tam daleč po gorskih vrhovih blešči že sneg, odseva iz naših vasi ogenj divje trte in prelepo žari ob lesenih deblih »bridkih marter« in ob kapelicah na samotnih razpotjih...

Starodavna in povsod znana spenjavka je navadna divja trta (*parthenocissus** *vitacea* ali *ampelopsis quinquefolia*). Kjer žlahtnejše trte ne uspevajo več, ondi se ta skromna, prirodno-bujna rastlina, ki so jo v evropske dežele že zgodaj prinesli iz Severne Amerike, še vedno prav dobro počuti. Raste urno ter v malo letih bohotno prepreže prostrane stene, se prepleta v venec in dolge kite ob vhodiščih, po ograjah in ob vrtnih plotih, po ostrejših gospodarskih poslopij ter po starih razvalinah in trohnečih drevesnih deblih, ki jih prekrije z novim, mladostnim življenjem; tudi za vrtno lopo daje zelo prijazno, pro-

* Botanično pravilno ime za rastline, ki jih vrtnar imenuje »ampelopsis«, je pravzaprav *parthenocissus*. Botanik dobro loči okrasne trte v tri različne rodove: *ampelopsis*, *parthenocissus* in *vitis*; vrtnarji pa uporabljajo ta imena zelo samovoljno. Vendar, ker so rastlinske vrste, ki pripadajo botanično v rod *parthenocissus*, v vrtnarski praksi že splošno nazivajo z *ampelopsis*, smo to ime obdržali tudi v našem opisu. Ime *ampelopsis* (po grških besedah *ámpelos* = vinska trta in *opsis* = pogled, videz) označuje podobnost divje trte z rastjo vinske.

sojno senco. Ko ji jesensko solnce požene rdečico v obraz, plamti in žari tako, da je v tej živahnosti barvnega ognja ne doseže nobena druga rastlina.

Dobrovoljna *ampelopsis quinquefolia* potrebuje zelo malo postrežbe, prenese solnce in senco in tudi v težavnejših razmerah ne izgubi svoje pogumne raščavosti. Toda, kjer jo v siromašni zemlji večkrat mori še suša, tam mora seveda tudi navadna divja trta opešati, listje se slabše razvije in zgodaj odpade. Le v močni, dovolj sveži zemlji lahko pokaže vso svojo bujno oblastnost in divjo silo neugnanega življenjskega nagona.

Ampelopsis quinquefolia in razne njene oblike (n. pr. var. *laciniata*) imajo sicer na vejah ročice ali vitice, toda brez sesalnih bradavic, ter se ne morejo oprijeti zidu; zato moramo tej vrsti divje trte zlasti v mladosti preskrbeti za oporo primerno grodje (križje), po katerem jo lahko razpeljemo in privežemo. Botanični pridevek »*quinquefolia*« označuje, da so prstasti listi te vrste peterati (sestavljani iz peterih listkov).

So pa neke druge ameriške divje trte, ki imajo takisto peteroštevne, iz pet listkov sesavljene liste, a lahko same, brez špalirja, plezajo po gladki steni. Semkaj spada *ampelopsis radicansissima* (ali *muralis*), ki je tanjša, a gostejša in enakomerne rasti. Njeno listje je temnejše in trše ter jeseni kesneje pordeči kot pri navadni divji trti. Posebno pripravna je za ob solnčnih stenah. Njej podobna je *Engelmannova trta* (*ampelopsis Engelmannii*), ki ima nekoliko manjše, ličnejše listke. Obe vrsti sta neobčutljivi ter ne pozebela zlepa. Takisto se sama z lepljivimi bradavicami svojih vitic (oprijemalk) pritrdi na steno tudi *ampelopsis Saint Paulii*, ki je močnejše rasti in ima večje liste, ki jih posebno odlikuje krasna, živahnordeča jesenska barvitost; lepo se uveljavi zlasti ob visokih zidovih. Razen imenovanih se je v novjšem času že mnogim priljubila pisanolistna, a občutljivejša kitajka *ampelopsis Henryana* in še nekatere druge vrste.

Najgostejše in najlepše pa prekrije gole stene *trirogljasta* ali *Veitcheva trta* (*ampelopsis tricuspidata* ali *ampelopsis Veitchii*). Ta vrsta se od zgoraj opisanih precej razlikuje že po obliki listov, ki imajo navadno tri roglje; pa so tudi enostavnejši, cele oblike, zaokroženo trikotni, srčasti itd. in torej spominjajo po obliki na bršljan in vinsko trto. Kratkopecljasti listi se — kakor bršljan — drug nad drugim ulegajo kot opeka na strehi, a gosto razcepljene vitice s številnimi sesalnimi bradavicami tesno priklenejo rastlino tudi na prav gladko steno.

Ampelopsis tricuspidata je doma z Japonskega in Kitajskega ter je nekoliko občutljivejša kot njene

ameriške sorodnice. Mlado rastlino je treba v hudi zimi zavarovati. Ko pa doraste in se okrepi, nima posebnih zahtev, le zaliti ji moraš, kadar pritisne trajnejša suša, če hočeš, da ne bo prezgodaj odpadlo listje, ki ga Veitcheva trta obdrži navadno dlje nego ostale vrste. Vlažnejši prostor ob severni steni žene trto v živahnejšo rast, toda le ob solnčni južni steni se prelije v listje vsa krasota jesenskih barv. Jesenske barve se prično pojavljati na Veitchevi trti prej kot na Engelmannovi, često že v avgustu, in še v oktobru živo žari njih rdečina.

Posebni sorti Veitcheve trte sta ampelopsis *tricuspidata purpurea*, pri kateri že mladi brsti in listi zardevajo, ter njej podobna in enako dragocena ampelopsis »gloire de Boskoop«.

Vse okrasne vrste divjih trt se za silo zadovolje tudi s prav slabo zemljo; toda v trajnem pomanjkanju hrane in vode postane rast zanikrno slabotna in listje hitreje odpade. Korenine divje trte se razprostirajo zelo daleč, kar je razumljivo, če primerjamo dolžino njenih nadzemnih delov. Dobro je, da pozimi v starejšem vejevju iztrebiš suhi les in da potem mlajše rozge, ki še niso dozorele, po potrebi skrajšaš, enakomerno razpelješ po steni in privežeš. Rastlinam, ki močno bohotijo, je treba tudi poleti razredčiti pregoste poganjke, da dobé ostali dovolj zraka in svetlobe; ne smeš pa rasti kar gladko »obriti«, ker mnogo neprijetne lepote ima divja trta baš v tem, da se mladi vrhovi in kitice vitkih rozg svobodno zibljejo in poigravajo v vetru.

Divje trte razmnožujemo navadno s polaknjenci ali zatiči dozorelih rozg (jeseni in spomladi); polaknjenci naj imajo 3–4 očesa, spodaj jih odrežemo tik pod očesom ter jih potaknemo v zemljo prav do zgornjega očesa. Upoštevati je treba, da na rozgah divje trte vzbrsti le vsako drugo oko (kolence) in da je vmes vedno po eno kolence brez živega očesa; ampelopsis Veitchii ima navadno celo po dve taki mrtvi kolenci. Od boljših vrst tudi trdolesnatih potaknjencev ne potaknemo na planem, ampak jih je treba imeti vsajene v posodi pod steklom, dokler ne razvijejo nove rasti. — Rade se vrastejo grebenice.

Veitchevo trto pa razmnožujejo vrtnarji največ s tem, da jo cepijo »v žlebiček« na ukoreninjene potaknjence ali pa — še bolje — na korenino (reznice korenin) navadne divje trte ali Engelmannove; za cepitev, ki se izvrši spomladi pod steklom, vzamejo cepiče navadno od dvoletnega lesa. Vcepljena ampelopsis Veitchii se krepkeje razvija in je trpežnejša. — Vzraste pa Veitcheva trta tudi iz potaknjencev, toda le iz zelenih, ki jih napravimo tako, da sredi junija odrežemo zrelejše mladice

z nekoliko starega lesa (kolence) vred 10–12 cm dolgo ter vsadimo potaknjence v peščeno prst v zaprto gredo pod steklo. Ko so potaknjenci ukoreninjeni, jih presadimo posamič v majhne lonce, pozneje privadimo mlade rastline vnanjemu zraku in jih pred zimskim mrazom spel spravimo na varen prostor. Na pomlad postavimo mlade rastline na prosto, lonce vglobimo do roba v zemljo, jih pokrijemo z gnojem in še poleti včasih zalijemo z gnojnico, da krepkeje vzrastejo mlade rozge, katere je treba privezati na palice.

(Dalje prihodnjič.)

IZ ANATOMIJE.

O TUJKAH. CELULARNI ALTRU-IZEM. SIMetriJA. METAMERIJA. NEVROCENTRALA. O TUJKAH.

DR. JANEZ PLEČNIK.

Slovenska govornica je mehka, povedna, blagoglasna. Slovenec pa pokaže svojo besedo kaj rad dvakrat trdo: izbere kar se le dá osate besede, jih zveže in dá zvezku obliko na vogle. Trdina naše besede je postala v zadnjih tednih — v dobi od Treh kraljev pa do velike noči — na moč opazna, časih kar v srepi meri.

Časi so posebni in Slovenci so se v njih zavedeli, da so tudi doma opombe vredne stvari pa, da pomenek o domačih zadevah tudi velja. Opazili so domače bolnice, gluhonemnice, blaznice, hiralnice pa so pričeli razmišljati o njih skopi oskrbi in so pisali o vsem tem. Spomnili so se njim lastne besede in so spoznali, da naša govornica kaže pege in da ne zveni vsa in iz vsakih ust našim ušesom prijetno.

Pisali so o tem, kako izgovarjamo: sem šel, sem šeu, sem šou, sem šu? Pisali so nad navado dosti o le-tem, za vsakega nas pomembnem, vprašanju — vse pa so pisali dvakrat trdo.

Le vs t i k se je nasprotnikom rogal in je smejil zoprnike. Zguba je, da Levstiku daljša doba mirnega pisanja ni bila dana. Pomemben odgovor bi bili dobili na vprašanje, če ni Levstik z rogljivo ostrino manj dosegel, kot bi bil uspel z mehko besedo.

Pravdarji v le-oni »črkarski« pravdi (šel, šev) so rabili govornico močno ognjevito, reznó. Pravdarji so se spopadli skoraj ne z mislimi in so se merili z reznóstjo. Zadeva je postajala tik pred svojim truščatim razkršem iz prerekanja prepir. Slovenci pa naj smo pravdarjem — enemu pa drugemu — vendarle hvaležni: pravdarji so govorili o zadevi, ki ni bila denar in ni bila lajno, iztrebljeno iz umazanih duš. »Črkarska« pravda (pravda o »glasu«) je razveseljevala — mene vsaj — s svojo

obče npravstveno stranjo in je napravila posebno zadovoljstvo še s tem-le:

Eden pravdarjev je segel v pravdo kot besedarski zgodovinar: zgodovina besedarstva in slovníčarstva da nam pové in jasni, kako smo v davnini govorili, kako izgovarjali ter nam kaže pot — kam?

Zgodovinskemu besedarstvu in njega Irdivtam je težko slediti. Njega izkopine so trhle, trhlejše od izkopanih davninskih kosti, pa naravarska duša kar ne veruje na možnost pravoine obnove in ponove besedne izreke. Zgodovinsko besedarstvo — po mnenju naravarja — tudi ne more pokazati smeri, ki bo beseda in nje izreka šla v njo. Razvoj besede (glasa) ni izrazljiv s šlevilkami in ni izrazljiv z znaki in forej ni znan, pa je vse le-láko prerokovanje le ugibanje, je le (osebno) mnenje. Beseda (glas) se v časov teku méni, se spreminja tako in ne drugače — zakaj? — — in besedarji sami vedó, da odjekne na ta zakaj: za to! Zakaj govorimo tako in ne drugače? Za to! Zakaj opuščamo besede pa delamo nove? Za to!

Slovenci vlečemo danes — Sovrè je to podaril — na -u in ne na -l. Ocenili je visoko Sovrèta lepo in pogumno misel, da naj pravdarji — ti in oni — stopijo pred gospodarja besede ter naj vprašajo n a r o d, kaj mu (danes!) poje: -u ali -l? Narod namreè je, ki odloèa pri le-takih vprašanjih, in narod odgovori na vprašanje, zakaj èrièek poje, zakaj kos žvižga, zakaj slavec golèi: za to! Tudi uvod v repertorij anatomije (na str. VII) prepušèa sodbo o besedi narodu.

Naš narod se za taka vprašanja briga, pripravljen je nanje in ga èesto kar brigajo. V Ježici nad Ljubljano sem — pred leti — slišal, kako ljubljanske službe vplivajo na ježenska dekleta: pogospodijo jih v vsem, pa tudi v besedi in jim »sivo Savo« pre-mene v »silo Salo«.

Uprava Rogaške Slatine je pošiljala letos krog velike noèi fiskana priporoèila za rogaško kopališèe. (Dr. Ivan Bojnièiè: Rogaška Slatina; Zagreb: èakloviè.) Berem (na str. 3): Najpoznatije od svih slovenskih ljeèilišta je ono koje je prije bilo poznato èitavom svijetu pod imenom »Rohitsch-Sauerbrunn«. To je naša današnja lijepa Rogaška Slatina. Za ime Rogaške Slatine znali su samo Slovenci, koji bijahu svijesni, da je taj divan kraj njihova svojina. Veè odavna imenovao ga je narod Slatinom, a to i jest njegovo jedino i pravo ime. Predjašna je njemaèka uprava po èitavom svetu propagovala (širila) njemaèki naziv i bila je osobito zadovoljna, kad joj je uspelo da njemaèki naziv raširi i po Slovenskim zemljama, jer se tako dalo najbolje dokazati, da je to njemaèki kraj. Kad je nastupio slom centralnih država, Rogaška je Slatina prešla v vlasništvo kraljevine S. H. S. Sad je

Tihe sanje obr Krki. (Fot. Fr. Kraševc.)

naša sveta dužnost da našem ljeèilištu vratimo njegovo prvobitno ime »Slatina« i da radimo na tome da tudjeg naziva »Rohitsch« nestane za uvijek iz naše zemlje.«

»Slatina« (je staroslovenska beseda in) je Štajeru morda res domaèa, ostalim Slovencem — to me uèi skušnja — se pa upira. Niè blagoglasnejša od »Slatine« ni kranjskemu Slovincu beseda »Rogatec, rogaški«. Par dni je tega pa me je nekdo — ženska (!), ki je hodila malo v šolo, pa dosti po Gorenjskem — vprašala po »rogaški slatini«. Vprašala me ni po lastnostih in po zdravstvenem pomenu le-te slane vode in me je barala po njenem imenu, èeš: kaj nam pove rogatec? ima li roge? pa zakaj pravijo Nemci »Roitsch«, pa zakaj govore krog Kranjske gore vsi (o studencih kot) o r o j a h, o r o j c a h? Kaj ni rojška (trojaška) slatina naše govornice beseda? Poprašal sem nekaj slovníčarsko trdnh mož, kaj naj »Rogatec« opiše, pa so

pomajali z glavo. Beseda je zadnji, najbolj dozoreli sad narodove duše, pa menda ne gre zanemarjati ta sad; tem manj je to smeti, če se narod sam zanj briga in če se ti čutiš za del naroda.

Jasnost o izgovarjavi slovenske besede bi bila vsakteremu v prid. Spomnimo se: slovenski pridigar, odvetnik, glumač, učenik, slovenski človek kar sploh je veljal manj od drugih. Bili smo brez zavestne smeri v izgovarjavi pa nam je materina beseda manj ugajala, trša je bila našemu ušesu od tuje, gladke, zavestno usmerjene. Pa bi bilo nad vse pridno, če bi dobili na ljubljanskem vseučilišču vsaj sedaj stolico za izgovarjavo naše besede. Le-ta stolica, pravemu možu izročena, bi imela kar najbolj obiskana predavanja; le-ta stolica ne bi bila pomišljaj, ki ga vidimo časih med vseučilišči in narodom in bi bila vezaj in vezalo. Beseda je sila, je orodje, je orožje, in pridno je to orodje kot plug in je čuti nad njim kot nad očesom.

Kam je usmerjena moja današnja pot, bo bralec ob dobrem času sam spoznal in naj ne misli, da utekam, ko opozarjam še na to-le:

Ob južno-zapadni plati ljubljanskega tivoljskega brdja vodi pot na Rožnika — na spodnjega (k Čadu) in na zgornjega (k cerkvi). Človek hodi tam za človekom — nihče pa ne opiše umiravice, ki se je lotila prelestnega kosa ljubljanske okolice, ležečega med južnim robom brdja in cesto v Rožno dolino.

Preuredili so (tudi v Ljubljani) Kongresni trg in so ga prepustili ljubemu Bogu, da ravna nad njim. Postavili so na trg Bogu v čast spomenik sv. Trojice in postavijo leto za letom na trg obsežno gradje za tombolarje. Tombolarske vislice so — tako bi človek sodil — lepšava Ljubljane in so — o tem ni dvoma — dokaz za reven lepšavski čut Ljubljančanov.

Ljubljančani — in to brezimenjaki — se pa niso lotili le-onih vprašanj in so se lotili nameravane preureditve ljubljanske »Zvezde«. Nasprotniki preureditve so pisali dosti in so pisali vse krog ene same misli: brez »Zvezde« in njenih košatih koštanjev ne bo sence na kraju, kjer je danes »Zvezda«. Brezimenjaki so nabrali krog te ene in same misli trope besednih trdin in bodljev.

Dr. Gosar je napisal članek o uradništvu; razpravljal je v članku tudi o stalnosti uradništva. Brezimenjaki — podpisanih odgovorov to ne tiče — so se zagnali v dr. Gosarja: bodli so ga z bodeži in bodicali so ga z bodicami. Dr. Gosar je državljan in ima pravico povedati mnenje — svoje, svoje lastno mnenje. Kdo naj ga radi tega napada v obliki, ki ni običajna med človeki, ki se poznajo — in dr. Gosar je podpisal članek. Kdo so tisti brezimenjaki?

Kdo so ti brezimenjaki? So ti zvezdarni, besedarni, gosarni brezimenjaki res uradniki? Tem brezimenjakom — jim teče enaka beseda tudi v uradu od jezika?

Beseda je silno orodje: drobi nasilje tujca, miri krivičen pohlep lastnega naroda. Vsakdanjci podcenjujemo silo besede (»beseda ni konj«); državne oblasti silo besede dobro vpoštevajo (»radi ene same besede so ga zaprli«).

Vsakdanjci radi podcenjujemo silo besede, pa naj ta in oni ne misli, da govorim o besedi-orođju le v »pesniškem« vzhičenju in dostavljam izrecno, da je beseda — moje prepričanje je to — res sila, groba sila. Kako o le-tem naziranju kar molčé, mi ni jasno. Električna je priznana sila, svetloba je priznana sila — glas (beseda) ni na glasu kot sila. Pa glas — to nas uči življenjska skušnja — prav močno vpliva na vse stvarstvo. Pač je res, da glasu ne znamo tako ugodno in tako na debelo prodajati, kot prodajamo elektriko in svetlobo, in pač je res, da glas za stvarstva pobijanje na debelo ni uporaben — danes še ne: naj nam napravi le-to nebrigo za glas umevnejšo? Razmišljanje o le-tej zadevi predenimo na poznejši čas.

Narod naj besedo-orodje ostri in naj jo spolnuje: vsebina besede postajaj čim delj tem jasnejša, oblika čim delj tem lepša, blagoglasnejša, tem pestrejša. Narodov vsak ima svojo besedo. Zakaj? Zato! Narodov vsak spolnuje svojo besedo po svoje, jo ostri po svoje. Zakaj? Zato! Obslednik je po shojenem snegu in v vodo dela luknje, ki išče pri takih vprašanih vzrokov; razumljiv je odjek le na vprašanje, kakó se je spreminjala beseda, ko je bil narod zdrav, kakó je beseda naroda bogatela, dokler je bil narod zdrav, in vidimo le, kakó je bilo z besedo ob propadanju naroda, in vemo le, kakó se je propadajočega naroda beseda v svoji jedroviti krepkosti scunjila.

Beseda naroda bogati po novih tvorkih, izrastlih iz narodove besede same in se veliči po besedah, prevzetih od tujih narodov. Oboje: bogatenje pa tudi veličenje po tujkah je življenjski pojav vsakega člana naroda — tvoj, moj življenjski pojav je to.

Domačih korenov bogati govornici — in naša govornica je taka — naj ostanejo le samorasli besedni tvorki trajna last; prevzete izposojenke pa je odstraniti iz govornice čim prej — saj nam govornica sicer ne ostane domačinska.

Kdo odloča o tem, kateri novi tvorki so dobri? Kdo odloča, katere novine je nevečna? Kdo naj odstranja tujke? Ves narod — kar vsak, ki se čuti kot njega član.

Zdrav narod sprejme le za kratek čas neme popake in gluhe narejenke za svoje; zdrav narod začuti prej ali slej tujstvo in prične odpravljati tujevire iz govornice.

V pesnikih naroda dobiš često nove, samorasle besedne tvorke, in tak domačinski sad — vpleten v lepe in ljubeznive zveze — preide kaj rad v občo govorico. Pa slišiš pogosto, da je stvarjanje besed pesnikov zadeva, pa dobiš pesnike, ki trdè, da je stvarjanje novih besed pesnikom kar priložena pravica.

Naravar ne more priznati priloženih pravic nobenemu narodu, nobenemu stanu pa tudi pesnikom ne. Vsakdo je le drobec v tem ali onem skupku, nastal je v skupku, nastal je iz skupka in živi ob skupku, dokler živi za skupek. Vrednost in pravice drobcev v skupku so si na moč enake — drugo mišljenje je prazno namišljanje. Zadeva naj zgubi vso ostrino in bomo govorili o zdravnikih in ne o pesnikih, obenem še poudarjamo, da ni »oče zdravnikov« Hipokrat nič manjše slave od »očeta pesnikov« Homera in opozarjamo, da vemo, da je bil Hipokrat en človek in da ne vemo tega o Homerju.

KRALJ ALKOHOL.

JACK LONDON. — Iz angleščine prevel JOS. POLJANEC.

Štiriindvajseto poglavje.

Ko sem zapustil pralnico, sta me sestra in njen mož opremila za v Klondyke. V rani jeseni 1897 se je pričel prvi naval za zlatom v fiste kraje. Bilo mi je takrat enaindvajset let in sem bil v sijajnem fizičnem stanju. Spominjam se, da sem se na koncu osemindvajset milj dolge poti iz Dyea-čez Chilcoot do jezera Linderman v prenašanju tovorov kosal z Indijanci in prekosil marsikakega. Poslednja tovarna proga do Lindermana je bila tri milje dolga. Jaz sem po njej hodil nazaj po tovor po štirikrat na dan in sem vsak pot pricijazil po stoipetdeset funtov. To se pravi, da sem vsak dan prehodil štiriindvajset milj po najslabši stezi, in sicer dvanajst milj od tega z bremenom stoipetdeset funtov.

Da, obesil sem bil karijero na klin in se iznova podal na pot pustolovščin iskat srečo. In na poti pustolovščin sem se seveda nameril na kralja Alkohola. Tukaj sem speč našel prave možakarje, pustolovce in klativiteze, ki se sicer niso zmenili, ako jih je lakota trla, brez žganja pa niso mogli živeti. Žganje se je nosilo in vozilo po gazi naprej, moka pa je ležala v skrivnih zalogah nedotaknjena ob poti.

Sreča je hotela, da oni trije možje, ki sem potoval v njihovi družbi, niso bili pivci. Zato nisem pil razen ob redkih prilikah in, na sramoto, kedar sem pil z drugimi. V moji skrinjici za zdravila, je bil tudi liter žganja. Odmašil pa sem steklenico šele v nekem samotnem taboru, kjer je moral neki

zdravnik brez omamila operirati nekega moža. Zdravnik in bolnik sta izpraznila mojo steklenico, nato pa pričela z operacijo.

Ko sem se leto pozneje okrevaje od skorbuta vrnil zopet v Kalifornijo, sem videl, da je moj oče umrl in da sem postal poglavar in edini rednik družine. Ako povem, da sem od Beringovega morja do Britske Kolumbije podajal premog na nekem parniku in potoval odtod do San Franciska v medkrovju, bo vsakomur jasno, da nisem prinesel iz Klondyka drugega kot skorbut.

Časi so bili hudi. Delo katerekoli vrste je bilo težko dobiti. In jaz sem moral prijeti za delo katerekoli vrste, saj sem bil še vedno neizvežban delavec. Na svojo karijero niti mislil nisem. To je minilo, je bilo pokopano. Moral sem najti kruha še za dvojna usta poleg svojih in skrbeti za streho — no, da, in si kupiti zimsko obleko, ker je bila moja vsekakor poletna. Nemudoma sem moral dobiti kako delo. Potem pa, ko bi prišel do sape, bi zopet lahko mislil na bodočnost.

Neizkušen delavec je prvi, ki mora občutiti hude čase, in jaz sem bil izvežban samo za mornarja in periča. Spričo svojih novih odgovornosti se nisem upal na morje, dela v pralnici pa nisem mogel dobiti. Sploh nisem mogel dobiti nobenega dela. Moje ime so imeli zapisano v petih posredovalnicah za delo. Oglase sem imel v treh časnikih. Poiskal sem peččico svojih prijateljev, o katerih sem vedel, da bi mi morebiti mogli preskrbeti delo; ti pa so se ali premalo zanimali za to ali pa niso mogli najti nič zame.

Položaj je bil obupen. Zastavil sem uro, kolo in nepremočljivi plašč, na katerega je bil oče, ki mi ga je zapustil, jako ponosen. To je bilo in je edino, kar sem kdaj podedoval na tem svetu. Veljal je petnajst dolarjev, v zastavljalnici pa sem dobil nanj dva dolarja. Kar se — kar je res, je res — neki dan prikaže pri meni nekdanji tovariš z obalè s salonsko obleko, zavito v časnikih. Mož mi ni mogel dati zadostnega pojasnila, odkod jo ima, jaz pa tudi nisem silil vanj, da bi mi to razložil. Hotel pa sem imeti obleko. Ne; ne da bi jo sam nosil. Izbarantal sem jo za kopo stare šare, ki je bila zame brez koristi, ker se ni dala zastaviti. Za to staro šaro je on izkrošnjaril nekaj dolarjev, jaz pa sem tisto obleko zastavil za pet dolarjev. In kolikor mi je znano, je obleka še vedno v zastavljavnici. Sploh nisem imel namena, da bi jo bil rešil.

Ampak dela nisem mogel dobiti nobenega. A vendar sem bil dobra roba na delovnem trgu. Bilo mi je dvaindvajset let in tehtal sem slečen sto in petinšestdeset funtov, in vsak funt od tega je bil izvrsten za garanje; tudi zadnje sledi skorbuta so

ginevale od žvečenja sirovega krompirja. Oglasil sem se za vsako delo. Skušal sem postati model za umetnike, toda preveč je bilo mladih ljudi s krasnim telesom, ki so bili brez dela. Odzval sem se oglasom postarnih onemoglih ljudi, ki so potrebovali spremljevalca. Postal sem malone agent za šivalne stroje, a brez plače, za provizijo. Ampak v hudih časih revni ljudje ne kupujejo šivalnih strojev in tako sem bil primoran odreči se temu poslu.

Seveda se ne sme pozabiti, da sem poleg takih malenkostnih zaposlitev poskušal dobiti delo kot pretepač, nakladač in dninar. A bližala se je zima in cela vojska odvišnih delavcev se je vsipala v mesto. Vrh vsega nisem bil jaz, ki sem se brezskrbno potepal po vseh deželah sveta in po kraljestvu duha, član nobene delavske zveze in se zato tudi nobena zveza zame ni zmenila.

Iskal sem slučajna, postranska dela. Delal sem po en dan, po pol dne, vse, kar sem mogel dobiti. Kosil sem trate, obrezaval seči, izlepil preproge. Priglasil sem se k izpitu za pismonošo in sem bil prvi. Na žalost pa ni bilo nobeno mesto prazno in moral sem čakati. In ko sem čakal in med posameznimi priličnimi posli, sem skušal zaslužiti deset dolarjev s tem, da sem napisal za časnike poročilo o potovanju, ki sem ga bil napravil v odprtem čolnu po reki Yukon doli, prevozivši devet sto milj v devetnajstih dneh. Ni malo nisem vedel, kako je s takšnimi stvarmi pri časnikih, vendar sem bil poln upanja, da dobim deset dolarjev za svoj članek.

A jih nisem. Prvi časnik v San Francisku, kateremu sem ga poslal po pošti, mi ni niti potrdil, da je prejel rokopis, pač pa ga je obdržal. Čim dalje ga je obdržal, tem bolj sem bil gotov, da ga je sprejel.

Tukaj naj omenim nekaj čudnega. Nekateri ljudje so rojeni za srečo, nekaterim se sreča kar usiljuje. Jaz pa sem bil takorekoč s palico pognan v usodo in bridka sila je vihtela to palico. Že zdavnaj sem bil opustil vsako misel na pisateljevanje kot poklic. Pisaje tisti članek, sem imel pošten namen zaslužiti deset dolarjev. To pa je bil tudi ves moj namen. Ž njimi bi si pomagal in pretolkel, dokler ne bi dobil stalnega posla. Ako bi se bilo tisti čas pri pošti izpraznilo kako mesto, bi bil planil nanj.

Toda nobeno mesto se ni izpraznilo in nobeno stalno delo se ni dobilo, porabil sem čas med postranskimi slučajnimi posli s tem, da sem napisal za časopis »Youthis Companion« (Tovariš mladine) enoindvajset tisoč besedi obsegajoč članek. V sedmih dneh sem ga sestavil in natipkal s pisalnim strojem. Mislim, da je bilo prav to krivo, da je prišel nazaj.

Med odpošiljaljivo in vrnitvijo je poteklo nekaj časa in v tem sem poskusil pisati kratke povesti. Eno sem prodal mesečniku »Overland Monthly« za pet dolarjev. Časopis »Black Cat« (črna mačka) mi je plačal štirideset dolarjev za drugo. Mesečnik »Overland« mi je ponudil po sedem dolarjev in pol, plačljivih ob objavi, za vsako povest, ki bi mu jo poslal. Rešil sem iz zastavljalnice kolo, uro, očelov dežni plašč in si najel pisalni stroj. Plačal sem tudi vse račune, ki sem jih bil na dolgu po raznih specerijskih prodajalnah, ki so mi kaj malega upale. Spominjam se na nekega portugalskega specerijskega trgovca, ki ni dovolil, da bi moj račun presegal štiri dolarje. Hopkinsa, drugega specerijskega trgovca, nisem mogel pregovoriti, da bi mi dovolil kredit za več kot pet dolarjev.

Prav v tistem času pa je prišel od pošte poziv, da naj pridem na delo, kar me je pripravilo v kaj mučen položaj. Petinšestdeset dolarjev, ki bi jih bil lahko redno zaslužil vsak mesec, je bila strašna izkušnja. Nisem se mogel odločiti, kaj naj storim. In nikdar ne bom mogel pozabiti oaklandškega poštnega ravnatelja. Odzval sem se pozivu in govoril ž njim kot možak in mu odkrito razložil ves položaj: Podoba da je, kakor da utegnem uspeli s pisateljevanjem. Kaže dobro, ampak ni gotovo. Ako bi me hotel to pot preskočiti in izbrati naslednjega prosivca v seznamu ter me pozvati, kadar bo naslednje mesto izpraznjeno — —

On pa mi je prestrigel besedo rekoč: »Torej nočete sprejeti mesta?«

»Saj ga hočem,« sem ugovarjal. »Ali ne uvidite, ako me to pot preskočite — —«

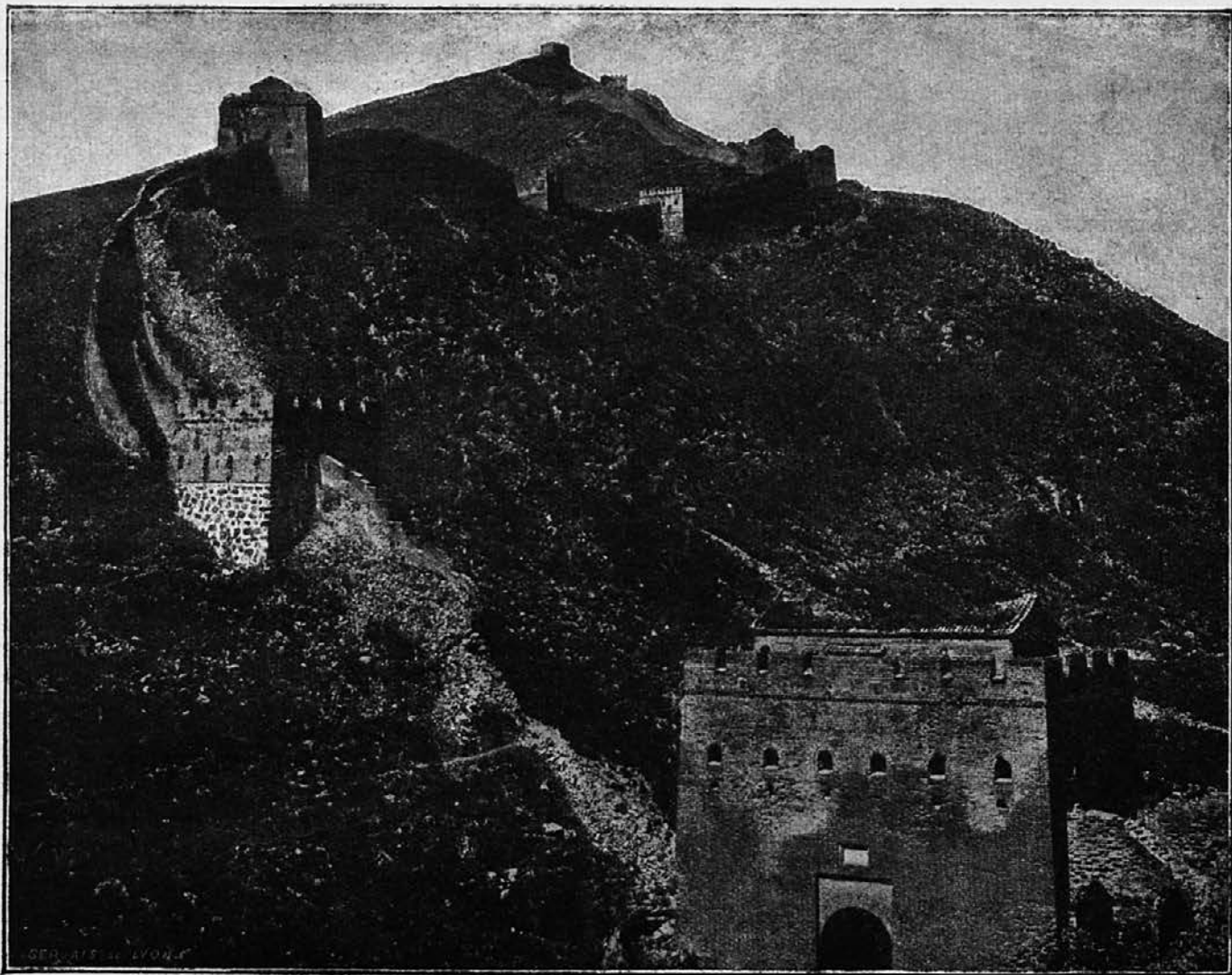
»Ako hočete imeti to mesto, ga sprejmite,« je rekel hladno.

Na srečo me je vražja osornost tega človeka ujezila.

»Pa dobro,« sem odgovoril. »Ga ne sprejemem.«

Pelindvajseto poglavje.

Tako sem zažgal ladjo za seboj in se vrgel na pisanje. Bojim se, da nisem v nobeni stvari poznal mere. Zarana in pozno sem bil pri delu — pisal, tipkal, proučeval slovnico, proučeval pisateljevanje in vse panoge pisateljevanja, proučeval pisatelje, ki so uspeli, da bi dognal, kako so uspeli. Dosegel sem, da sem spal samo po pet ur na dan in delal skoraj vseh devetnajst ur, ki so mi ostale. Luč mi je gorela do dveh, treh zjutraj, kar je neko dobro sosedo zapeljalo v nekoliko sentimentalni sklep. Ker me ni čez dan nikoli videla, je sklepala, da sem igravec in da je luč, ki je gorela na mojem oknu, moja mati tja postavila, da bi kazala njenemu blodečemu sinu pot do doma.

»Bela stena« — kitajski zid krog države, dolg 2450 km.

Najhujši za pisatelja-začetnika so dolgi, suhi premori, ko ni nobenega denarja od uredništev in je zastavljeno vse, kar se da zastaviti. Tisto zimo sem skoraj ves čas nosil svojo poletno obleko in sem v naslednjem poletju čakal najdaljši, najbolj suhi premor izmed vseh; bil je pač čas, ko gredo ljudje s stalno plačo na počitnice in leže rokopisi po uredništvih, dokler se počitnice ne končajo.

Meni je bilo težavno, ker nisem imel nikogar, ki bi mi svetoval. Poznal nisem žive duše, ki se je ukvarjala s pisateljevanjem ali ki je kdaj poskusila pisateljevati. Poznal nisem niti enega časniškega poročevalca. Spoznal sem tudi, da moram, ako hočem uspeti kot pisatelj, pozabiti vse, kar so me učili učitelji in profesorji književnosti na srednji in visoki šoli. Takrat sem bil silno nejevoljen zbog tega, sedaj pa razumem vso stvar. V letih 1895 in 1896 še niso vedeli, kako se uspešno pisateljuje. Dobro so poznali vse take stvari, kakor n. pr. Bret Harte-ovo črtico »Zasnežen« ali Carlyle-ovo delo »Sartor Resartus«, toda ameriški

uredniki iz leta 1899 niso marali za tako robo. Potrebovali so stvari, ki so šle leta 1899 in so ponujali zanje tako dobro plačilo, da bi učitelji in profesorji književnosti radi popustili svoja mesta, ako bi jim mogli ustreči.

Boril sem se dalje, odlašal plačilo pri mesarju in v speceriji, zastavil uro in kolo in dežni plašč pa delal. V resnici sem delal in si privoščil le malo spanja. Kritiki so se pritoževali o hitri izobrazbi Martina Edena, enega mojih junakov. Očrtal sem ga, da je v treh letih postal iz preprostega mornarja z ljudskošolsko izobrazbo uspešen pisatelj. Kritiki so trdili, da je to nemogoče. In vendar sem bil jaz sam tisti Martin Eden. Po treh letih dela, od katerih sem dve prebil na srednji in visoki šoli in eno s pisateljevanjem, vse tri pa s tem, da sem neizmerno in napeto studiral, sem priobčeval povesti v časopisih kakor so »Atlantic Monthly«, pravljajal prve odtiske svoje prve knjige, ki jo je izdalo založništvo Houghton, Mifflin Co., prodajal sociološke članke mesečnikom »Cosmopolitan« in »McClure's«, sem odklonil souredništvo, ki so mi

ga bili brzajavno ponudili iz New Yorka in se pripravljali, da se oženim.

Vsa prejšnja leta pa so pomenila dela, zlasti zadnje leto, ko sem se učil svojega poklica kot pisatelj. In tisto leto, ko sem tako malo spal in napenjal svoje možgane do skrajnosti, nisem niti pil niti se zmenil za pijačo. Kar se je mene tikalo, alkohol sploh ni obstojal. Tupaťam sem močno trpel od preutrujenosti živcev in možganov, a nikdar mi ni prišel na misel alkohol, da bi jih ž njim poživil. Sveta nebesa! Sprejemna potrdila in denarna nakazila uredništev so bila najboljša poživila, ki sem jih potreboval. Droben ovitek od urednika med jutranjo pošto mi je dal več pobude kot pol tucata cocktailov (cocktail, izg. koktejl = močna, jako poživljajoča mešanica raznih likerjev), in ako se je iz ovitka prikazal ček za dostojen znesek, je bil tak prigodek kar sam po sebi že cela pijanost.

Sploh pa v tisti dobi svojega življenja še nisem vedel, kaj je cocktail. Spominjam se, da me je več Aljaščanov, ki so bili člani Bohemian Cluba, neki večer pogostilo v svojem klubu v San Francisku, ko je bila izšla moja prva knjiga. Sedeli smo na prečudovitih usnatih stolih in naročena je bila pijača. Še nikdar nisem slišal naročiti takih likerjev in takih znamk škotskega žganja. Nisem vedel, kaj je liker, kaj je znamka in nisem vedel, da je izraz »škotska« pomenil visko (whisky, izg. viski, ali, kakor govore naši ameriški rojaki, viska je žganje, ki ga na Škotskem in Irskem delajo iz ječmena, v Severni Ameriki iz koruze, redko iz rži). Poznal sem samo pijače ubogih ljudi, pijače ob mejah civilizacije živečih možakov in mornarjev — ceno pivo in še cenejše žganje, ki so mu pač rekli viska, in nič drugega. Bil sem v zadregi, kaj bi si izvolil, in natakar je skoraj omedlel, ko sem naročil klaret (= z dišavami prepojeno in s cukrom oslajeno vino) za po večerji.

(Dalje prihodnjič.)

P I S A N O P O L J E

PRIZORI IZ KITAJSKEGA ŽIVLJENJA.

ALBIN ZALAZNIK.

1. Nekoliko zgodovine.

Pred dobrimi desetimi leti je ulihnilo orožje na evropskih bojiščih. Narodi so se oddehnili, državniki pa so sedli za zeleno mizo, da sestavijo in podpišejo mirovne pogodbe. Samo dvema velikima narodoma ni bilo usojeno, da postaneča deležna drago odkupljenega miru. Izmučeni ruski narod se je šele bližal vrhuncu trpljenja. Po številu širikrat večji kitajski narod pa, ki ga svetovna vojna ni zgrabila, je kmalu uzrl na že dolgo motnem obzorju svoje prostrane domovine vi-

harne oblake državljanske vojne, ki mu v petih letih ni prinesla nič manj zla in gorja, nego svetovna vojna sinovom Evrope. Preteklo je eno leto, odkar so se duhovi na Kitajskem vsaj deloma pomirili. Mnogi pričakujejo, da bo z zmago narodno zavedne južne Kitajske nastopila za ta del sveta, ki se ponaša s tako starodavno omiko, čisto nova doba razvoja.

Težko nam je umljivo, kako da je Kitajska tako zaostala za razvojem Zapada. Saj so Kitajci imeli magnetno iglo že 2500 let pr. Kr.; poznali so smodnik davno pred nami. Papir so delali že l. 153 po Kr. Tisk na kamen so poznali že l. 992 in z lesenimi črkami so ga uvedli v enajstem stoletju. Svila je tam doma, kitajskega porcelana še danes ne doseže noben evropski izdelek. Kitajski pesniki iz davnine so tako popolni in na taki umetniški višini, da jih občudujemo še danes in zavidamo. Družinsko življenje je bilo naravnost vzorno. Ali je res »Bela stena«, kitajski zid, ki meri 2450 km, zaprl Kitajce pred svetom in svet pred njimi? Ni lahko to ugotoviti in se ne bomo spuščali v davnino.

Danes ne čitamo in ne govorimo več o Kitajcih toliko, kakor še nedavno, ko so bile njihove domače homatije na višku. Radi tega pa se ni zmanjšal njih pomen za Evropo in tudi manj zanimivi niso postali. Kitajci so bili za človeštvo krščanskega zapada predmet zanimanja že v 14. stoletju, ko je Benečan Marco Polo v posebni knjigi, ki so jo ljudje kaj radi čitali, opisal svoje doživljaje na daljnem Vzhodu. Znova je to zanimanje oživelo okoli l. 1840. Tedaj so Evropeci porabili priliko, ko je bila kitajska država vojaško šibka, ter pekinško vlado prisilili, da je inozemski trgovini odprla nekatere luke. Tudi Američani so se kmalu pridružili Evropecem. Od tega časa so se sliki med narodi belega plemena in Kitajci vsako leto bolj množili. Posebno po je obračal ves kulturni svet svojo živo

Kuli pelje led na dvokolnici.

Vlačugarji na brzicah Jangtse.

Veslači večerjajo.

pozornost na kitajske dežele l. 1900, ko so takozvani bokserji podneli ljudsko strast, da je nastala krvava gonja zoper tujce in kristjane v Pekingu in drugod. Takrat so vse večje države poslale vojne ladje na daljni Vzhod, tam izkrcale čete in siloma napravile mir. Toda sovražstvo do tujcev, ki se je radi teh dogodkov še stopnjevalo, je tlelo med ljudskimi sloji na tihem dalje. Zlasti mladina je širila prepričanje, da so se tujci priklatali v deželo kot izkoriščevalci. Obenem se je začel narod tudi zavedati, da je tujega izvora celó vladarska rodovina v Pekingu. Bila je mandžurskega pokolenja in se je imenovala Tsing. Proti njej se je najprej obrnila splošna nejevolja — in kaj se je zgodilo? Leta 1912 so cesarja odstavili in oklicali republiko. Nekaj nečuvnega za kitajski svet, ki se tako rad oklepa starega in tako sveto spoštuje dediščino prednikov! Cesar jim je dotlej veljal za nekaj nedotakljivega, saj je bil »sin visokih nebes«. Kdo bi se bil kdajkoli poprej toliko spozabil, da bi mu le v mislih kaj žalega storil? Prestol, ki so na njem sedeli cesarji izza dobe, ko so Izraelci še blodili po puščavi, išoč Obljubljene dežele, ta staročestili prestol, ki je izmed vseh na zemlji najdalje služil svojemu namenu, je ostal nenadoma prazen! Najstarejša monarhija se je prelevila v ljudovlado.

2. Življenje kulijev ob reki Jangtsekiang.

Revščine je na svetu mnogo. Je pa med revščino in revščino precejšnja razlika. Kdor se hoče seznaniti z ono resnično, globoko, brezupno revščino, ki ponižuje človeka do živali, ki se ne oklepa stotisočev, temveč milijonov ljudi s tako trdovratnostjo, da nimajo od rojstne do smrtni ure dobesedno ničesar svojega razen samega sebe — ta naj pogleda na Kitajsko ali v Indijo. Tam bo videl življenje domačih in inozemskih bogatašev, in bo videl življenje neštevilnih kulijev, ki so najpopolnejša slika človeške bede. Obenem pa se ne bo mogel tem siromakom dovolj načuditi, s kakšno ravnodušnostjo prenašajo nemilo usodo. Kakor da bi se svojega gorja niti prav ne zavedali! Za par peščic riža ti opravljajo najtežje delo, se pehajo neumorno od rane zore do mraka, dan na dan, leto na leto. Kuli je za čuda zadovoljno bitje, obraz mu izraža vedno nekaj vdanega ali pa neko topo brezbriznost. Včasih se mu razlije po licu tudi lahen nasmeh, ki je videti nekam tuj, nekam zagoneten, kakor je sploh marsikaj skrivnostnega tam na Vzhodu.

Beseda kuli je morda indijskega izvora, posneta po nekem ljudstvu z imenom Kol. Rabi se pa vobče za vse dninarje in težake, ki so doma iz južne in vzhodne Azije in vršijo ali doma ali v tujini naporna dela vseh vrst. Bila je v preteklem stoletju doba, ko so Portugalci v svoji koloniji Makao, ki je večja luka na jugu Kitajske, lovili domačine, jih podili na svoje ladje in izvažali kot kulije v kolonije belokožcev ob Indijskem in Tihem oceanu. Ko so naposled posegli vmes Angleži, so Portugalci to nevrredno trgovino opustili. V še večjem številu pa so odhajali Kitajci kot prostovoljni kuliji v svet iskat zaslužka, pri čemer niso bili niti malo izbirčni. Šli so kamorkoli, sprejeli katerokoli delo, se zadovoljevali s katerokoli dnino. Zahtev niso imeli takorekoč nobenih. Razume se, da so biti taki delavci podjetnikom dobrodošli. Ko so Francozi v 80. letih preteklega stoletja gradili Panamski prekop (gradnja se je pa takrat ponesrečila), so jemali v delo cele armade kitajskih kulijev, in malone vse te armade so radi kužnih bolezni ter nečloveških razmer poginile.

Nepregledne so množice kulijev na Kitajskem samem. V mestih čakajo po ulicah in trgih človeka, ki bi se hotel dati za par beličev kam peljati v njihovi rikši. Kajti na Kitajskem ni izvoščkov s konji. Konj je prehud požeruh — ali ne žre za tri, štiri osebe? Koliko smrtnikov na kitajski zemlji pa je tako srečnih, da bi premogli tako obilico hrane? Konjsko delo opravlja rajši kuli in doseže s tem vsaj to, da mu ni treba pred časom od lakote umreti. Kako v ostalem živi, mu je popolnoma vseeno. Torej je umljivo, da spadajo oni lahki, dvokolesni vozički, rikše imenovani, s svojo človeško vprego povsem med vsakdanje prikazni kitajskih mest, kakor se skladajo gondole z zunanostjo Benetk, ali kakor se ne bo nihče čudil fiakerskemu konju v manjših mestih Evrope. Nikomur ne pride na um, da bi se nad rikšo zgražal, češ, kaj takega ponižuje Kitajca. Še hvaležen ti bo kuli, ako te sme kam potegniti.

Ker mora človek nadomeščati predrago tovarno živino, naletite vsepovsod tudi na kulije, ki prenašajo najrazličnejše tovore. Zopet drugi kuliji pomagajo pri razkladanju in nakladanju blaga v pristaniščih ali služijo na tujih parnikih in vršijo tam opravila, ki se jih Evropec rajši izogiblje. Mnogo jih je, ki se mučijo na poljih. Mnogi, premnogi so tudi zaposleni na rekah in ob njih bregovih, zlasti ob veletoku Jangtsekiangu. Potujmo malo po tej reki velikanki v notranjost dežele!

Na potovanju bomo imeli obilo prilike, opazovali življenje rečnih kulijev v vsej njegovi krutosti.

Do Ičanga, ki leži približno 1800 km nad usljem, je Jangtsekiang ploven za parnike. Nad tem mestom pa vršijo promet majhne domače ladje veslače. Kako živahen mora biti promet, si bomo lahko za silo predstavljali, če slišimo, da veže Jangtsekiang kot edina, za večje tovore porabna pot, bogačo zapadno pokrajino Sečvan, ki ima toliko prebivalcev kakor Nemčija, z notranjo in vzhodno Kitajsko.

Hoteč torej priti v deželo Sečvan, sklenemo pogodbo z domačinom, ki se bavi s prevozom blaga in oseb. Ladja je kmalu pripravljena. Ko stopimo na krov, najdemo tam 20 do 25 kulijev, razvrščenih pri dveh velikih veslih. Na prvi pogled se uverimo, da podjetnik pri izbiri veslačev ni bil kaj tesnosrčen: vzel je v službo celo dečke in starčke. Zakaj pa ne? Naj pridejo tudi ti do nekaj riža! Kapitan da znamenje in vožnja se prične. Obe vesli pljuskneta šumno v vodo, kakih 50 rok jih popade ter jih začne krčevito suvali. Kitajec, malo bolje opravljen nego oni reveži, stoji poleg ter jim poje neutrudljivo neki napev, ki se ponavlja v vedno isti obliki. Da ne bi bilo to veslanje po taktu preenolično, bije včasih z nogo ob leseni krov ladje in poživi s tem veslače, ki spremljajo njegovo pejce z rednimi vzkliki. Pridejo trenutki, ko se loti kulijev prava veslarska strast. Tedaj kar besnijo, kakor bi bili v vesla noro zaljubljeni. Sama vnema jih je in navdušenje si daje duška z glasnim ritmičnim pejem v zboru. Medtem drči ladja po reki navzgor, in pokrajina se izpreminja pred našimi očmi tako hitro ali počasi, kakor če bi potovali peš.

Mahoma se ladja zasuče, ubere pot k bregu ter pristane. Veslarji skočijo na zemljo, potegnejo za sabo vrv in jo vlečejo dobrih sto korakov daleč, dočim jo nekdo pritrdi z drugim koncec na krov ladje. Na znamenje z ladje se kuliji ustavijo, vsak si vrže močno zanko, ki jo ima že pri sebi, čez ramo ter konec pričvrsti na ladijsko vrv. Zopet se pojavi med njimi »poveljnik« in kuliji začno vleči vrv po ritmu njegovega petja. Vlečejo in vlečejo, ure minejo, oni pa so vedno dobre volje in ne kažejo nobene utrujenosti.

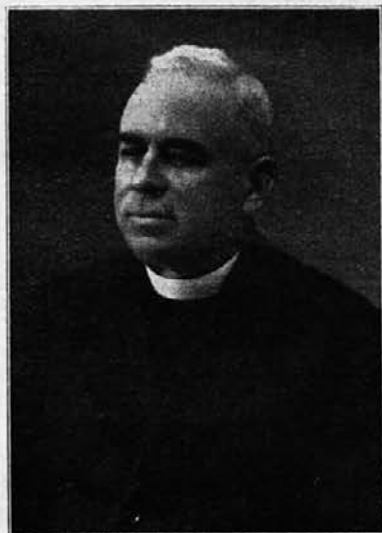
To delo vlačjenja po tesni dolini na mestoma strmem in skalnem bregu traja en mesec. Pokrajina je včasih polna neprekosljive lepote. Skrivnostne vode Jangtsekianga se penijo po ozki strugi in se v številnih brzicah srdito tepejo z upornimi skalami. Tu ni drugo mogoče: veslanje ne zaleže nič, ladjo je treba mukoma vleči skozi jezne valove. Dostikrat so kuliji sami preslabi, da bi mogli z ladjo naprej. Na takih mestih čakajo prebivalci bližnjih vasi in se ponujajo v pomoč. Ponekod padajo kamenite stene navpično v reko. Tam so že v sivi davnini vklesali steze, po katerih hropejo vlačugarji, da porinejo ladjo skozi sotesko. Zanimivo je opazovati te množice v boju z naravo. Kuli seveda se za take zanimivosti ne menijo. On opravlja, priden kakor mravlja, svojo težko tlako, ki traja vsak dan 12 dolgih ur. Pred njegovim duhom je le dnina, ki so mu jo obljubili in ki ne znaša v našem denarju niti polnih sto dinarjev za ves mesec. Če dalje še na nekaj misli, bo to morda skromna večerja, ki jo medtem na ladji pripravljajo zanj in za njegove sotrpine. Vzemi zraven še pravico, da sme na ladji prenočevati, pa imaš vso nagrado, ki gre kuliju za 30 dni napornega veslanja in vlačjenja na neusmiljenem Jangtsekiangu.

(Dalje prihodnjič.)

IVAN FELIKS ŠAŠELJ.

Dne 13. maja t.l. je praznoval župnik v pokoju, duhovni svetnik Ivan Feliks Šašelj, sedemdesetletnico rojstva. Rodil se je 13. maja 1859 v Mokronogu na Dolenjskem kot potomec znane puškarške rodbine Šašljev iz Borovelj na Koroškem. Po dovršeni ljudski šoli v Mokronogu je vstopil v III. razred normalke v Ljubljani, kjer je studiral do leta 1871, nakar je odšel na realno gimnazijo v Novo mesto, kjer je leta 1879 maturiral, se nato vpisal v bogoslovje v Ljubljani in bil 7. julija 1883 posvečen v mašnika. Za kaplana je služboval v Št. Petru pri Novem mestu in nato v Adlešičih pri župniku Lavoslavju Gorenjcu (znanem pisatelju in prevajalcu »Podgoričanu«). Po Gorenjčevi smrti je bil Šašelj upravitelj ondotne župnije in l. 1889 instaliran ondi za župnika. V Adlešičih je ostal do l. 1922 — torej celih 36 let, nakar je stopil v pokoj in zdaj pomaga v dušnem pastirstvu in v šoli v Št. Lovrencu ob Temenici na Dolenjskem.

To so suhi podatki Šašljeve življenjske poti, ki malo povedo. Pa je Šašljevo življenje en sam delavni dan. O priliki njegove 70letnice je izšel v glasniku etnografskega (narodopisnega) oddelka ljubljanskega muzeja, v »Etnologu«, obširen življenjepiš Ivana Šašlja. — Ondi beremo, da je naš slavljenec »najplodnejši, najskrbnejši in najmnogostranejši med živimi slovenskimi folkloristi«, ki je že od l. 1880 — torej že 50 let — nabiral narodno, duševno in materialno blago »kakor čebelica med« — ga skrbno urejeval, varoval in objavljaval po najrazličnejših časopisih, ali ga daroval muzejem. V »Slovenskem Narodu«, »Novicah«, »Slovanu«, »Ljubljanskem Zvonu«, »Slovcu«, »Domu in svetu«, »Zgodovinskem zborniku«, »Izvestjih muzejskega društva«, »Carnioli«, »Zlati dobi«, »Lovcu«, »Mladiki« itd. najdemo Šašljevo ime in njegove skrbno zbrane, dragocene prispevke o Beli krajini, o vremenoslovju, pregovorih, živalstvu. Leta 1906 in 1909 sta izšli dve samostojni knjigi, I. in II. zvezek »Bisernic«, ki sta res prava bisera narodnih pregovorov in ljudske modrosti. Blizu 20 let je dopisoval v »Ameriškega Slovenca«, skoraj edini od slovenskih duhovnikov, in dobival od slovenskih Američanov podpore za popravo cerkve v Adlešičih, za nakup zvonov, orgel in zidanje kapelic. Za svoja kulturna dela je prejel g. Šašelj mnogo visokih odlikovanj in je od leta 1887 dopisujoči član dunajske osrednje komisije za ohranjenje zgodovinskih spomenikov. Uredništvo »Etnologa« zaključuje v uvodu k življenjepisju Ivana Šašlja: »Ko bi bili vsi slovenski duhovniki pa tudi učitelji vsaj deloma šli za Ivanom Šašljem, bi imeli danes duševno in materialno kulturo slo-

Ivan Feliks Šašelj.

venskega ljudstva proučeno bolj kot katerikoli drugi narod v Evropi.« Pridružujemo se temu dragocenemu priznanju in želimo gospodu jubilantu še mnogo delavnih let, o čemer niti malo ne dvomimo. Zakaj tako klen je in zdrav, in — Mladika dokazuje — neprestano na delu, da otima zlata zrna, ki so pognala iz duše našega naroda, pa jim preti nevarnost, da bi se poizgubila. Na mnoga leta!

DOLENJSKI PREGOVORI IN REKI.

V Sl. Lovrencu zapisal I. SAŠELJ.

Ali bo lepo vreme? Bo, da bo vrana zijala, če bo oreh ukrala.

Ali kaj, ali nič (če komu kaj daš, daj, da bo kaj vredno, ali pa rajši nič ne daj).

Bo vrnil, kakor mačka salo.

Bolje je bosa trnje meti, kakor vdovca (ali pijanca) vzeti.

Bolje je svetiti pred seboj, kakor pa za seboj (bolje je preskrbeti za svojo dušo pred smrtjo, kakor po smrti).

Bolje je vzeti fanta pod kap, kakor pa vdovca v grad.

Boljša je ena ženska, kot devet moških (glede usmiljenja za dobrote deliti).

Boljši je kos kruha v žepu, kakor pušelj za klobukom.

Brez krompirja ni kosila.

Če bi bilo (pri Bogu) mogoče, bi se Bog kesal treh reči: ker je dal človeku prosto voljo — ker je dopustil vesoljni potop — ker vzame malim otrokom mater.

Če bi nevoščljivost gorela, bi ne bilo treba nič drv.

Če breskve pred sv. Gregorjem (12. marca) cvele, trije eno pojedjo (tako slabo obrode, ker pozebejo).

Če je na sv. Lovrenca dan lepo vreme, se vol smeje (ker bo še lepo in dosti paše), če je pa grdo, se pa joka.

Če je na torek sveti dan, bo (prihodnje leto) iz vsake moke dobra štruca (ker bo slaba letina).

Če kdo to, kar je sam dobil v dar, drugemu daruje, ima dvojno zasluženje.

Če na veliki petek dežuje, nima (dež) nič teka (skozi vse leto).

Če se v (suhi) Krajini jásni, pod streho uprásni (beži, ker bo dež).

Če se v (suhi) Krajini jásni, ženi kravo pred jasli (s paše domov, ker bo deževalo).

Če se vidi sv. Barbare dan (4. decembra) na njivi strnišče (bodisi da je njiva brez snega, ali pa, da ga je le malo na nji), se bo videlo potem vsak mesec (ker bo fisto zimo le malo snega).

Če v nedeljo med sv. mašo med povzdigovanjem ura bije, bo prihodnji teden mrlič v fari.

Da se ti ljubi zmirom jezik hladiti (govoriti)!

Delati in moliti nikdo ne prepoveduje.

Do farne cerkve drži vsaka pot.

Do kresa suknjo oblači, po kresu jo pa s seboj vlačí.

Dokler je bokal moker, mi je boter.

Drži se tako pustó, kakor brus.

Fižol je najbolje saditi na dan sv. Florijana (4. maja), potem dobro obrodi (v Beli Krajini pa pravijo, da se na »Furijanovo« ne sme saditi, ker ga potem mraz »pofuri«, posmodi).

Gluh kot zid.

Hribe hváli, pa v dolino se váli.

Ima brihtne oči kot zel.

Je brihten kot zel.

Ima devet kož (tako je potrpežljiv).

Ima sam dosti smole na glavi.

Je Herodeževega rodu (ker ne pusti nikomur poleg sebe živeti).

Je hud kakor encijan.

Je hudoben, da se ga še hudič boji.

Je nadušljiv kot stara podgana.

Je oduren kot rog.

Je rdeč kot Karlovčan.

Je siten kot žvirca.

Je sirov kot goba.

Je tako (malo), kakor bi ciganu belega kruha dal.

Je tako neumen, kakor ta, ki stoji v vodi, pa si v roke pljuje.

Kadar se daje kravam bela krma (po zimi, ko sneg leži), imajo malo mleka.

Kadar začne v ponedeljek deževati, rado dežuje potem ves teden.

Kadar zvečer sneg pada, drugo jutro zajec majko kliče (da ga ogreje, ker ga zebe).

Kaj misliš, da boš na sodni dan kašo kahal (da boš večno živel).

Kakor góri, tako doli.

Kakršen mož, taka beseda.

Kakršen mož, tako obnašanje.

Kakršni so ljudje, tako je vreme (kakor ljudje živijo, tako jim Bog da vreme).

Kakršno je vreme cvelni teden, ko se pere in suši cerkveno perilo, tako bo, ko se bo seno sušilo.

Kar ena roka stori, stori tudi druga.

Kar je iz Št. Vida, je malo prida, kar je pa okoli, pa ni nič bolj.

Kar pred sv. Jurijem odžene, se lahko s kolom odbije.

Kar svečna ozeleni, se rado posuši (od pozebe).

Kdor ob nedeljah dela, težko umrje.

Kdor gre iz službe pred Božičem (ali pred letom), ima kožuh brez rokavov (ker ne dobi cele plače).

Laže kot cigan.

Kolne (neprenehoma) kakor voda teče.

Le obilo, da se ne bo drobilo.

Letajo okoli, kakor mokre kokoši.

Leti, kakor pastir za kozami.

Luka — repo puka.

Lukež — repni pukež.

Mala maša — v vsakem grmu paša.

Mož, ki je imel tri žene zaporedoma, se je o njih »pohvalil«: prva je tako dobro gospodinjala, da mu je zmanjšala davke (ker je moral zaradi nje odprodati zemljišče), druga ga je na noge postavila (ker je moral radi nje prodati konje in voz, in je moral poslej le peš hoditi), tretja mu je pa pregnala miši iz kašče (ki je bila prazna, da niso našle miši nič hrane v njej).

Mrzel kot pasji gobec.

SLIKAR GOJMIR ANTON KOS.

Na novo mašo je dobro iti, če je tudi tako daleč,
da človek cele podplate razlrga.

Na vnebohod plič pliča ujé, da meso je.

Namečka se vsak veseli.

Nisem imela samo deske na očeh, ampak kamen
(da nisem nič opazila).

O kresi — se delo umesi (začne največje delo).

O kresu je dan tako dolg, da človek (ko po noči
leži), če se skrči — vanj trči, če se pa stegne — pa
vanj dregne.

Obljuba dolg veže (dela).

Sv. obhajilo v resnici je zlato, v duhu (duhovno)
pa srebro.

Ponuja kakor solar sol.

Polrpljenje je božja mast, pa gorje temu, ki se
maže z njo.

Pred smrljo so maše zlate, po smrti pa železne.

Preljuba sv. Barbara, da bi naše kokoši var'vala,
pa še preljuba sv. Katarina, da bi tudi še našega pe-
felina.

Pri mladem (možu) je (za ženo) pretica (= protica,
palica), pri starem pa potica.

Prosinca je bolje videti volka v hlevu, kakor pa
moža na polju brez suknje (če je prosinca že tako
toplo, da se dela na polju brez suknje, bosta naredila
zima in mraz, ki bosta nastopila kasneje, kmetu več
škode, kakor bi je naredil volk v hlevu med živino).

Rasti trava, ali ne rasti, kadar mene ne bo.

Repa korenje, slabo življenje.

Samoglavnež ne bo nikdar dobre kaše jedel (ker
neče svojeglavnežu nikdo postreči).

Se boš že privadil, kakor Kočevar v peklu.

Se drži, kakor bi bil sv. Marjeti olje izpil.

Se drži, kakor bi pipec upal.

Se drži, kakor mokra kokoš.

Se drži kislo, kakor čmerika.

Se drži pušto, kakor bi pipce prodajal.

Se modro drži, kakor bi ga kdo pod nosom bril.

Se mu dobro zdi, kakor bi sekirico našel.

Se vrli, kakor muha v močniku.

»Skoraj« še ni nikdar zajca ujel, »morebiti« ga je
pa že.

Si se (na starost) pomladil kakor hruška.

Smrdi kakor kozel o sv. Jakobu.

Stoji, kakor bi ga Bog pozabil (ker se mu nikamor
ne mudi).

Še Kristus je bil vesel, ko je vince pil.

Senico je treba požeti, kadar je zrela.

Taji, kakor kača noge (o kačah mislijo, da imajo
noge, pa jih le skrivajo. Imajo jih pod kožo. Če se pa
vrže kača na ogenj, pa pokaže noge).

Tako hiti, kakor bi za pse v malin nesel.

Tako (hitro), kakor bi kače bil.

Te bodo gnali kot polha.

Tvoje življenje je zmerjeno (umrl boš).

Vpije, kakor črednik v planini.

V malinu in od otrok se vse zve.

Sv. Valentin prinese ključke od korenin.

Vodenica in jetika vsem zdravnikom fige kaže (ker
sta neozdravljivi).

Vsak človek ima svoj križ; če bi imeli pa vsi enega,
bi se pa stegli zanj.

Med slovenskimi slikarji povojnega pokolenja za-
vzema prav svojevrstno mesto slikar Gojmir An-
ton Kos. Dasi je njegovo delo povsem sodobno, bi
ga bilo vendar težko uvrstiti v katero modernih ume-
lostnih skupin, ki so zastopane tudi med našimi slikarji.
Morda najbolj značilna je zanj neka odličnost v sli-
karskem podajanju in poštenost v delu, ki ne išče
zunanjega efekta, temveč skuša z vztrajnim, iskrenim
pronicanjem v skrivnosti prirode podati pravi obraz
svojega doživljanja svetá.

G. A. Kos je bil rojen leta 1896 v Gorici iz odlične
meščanske rodovine, ki je dala našemu narodu že dva
moža, kojih imeni bosta v knjigi slovenske znanosti
zapisani z zlatimi črkami. Oče je bil znan zgodovinar
in neutrujen zbiralec slovenskega zgodovinskega gra-
diva, bratovo ime je pa pravtako znano v zgodovinski vedi.

Po dovršeni gimnaziji je odšel ob začetku vojne
G. A. Kos na dunajsko akademijo, ki jo je leta 1918
dovršil. Sledil je studij v Zagrebu; nato je vstopil v
državno službo in bil profesor risanja na ljubljanski
II. drž. gimnaziji, na realki, danes pa slušbuje na teh-
nični srednji šoli.

Prvič je javno nastopil na razstavi v Jakopičevem
paviljonu leta 1919. Razstavil je samo eno sliko: »Vodo«,
dekorativno zelo posrečeno delo še iz akademskih let.
Sliko je kupila deželna vlada. Prihodnje leto je s tremi
razstavljenimi portreti dosegel nepričakovan uspeh. Od
teh je portret ge. Novakove po tehniki in še bolj po
močni karakterizaciji posebno značilen in predstavlja
zanj enega viškov na tem polju. Leta 1925 je priredil
kolektivno razstavo svojih del obenem s kiparjem
Dolinarjem in bratoma Dobrovičema. Izven Slovenije
je razstavljal v Beogradu (1922), v Sarajevu (1926),
Zagrebu, Novem Sadu in Pragi (1926, 1927), Berlinu
(1926) in na Dunaju (1927).

* * *

Ko prinaša Mladika danes nekaj reprodukcij Ko-
sovih del, ne bo odveč, če izvedo naši bralci, kaj misli
in sodi slikar sam o teh svojih delih:

»Moj 'Rdeči parazit' je podoba mlade deklice, in
je portret. Vendar me je pa pri tem predvsem za-
nimalo gibanje. Skušal sem ujeti naglo kretno portre-
tiranke, podati njen živahen značaj in ujeti na platno
vris neposrednega, resničnega življenja. Zato je modél
tako nenavadno, skoro zverženo postavljen v sliko.
V barvi je slika prav živahna: črni lasje tvorijo krepko
nasprotje rožnati ruti, ki frfoča v vetru, a rdeči solnčnik
tvori protiutež sivozelenkasti obleki. Na reprodukciji
seveda tega skoro ni več opaziti.

'Mož s papigo' je pravtako portret. Hotel sem fiksi-
rati in izraziti južnjaški značaj tega moža, prislunega
italijanskega tipa. Vso značilnost sem hotel zgnesti
z nekaj potezami, jo podati prav za prav samo z izra-
zom glave in še posebe obraza. Zato je vse ostalo
telo, tudi roke, prav za prav nevažno, a ozadje celó.
Pisana papiga ob strani mi je bila kakor nekak spo-
min tujega, eksotičnega — kakor je tuj, nenavaden tudi
obraz moža — in dodal sem jo čisto slučajno, sledeč
neki trenutni potrebi, da bi dekorativno izpolnil kom-
pozicijo. Nima pa prav nobene razumske vezi s por-
tretom. Zanimala bo morda tega ali onega slikarska
tehnika, ki je pri tem delu posebno očitna. Je to tako-
zvano slikanje z lopatico (Spachtel). Barve se pri tem

ne prenašajo na platno s čopičem, temveč z nekakim dletcem oziroma s topo paličico se namažejo na podlago. Na ta način je mogoče doseči popolnoma fine, nežne odtenke barvnih tonov, ker se na platnu ne poznajo niti najmanjše poteze, ki pri običajnem (impresionističnem) načinu slikanja motijo enotnost barvnih ploskev. S tem je mogoče doseči neko odličnost in mogočno enostavnost v barvi, prav posebno pa je pripraven ta način za slikanje svežih, lahkočnih barvnih nastrojenj v pokrajini. Slika visi v Narodni galeriji.

Tudi 'Most' je slikan deloma na opisani način. Pri tem delu, ki prikazuje pokrajino ob Sori pri Selcah nad Škofjo Loko, mi ni šlo toliko morda za pokrajino samo. Ta ni ni posebno zanimiva. Hotel sem le naslikati prozorno ozračje jasnega poletnega popoldneva, ko se dela že večer in nastopa prvi hlad — a brez megle. V tem, čim popolnejšem izražanju čistega, nekako prosojnega ozračja sem zagledal svoj cilj. Tudi ni slučaj, da sem izbral baš pokrajino ob vodi. Saj sem vedno rad slikal vodo, ker je živa, ker mi nudi s svojim neprestanim žuborenjem in bogastvom spreminjajočih se barv odsev bežnega, nemirnega življenja. Danes visi slika v Narodni galeriji.

Pri slikanju podobe 'V gostilni', ki sem jo izvršil lani, sta me zanimala dva problema: kompozicija in razpoloženje. Če pogleda človek sestav teh treh oseb, opazi diagonalno vijugo, ki jih veže. Začne se ta črta s krepkim poudarkom v desnici leve figure, ki drži v roki steklenico, preide v njeno levico, odfod v iztegnjeno roko srednje postave in preko te na žensko v ozadju, kjer se izteče nekam medlo v njeni desnici. To bi bila torej gradnja te slike. To pa ni še vse. Hotel sem pokazati z njo neko prešerno, fantovsko razpoloženje, katerega najbolj označuje starejši mož s kreljno, kakor da hoče reči: 'Le dajva ga šel!' Da sem seveda pri tem hotel vse osebe, ki so pazno študirane po živih osebah (za srednjo sem si bil sam model), nekako grofleskno, močno v smislu zasnovne prefirano podal, vidi vsakdo na prvi hip. Kakor večino, oziroma skoro vse svoje slike, sem tudi to naslikal takorekoč v eni potezi. Dasi je delo precej obsežno, sem ga vendar dovršil v dveh dneh. Dostavljal ali prenavljal nisem prav nič, ker se pri tem načinu naglega, neposrednega slikanja tudi ne dá mnogo s pridom popravljanju. Seveda sem pa s študijem kompozicije in barvnega sožilja porabil menda več nego tri mesece. Prva skica je bila, če se ne motim, še precej večja od izvršene.

Kot nekako nasprotje 'Mostu' bi mogel postaviti 'Predmestno ulico'. Dočim je tam ujet večerni hlad in čista prosojnost svežega ozračja, je to slika ljubljanske predmestne (Gospodarske) ceste ob dopoldanskem žgočem solncu. S ceste se dviga lahen oblak prahu, a tam v daljavi je škropilni voz, ki odhaja. Temno modro, kar jekleno žari polefno nebo in tvori močan kontrast belini ceste. 'Most' je skoro lirčno pojmovan, to delo je pa zgolj veren posnetek slučajnega izreza iz prirode, kakor sem ga videl iz svoje delavnice. Pristno naturalistično delo torej. Tudi ta slika je izvršena z lopatico v širokih, odločnih potezah.

'Mati' je najstarejša od teh slik. Je to portret, še več nego samó portret. V obraz sem si prizadeval vliči vso ljubezen, milino in dobroto, katere mi poseblja ta plemenita žena. Celoten izraz slike je tako postal skoro otožen, nekako melanholičen, sladko trpèk, kakor lep spomin na nekaj toplega, ugodnega, prizrčnega. Rumena barva, slikana nekako z barv-

Gojmir A. Kos.

nimi madeži, kakor mozaik, še pomnožuje ta vlis. Ne vem, kako gledajo drugi ljudje na to sliko, meni je draga in mila nad vse. Saj je podoba moje matere.«

* * *

Tako umetnik sam o svojih delih, ki jih prinašamo v tej številki. G. A. Kos je doslej v glavnem slikal portrete, več skupin aktov in kompozicije, manj pa pokrajin. Zadnji čas se je lotil lihožitij in večjih figuralnih kompozicij. Išče novih izraznih sredstev. Z barvo hoče doseči telesnost in poglobitev v prostoru. Na vprašanje, katere slikarje ceni, je dejal, da mu je to težko kar tako na naglo reči, a od starih so mu posebno blizu renesančni mojstri: Giorgione, Tizian, Veronese, od Holandcev slikarji domačnosti, pa Ingres.

Ko sem ga vprašal, kam prištevava samega sebe, je odvrnil: »Laže bi povedal, kaj nisem, pa tudi to je težko. Eno je gotovo: vedno sem smatral, da je mogoče zgolj s sredstvi čiste likovne umetnosti, to je z zgolj obliko samo doseči umetnostni ideal. Zame so filozofske ideje stvar drugega reda pri slikanju. Vselej sem bil zoper vnašanje razumskih elementov v likovno umetnost. Bal sem se novotarij, boril sem se vselej zoper modo-enodnevnico. Tudi danes si prizadevam, da bi bil čim manj »moderen«, da bi čim manj sledil raznim strujam in maniram. Hočem biti čisto sam svoj, tak kakršen sem. Če bi hotel z eno besedo označiti svoje umetnostne cilje, bi dejal, da zasledujem ideal monumentalnega formalizma. Koliko se mi je to doslej posrečilo, kažejo deloma že te slike, mislim pa, da je glavni del poti še pred menoj. Zavedam se dela, ki me še čaka. Nekaj od tega, kar sem že v tem duhu poslednjega časa izvršil, bo videti na moji kolektivni razstavi, ki jo priredim, če Bog da, septembra v Jakopičevem paviljonu.«

K. Dobida.

NOVE KNJIGE.

Ivan Pregelj: Izbrani spisi. Drugi zvezek: Bogovec Jernej. Balade v prozi. Jugoslov. knjigarna v Ljubljani. 1928. Vez. 60 Din, broš. 45 Din. — Ta drugi zvezek Pregljevih izbranih spisov prinaša roman »Bogovec Jernej« in »Balade v prozi«. Prvo delo, ki je izhajalo v Domu in svetu leta 1923, je roman iz zafona protestantovstva na Slovenskem in je povest blodnega življenja in žalostnega konca enega poslednjih lutrskih predikantov na Kranjskem, znanega Jerneja Knaflja iz Kranja. Razplete se zgodba v nekaterih mesecih l. 1600 v Kranju, na Brdski graščini, Preddvorom in v okolici. Pisatelj je uporabil vse količkaj znane vire, pisane in pa tiste, kar jih živi še v ušnem izročilu. Iz tega gradiva je skušal ustvariti pravo podobo te tako svojske dobe, ponazoriti njen duhovni obraz in raztolmačiti njene pogoje. Koliko je zgodba Knafljevega življenja resnična, ne vem, in je tudi z umetnostnega stališča malo važno. Bolj nas zanima, če je pisatelj znal ustvariti iz tega ogrodja živo in pomembno osebnost. Mislim, da je treba poudariti eno: da je v romanu, ki naj bi po avtorjevih besedah pokazal, »kako umre zadnje poluverstvo ali protestantovstvo v katoliškem slovenskem življenju«, neka pogreška v osnovi. Iz slučajnega značaja bogovca Jerneja, te sicer zgodovinske osebe, sklepa pisatelj na značaj celote in odnos umirajočega protestantovstva do stare Cerkve. Torej posplošnjevanje, čigar zaključki se mi zde da v tem romanu niso prav verjetno dokazani, dasi so morda zgodovinsko pravilni. — Pa še eno bi pripomnil: Težko bi verjel, da je avtor povsem pravično (z umetnostnega stališča) razdelil luč in senco. Bogovcu in njegovim najglobljo temo, onim pa čisto jasno. Zato se zdi, da zaradi tega zmaga katoliške ideje nad itak že napol mrtvim, poginu izročeni slabičem, ki naj bi posebej vse naše luteranstvo, ni prikazana v tisti in taki veličini, kakor bi v tej borbi pričakovali. Tako se zdi, da Jernej propade bolj zaradi lastne slabosti nego zaradi zmagovalnih idej katoličanstva. Duh časa je v »Plebanusu« mnogo točneje in na dosti bolj pesniški način izkazan. Nikakor nisem mnenja, da bi grmada tujih citatov, starinskih besedi (res pa je, da je marsikatera dobra speč našla pot v naše slovstvo) mogla podati pravega duha časa, ali ga vsaj bolje ponazoriti. Mesta v romanu, ki jih brez leksikona in Pleteršnika ne razumeš, pa čeprav je pisatelj v spoznanju tega že sam dodal slovarček tujk, utrujajo in ne vabijo. — »Balade v prozi« so izhajale v letih 1917—1927 v Domu in svetu. So pravi izraz pisateljevega umetniškega značaja. Platnice povedó o njih, da so »nekaka Pregljeva epična aforistika«. Ni napak povedano, dasi epska širina aforizmom ne prija. Tiste, ki so kratke in zgnetene, močneje učinkujejo. Nekatero so še preveč natrpane z duhovitostjo. Kakor v »Bogovcu«, je tudi v »Baladah« mnogo preveč umetelnosti. Saj bo bralec prisiljen, da občuduje Pregljevo vprav čudovito spretnost v oblikovanju jezika, njegov svojstveni slog in dramski način pripovedovanja, občudovali bo tudi moral silno njegovo obče znanje, — razvneli ga usoda nesrečnega preroka Jerneja najbrže ne bo mogla, ne bo mogla geniti mu srca. Zato je Pregelj kakor vsak pisatelj tam največji, kjer je najbolj preprosto lep in svoje ogromne izobrazbe (erudicije) kar nič ne razkazuje, dasi jo vsak pod lepoto umetnine skrito sluhi.

D.

Iz zgodovine, življenja in delovanja kapucinov. V spomin 400letnice kapucinskega reda napisal p. Mavricij Teraš, o. min. cap. Založil kapucinski samostan v Celju. 1929. — Pisatelj knjige »Za visokim ciljem« je napisal tudi zgodovino, življenje in delovanje kapucinov, da se Slovenci poblize seznanimo z redom, ki že stoletja deluje med nami za časni in duhovni blagor naroda. Knjižica, ki jo je tiskala Mohorjeva tiskarna v Celju, vsebuje pismo papeža Pija XI. ob 400letnici kapucinskega reda, kratko podaja zgodovinski razvoj tega reda, zanimivo opisuje svetniško stremljenje in apostolsko, misijonsko, znanstveno in pisateljsko, karitativno, socialno, politično in diplomatično delovanje kapucinov. Slednjič omenja življenje kapucinov v naši novi državi in vabi našo moško mladino vseh slojev v ta red, rekoč: »Kdor je prijatelj reda, molitve in dela, bo našel pri kapucinih svojo srečo.« Knjižico dobimo v vseh knjigarnah in stane broš. 8 Din, vezana 13 Din.

T-a.

Učbenik češkega jezika. Spisal prof. F. Z p ě v á k, za Slovence priredil prof. J. O r o ž e n. V Ljubljani, 1928. Vez. 50 Din. — Češko-slovenski slovar. Sestavil dr. F. r. B r a d a č. 1929. V platno vezan 70 Din. — Te dve novi knjigi sta izšli kar hitro druga za drugo pri založnici Jugoslovanski knjigarni. Obeh smo lahko veseli. Zdi se človeku, da je nova doba, ko živimo tako strašno hitro življenje, narekovala tudi nov način slovnice (učbenikov) za razne jezike. Saj ne trdimo, da je ves način današnjega dela in opravljeno delo tako temeljito kakor je bilo nekdanj, ko se je človek osem let trdó in hudo učil latinščine, pa je ni znal govoriti. Toda sedanja doba zahteva od malih narodov, da znajo mnogo jezikov. S tem znanjem so jim dostopna dela drugih narodov in jim je dana prilika, da morejo v svet ali za izobrazbo ali za delom in kruhom. Pa tudi obiskov odličnih mož raznih narodov imamo čezdalje več. Zato bi bila nujna potreba, da naš dijak kar se dá skrči vse tiste po nepotrebnem upravljene ure pri igrah in se razen šolskih predmetov posveti uku jezikov, zlasti ruščine, češčine in francoščine. V mladosti se igraje vsega nauči, koristi zanj in za narod pa je velika. — Za češčino imamo sedaj učbenik in slovar. Oba priročna, kratka pa zadostna za spoznavanje češčine v toliko, da se je mogoče razgovoriti in je dana možnost brati češke knjige v izvorniku. Doslej smo za vse take knjige morali porabljati nemški jezik, ker drugih imeli nismo. Koliko hitreje pa gre nauk od rok, ko se ti pojavljajo sorodni koreni in besedo umeš in si jo zapomniš, ako jo samo enkrat vidiš. — Seveda ne priporočamo knjig samo dijakom. Morda bodo že izšolanim izobražencem še vse bolj prilične, ko lahko učbenik ob prostih urah predelaš že v 14 dneh in se takoj lotiš branja knjig, pri katerih ti pomore slovar.

R. C.

Šofer in samovozač. Priročna knjiga o konstrukciji, delovanju, stregi in vodstvu modernega avtomobila. Spisal inž. Josip Štolfa, inženjer Gradbene direkcije v Ljubljani. Ljubljana, 1928. Založila Jugoslovanska knjigarna. 140 Din. — Z avtomobilom je bil ustvarjen nov poklic, šoferski. Za ta zelo odgovorni poklic je treba uka, zakon zahteva skušnjo, ki je dokaj stroga. Doslej v našem slovstvu še nismo imeli take knjige, ki bi bila učbenik za poklicne šoferje in za samovozače, to je tiste, ki vodijo kot lastniki avto sami. O tej knjigi so pisali že strokovnjaki in ugotovili malenkostne stvarne pogreške, ki vrednost knjige prav nič ne zmanjšujejo. Mi gledamo knjigo kot knjigo in

smo veseli, da je baš pri teh knjigah ugotoviti velik napredek. Spisatelji takih knjig se čezdalje bolj otre-sajo nemškega jezikovnega vpliva, knjige so čezdalje bolj naše. Kolike važnosti je za ves razvoj te strokovne kulture, da so avtorji pri prvih knjigah vestni. Kajkrat se od prve na vse naslednje podedujejo grde jezikovne spake, ki jih je težko odpraviti. Glede tega je ta knjiga res že kar dobra. Ni še na vrhu, pa mu je blizu. Oba pridodana slovarčka imata cel zaklad novih besedi, ki jih je bilo treba šele narediti. Veliko dela je v tem in delo hvali mojstra. Založnica pa je skrbela za lično, pripravno opremo. R. C.

NAŠE SLIKE.

Fendi: **Nevihla.** Prizor je umljiv brez težave. V kmečki, starinsko opremljeni izbi sedi mlada gos-podinja in trije otroci pa babica. Materi leži na ko-lenih najmlajše, še v plenica. Ob njej stoji dekletce treh, štirih let, fantič, nekaj starejši, preplašen hili k mami. Starka v ozadju drži z levico debel molitvenik, na njem leže naočniki, z desnico se počasi in premišljeno križa. — Huda ura je. Skozi okno vidimo vaško cerkev in par hiš. Temno oblačno nebo je pretrgal blisk — ta hip bo zagrmelo. Gospodinja prestrašena dvigne zaveso, od strahu je napol odprla usta, kakor da hoče krikniti na pomoč. Z levico skrbno objame plakajočo hčerko, ki si skriva obraz v njenem krilu. Boji se ognjene strele in silnega groma. Deček ves v strahu išče zavetja pri materi. Edinole dete v povojih leži mirno in brez bojazni. Prijazno se v spanju smehlja, zanj ni nevihta z bliskom in strelo nič strašnega. — Slikar je v izrazih te petorice dobro prikazal razna duševna razpoloženja. Učinkovito je poudaril mirnost deteta in vdano pokojnost starke, ki je tako zelo na-sprotna prestrašeni hčerki. — Z veliko ljubeznijo in prav vidno skrbnostjo so slikani drobni predmeti v sobi: rastlina na okenski polici, pa skledica z neko jedjo, vrček, zrcalce, potem vrč ob peči, voščena sve-čica, ki jo je za hudo uro prižgala starka, in še vse polno drobnarij. Trenutek napetosti in plašnega pri-čakovanja dobro označuje prestrašeno pišče čisto spredaj. — Po nošnji oseb spoznamo, da so to alpski Nemci, in sicer iz dobe tako nekako pred sto leti. Po-glej le klobuk, ki visi nad pečjo. — Slika po svoji nevsiljivi preprostosti in domačnosti izrazu priklene gledalčevo oko nase, dasi mu ne more bogve kaj po-sebnega in globokega razodeli. — Delo visi v slikarski galeriji, ki je nekaj let sèm nameščena v zgornjem Belvederu, nekdanji palači princa Evgena, poznejšem bivališču avstrijskih nadvojvod, nazadnje Franca Fer-dinanda, na Dunaju.

POMENKI Z NAJMLAJŠIMI.

Lojze. Posnemate, tuintam precej posrečeno, na-rodno pesem. N. pr.:

Dekle imam za goro, za goro visoko, gora pa je za vodo, za vodo globoko.	Polja, travniki so vmes, murni tam čvrčijo, v gozdu, kjer je temni les, ptički žvrgolijo.
---	--

Murni, ptički vsi vedo,
da jo ljubim vroče,
murni, ptički vsi pojo:
»Ona tebe noče.«

Saj je to ljubka zamisel in enofna. Znete zajeti motiv, kakor dokazujejo i druge Vaše pesmi (»Znamenje brez Boga« n. pr.). Le jezikovno ste slabi, vsakdanja govorica ni pesniški jezik! Morda se sčasoma razvije iz Vas dober poljudni pesnik, ki bi ga bili mnogi naši listi zelo veseli. Čitajte lažje pesnike, n. pr. Murna, Vido Jerajevo, Jenka, Bevka i. dr. ter poskušajte še dalje!

Boris. Opisovati znaš, a oblikovati ne. N. pr.:

Kovač.

Od zore do mraka on kladvo vihti,
pod kladvom železo žareče ječi.
Predpasnik iz usnja in umazan obraz,
postava in brki so njemu v kras.

Ko s kladvom on tolče in udriha: lop, lop,
z stresejo okna in zemlja in strop,
pod kladvom pa isker se kreše mu roj,
da zdi se, da jeklo bojuje ljut boj.

Kovaču je kladvo najvernejši drug,
z njim kuje okove, obroče in plug,
vozove okuje in podkve žari,
le svojemu delu posveča skrbi.

To je sijajen opis, bolje bi ga opazovati skoro ne mogel. Le prisrčnosti, ki bi segla v srce, ni v teh verzih. Pesem se mora sama peti, gornja pa nekako štorkljā in se po sili vleče dalje. Vidiš, ni iz srca! Drugod kažeš isto slabost. Tudi čuta za izbran pesniški jezik po-grešam. Mislim, da je v tebi več zmožnosti za kak praktičen poklic. Te pesmi so najbrž zgolj vpliv čtiva.

A. F. Tvoje misli so preveč nejasne, da bi prijelo:

Ob slapu.

Od pobočja gor, kjer odšumel je bor,
je dahnila mavrica v zastor srebrni.
kristalni biseri, barvani prelestno,
prše na vse strani.

In tja čez reko se mavrica boči
na vitke topole v daljavi. Slap pada,
pada in v objemu mavričnem šumi,
a zame zdaj brez mavrice objema lu na svežu ni.

Morda si vso to vrsto stvari res videl pri slapu, le povedati nisi mogel tako, da bi te razumeli, kaj šele, da bi povedal lepo! Žalibog, ne morem reči, da je v tebi kaj izvirnega. Poj, če pride samo, siliti se nikar!

Fran Sl. Odkrilim odkrito besedo! Iz poslani obilice se ne morem prepričati, da je v tebi pesniška sila. Bolj pravilno bi to skupino naslovil »Iz dnevnika« kakor »Tiho čustvovanje«, ker to je po večini le v verzih pisan dnevnik. Si pač v dobi, ko najmanjša stvar najde odmev v duši, ki povrh želi živeti za vedno na papirju. Veš pa, da je za pesnika to še zdaleka premalo. Za pesniška izrazna sredstva: slog, jasnost, nazornost itd. niti ne misliš. Vtis imam, da poznaš le šolsko stihotvorje in izmed pesnikov Prešerna in morda še nekaj njegovih posnemalcev. Za spoznanje samega sebe pre-sodi kritično sledečo pesem, ki je, kot praviš, iz zadnje dobe in torej v primeri s starejšimi boljša:

Pri luči rumeni,
v duši ognjeni
iščem lepoto.

Ure bijejo mir,
je duh netopir
dvignil perot.

Te žalostne stene
so mrtve, rumene,
iščem lepoto.

O, upi gorijo
in misli blestijo
v luči rumeni.

U u u — odjekne mrk krik
in lepote sto slik
pade v duši.

Širi stene in strop
mi sliskajo drob —
hočem lepoto!

No, pesem to najbrž ne bo. In v tem tonu si napisal vse, zato zadostuje en primer. Prijateljsko svetujem to-le: eno leto studiraj dobre pesnike in pisatelje in ne piši nič! Če se potem kaj obudi v tebi, zastavi tedaj znoval! Iz poslanih, časovno urejenih pesmi vidim, da v poslednjem času vedno bolj nadvladuje razmišljajoči razum — znamenje, da zoriš. Zato se bo vprašanje tvoje pesniške nadarjenosti z razvojem samo rešilo; če bi sam vrtal v to vprašnje, bi si samo škodil. Zlasti se bo rešilo pri tebi, ki misliš v teh pesmih čisto naravno in zdravo. Iz poslanega pa bi rekel, da ti ne bo dano zapeli.

Skromen. Nocoj je prišel Jezus.

Nocoj je prišel Jezus k meni v vas.

O vem: Marija ga je zame naprosila,
Marija ga je k meni napotila —
nocoj, ko sam sem, sam doma,
nocoj, ko v duši ni temno ne mraz,
nocoj svežišče moje je srce...

Nocoj vse luči v meni plamene
in v dušo sije božja glorijska.

Nocoj se mi je Jezus razodel.
O, zanj bi se na Golgoti razpel!

Nocoj, ko Jezus je z menoj,
nocoj mi je srce našlo pokoj.

Rekli boste, da je to dobra pesem. Res ima dober pesniški jezik, dobre podobe in vobče dobro oblikovno stran ter razodeva brez dvoma pesniško nadarjenost in tudi izšolanost. Pa vendar je potrebno, da o njeni miselni vsebini povemo par besed. Zadnji čas poganja pri nas bogateje religiozna pesem, to je: vsebina pesmi je nabožna, verska, razglablja o Bogu, o človekovem odnosu do božjega stvarstva. Verske resnice današnji pesniki kakor nanovo doživljajo. Kakor tudi hrepenimo po taki pesmi, vendar bi bilo narobe po sili izražati vsa pesniška doživetja z verskimi simboli. Le prelahko bi namreč tedaj verska dejstva ponižali do zgolj izraznih pripomočkov in jim vzeli njihovo pravo dejansko resničnost, kar je zmošta neke napačne novodobne modroslovne šole, takozvanega modernizma. Nevede je ta smer nadahnila tudi že marsikako slovensko religiozno pesem, pa tudi kritiko. (Prim. n. pr. kritiko Slovenske religiozne lirike v lanskem Domu in svetu!) Saj bi bilo zanimivo raziskovati vplive modernizma na našo pesem in umetnost sploh. Prav gornja pesem je dober zgled, kako je pesnik porabil motiv božjega obiska za izraz svoje notranje ubranosti in sreče. Vsa vsebina pesmi se da povedati z enim stavkom tako-le: Srečen sem — kakor da me je Jezus obiskal. To je: pesnik je porabil religiozno dejstvo za simbol, za sliko svojega doživetja. Pozneje primerja ta božji obisk z božjim razodetjem. Vidite, to diši po modernizmu. Seveda pesnik prav gotovo niti mislil ni na to, morda celo o tej struji nič ni vedel. Saj je vedno tako, da miselne ali umetnostne smeri prav tako kakor posamezne osebnosti vplivajo na druge nezavedno. Miselna vsebina gornje pesmi torej ni nepoporna. Pa ali je zato pesem slabša? Gotovo ni dovršena, kajti najlepša mora biti sama na sebi tista pesem, ki je i miselno i oblikovno brezhlebna. A vendar jo more nekritični človek uživati kot dobro pesem. Pa ker mora biti po mojem prepričanju vsaka napisana pesem socialna, zato miselno nepopolna pesem ne more biti kamen v zgradbi celotne kulture. Povem pa še enkrat, da more tudi taka mnogim veljati za pravo

umetnino. To za zgled, kako se odkrivajo miselni tokovi v pesništvu, in za dokaz, da je tudi miselna stran v pesmi važna, ne le umetnostno, temveč in predvsem socialno važna. Pa za prepričanje, da je tudi umetnost važen činitelj v življenju, vprav zaradi svojih idej.

M. S. »Prepozno« ima lep motiv: mati zblazni ob umirajočem detetu. Le oblikovno je pesem premalo slisnjena, za to baladno vsebino premalo jedrnata. N. pr.:

Zunaj vse belo,	»Da, dete, solnce.
solnce visoko, ledeno. Zdaj ti in jaz —	
»Mamica, solnce!	ah, dete, solnce, in —
Mamica, krasno!	lačno si dete? — — —«

Skušajte si pridobiti jedrnato in pojočo besedo! Tudi oblika mora biti vsebini primerna. Šele potem je pesem enoten organizem.

Tone F. »V maju nekoč« priča, da imaš okus in zmisel za pesem, sliko, jezik in razpoloženje. Zato, prosim, le dalje v tej smeri! Ne zdijo se mi pa lepi ti-le verzi:

S cvetjem mladega drhlenja krog srca
hodili smo, iskali temnih las
dehteče sanje, povsod pričakovani.

»Tako da zdaj« je prvi zapisek doživetja. Pa se ne sproži vsak lepi dojem sam od sebe v pesem. Od spočetja do rojstva je dolga pot. Izpiski le preradi zavedejo v napačno prepričanje, da je z njimi izoblikovana tudi že polnokrvna pesem. — »Zdaj zvezde cveto« ima premalo izvirno doživetje konec:

In moje, nebo,	Oj bolno tako
srce si želi tja	ne more pognati
dajavam naproti,	se kvišku do zvezd,
oj bolno tako.	zdaj joče samo...

Zahtevaj od sebe mnogo, nosi pesem s seboj in piši vedno iz srčnega ganotja, nikdar iz knjižnih spominov!

Oroslava. Kitico za zgled tvoje pesmi:

On, ki je odpuščal, ki vse nas je ljubil,
moral je s križem na goro trpljenja,
moral kupiti je s ceno življenja,
kar je grešnik človek izgubil.

Ali niso ti verzi nekako težki, premalo pojoči? Prava pesem mora kakor pritrkovati. Gotovo ste težko pisali te verze. Pesem je takrat zares neposredni izliv srca, če se z lahkoto izlije sama od sebe v pojočo obliko.

Milivoj N. Sprašuješ, naj li še nadaljuješ. Pišeš take-le:

Ob polnoči.

Na robu stal sem —	Počakaj, oh, počakaj ura!
a teža me pritiska,	Ne gani se, usmili,
da klonem,	da očistim dušo,
a duša mi zavriska.	ki peče me v sili.

Zapeljala te je misel, da je par enako zvenceh besed že pesem. Prijatelj, rima je v pesmi zelo majhnega pomena! Zato takih pesmi nikar več! Mnogo beri, preden spet poskusiš! Isto velja za pesem »Verzi nam«.

Z. Oc. »Večer« hoče orisati, kakó »ves mrak je poln sanj ljudi«. Slike so dobre, nekatere prav baladno silne. Nejasno pa je slikanje večera v sledečih nena-zornih verzih:

Kot slutnja plazi se večer in nas objema,
iz mraka pesem žalostna pojema.

...
Iz hiše se korak je utrgal,
stopinje so približale se cilju.

Morda to v pesmi izboljšate. Pošljite še!

PO OKROGLI ZEMLJI.

Letala na Islandiji. Otok Islandija, ki priznava danskega kralja tudi za svojega, je malo rodovitno, saj pridelujejo le krompir in repo; vendar pa ima glavno meslo Rejkjavik redno tedensko zračno zvezo z letali z vsemi večjimi kraji na otoku.

Jez na Limpopu. Reko Limpop v južni Afriki bodo zaježili in z nabrano vodo namakali 90.000 juter ali 360 km² zemlje v Portugalski vzhodni Afriki.

Novi most čez Reko sv. Lovrenca. Pri kanadskem mestu Montreal gradijo ogromen most, ki bo dolg nad 3 km. Pod njim bosta lahko vštiri vozila dva parnika po 20.000 ton, prav na vrhu bo tir za tramvaj, niže doli pota za pešce in široka cesta, da bodo lahko vozili štirje avli vštiri. Na otočku sredi reke bo restavracija in garaža. In čujte, kako so ljudje starokopitni: Pobirali bodo mostnino! Pravijo, da bodo na ta način še najlažje pokrili stroške za most, ki bodo znašali okrog 4.300.000 funtov ali 1.182.500.000 Din!

Stari očka Nil. Ni je reke na svetu, ki bi pri kmetovanju toliko pomagala kakor Nil. Na Nilu in njegovih pritokih je doslej že sedem velikih jezov in zdaj gradijo osmega! Z vodo bodo namakali polja. Jez bo zgradil Nil pri Nag Hamadiju, ki je v Gorenjem Egiptu; z železnico prideš tja iz Luksorja v treh urah. Granitne skale za jez vozijo parniki od Asuana po Nilu navzgor 640 km daleč. Delavcev imajo z vsem drugim osebjem vred krog 3600.

Kanada in Indijanci. Kanada, ki je angleški dominij v Severni Ameriki, dela načrte, da bi svoji pokrajini Alberto in Seskečevan raztegnila tja noter do Arktičnega oceana ali severnega Ledenege morja. Tam pa lovijo Indijanci in Eskimi in tako bodo ti izgubili še ta zadnja lovišča.

Strašna megla. V pokrajini Arkansas ob Misisipiju v Združenih državah Severne Amerike je divjal to pomlad strašen tornado ali vrtničasti vihar, ki je porušil celo vrsto mest in vasi. Pojavil se je v ovčji obleki: bil je podoben trideset metrov široki meglici, ki je imela obliko lija.

Ostrige gojijo. V državi Washington (Uošingtn), ki je v Združenih državah Severne Amerike najbolj severozahodna pokrajina, so v plitvo morje položili 10 milijonov japonskih ostrig, ki so večje ko naše, saj dosežejo dolžino 15 cm!

Hurikan in banane. Na severni obali države Kolumbija v Južni Ameriki je strašen vihar uničil nad 1 milijon bananovih dreves — in država je bila v pri-delku banan med prvimi na svetu!

Rozine v Avstraliji. Meseca marca so v Avstraliji pospravili in posušili na tisoče ton rozin.

Divji kozli v Švici. V švicarskih Alpah so se zadnjih desetih letih divji kozli ali gamsi pomnožili od 9000 na 11.000.

Cela gora žvepla. V državi Čile v Južni Ameriki so v puščavi Atakama odkrili na ognjeniku Putana sklade žvepla, ki ga računijo na 200 milijonov ton! Iz iste puščave dobivamo tudi mi »čilski soliter«.

Morski psi. Pri Novi Fundlandiji ob Severni Ameriki so letošnje pomlad nalovili okoli 200.000 morskih psov! To bo dragih kož in masli!

Kobilice v Egiptu. Roj kobilic je napadel Palestino, a so ga uničili, zdaj pa se je pojavila nova jata blizu Sueza in napravila veliko škode.

Ruski bombaž. V ruskem Turkestanu so leta 1914 imeli z bombažem posajenih 740.000 ha, l. 1928 pa že 900.000 ha.

Kaj se ti na Mrtvem morju ne more primeriti. Neka angleška potniška družba se je z motornim čolnom odpeljala na izlet po Mrtvem morju. Zmanjkalo pa jim je bencina, veter jih je začel premetavati sem in tja, jim poškodoval brod in jih končno pahnil na breg. Hrane niso užili dva dni, tudi žeja jih je mučila; ko so prišli na obalo, so se pa zopet bali, da padejo kakemu divjemu roparskemu rodu v roke — le nekaj se jim ni moglo zgoditi: da bi utonili! Zakaj ne? Mrtvo morje je na južnovzhodnem koncu Palestine ali Sveče dežele, nad katero ima zdaj Anglija mandat, to je naročilo, naj v deželi povzdigne kulturo, potem pa se bo sama odločila, kdo in kako jo bo vladal. Mrtvo morje ima 900 km² površine (desetina Kranjske) in leži 400 m pod morsko gladino. Odtoka nima, ampak vsa voda, kar je prineso sveta reka Jordan in potoki, radi velike vročine izhlapi. Vse raztopljene rude in soli pa tako ostanejo v morju in je zato voda širikrať tako gosta kakor navadno morje. Zato se v tem morju ne potopi nobeno živo bitje.

Največji ledenik sveta. Na Grenlandiji je mnogo ledenikov. Ko njihov led prileze do morja, se odkrhne in koš ledena gora plava proti jugu; taka ledena gora je včasih do 500 m visoka (za dve Šmarni goril!), vendar pa je iz morja moli le sedmi del. Ladja, ki se zaleti v ledeno goro, je izgubljena. Oče izmed mnogih teh morskih strahov pa je ledenik Humboldt sredi zapadne obali Grenlandije; širok je 55 milj ali 88 km (od Ljubljane do Kranjske gore).

London raste. Malo je Londončanov, ki bi vedeli, da vso ogromno deželo mest, kakršno tvori London, vlada štab 10.000 oseb, ki vršijo te posle večinoma brezplačno; uradnikov ne štejemo semkaj. Promet raste: l. 1902 se je z železnico, tramom in busom vozilo 1100 milijonov ljudi, l. 1927 že 3720 milijonov. Tudi za zdravje skrbijo: 800 je igrišč za tenis, na stotine za kriket in žogomet. Telefonov so samo v letu 1928 napeljali novih 48.000.

Kraljična veselo presenečena. Dvorna dama zadnje brazilske cesarice (cesarstvo je v Braziliji prenehalo l. 1889) je zapisala ljubavno zgodnico, katero ji je povedala cesarica sama iz svoje mladosti. Cesarica je bila hčerka neapolskega kralja. Politika pa je zahtevala, naj se poroči z brazilskim cesarjevičem Pedrom, ki ga še nikoli ni videla. Vzgjajali so jo v prepričanju, da je starše ubogati njena sveta dolžnost, zdaj bi pa njena poroka tudi njeni domovini koristila, torej je čutila dvakratno dolžnost, da se pokori staršem in domovini. Iz Braziliije so poslali ponjo odličnega častnika z lepim spremstvom. Potovanje pa je tedaj še dolgo trajalo in uboga kraljična polagoma spozna strašno resnico, da se je v vođjo spremstva globoko zaljubila. Bil je pa tudi res zal mož: velik, vitek, ljubeznen in vedno nekam skrivnosten. Ljubila ga je od dne do dne bolj, zato je pa tudi bolj trepetala pred dnevom svoje poroke. Ljubezen in strah sta ji tako hudo razdevala srce, da se je hotela vreči v morje, ko je zagledala brazilsko obal. Končno so vendar dospeli v luko krasnega glavnega mesta Ria de Janeiro. Tedaj pa napravi vsa posadka na krovu naenkrat špalir, prikaže se častnik, ki ga je kraljična ljubila, oblečen v blestečo uniformo ter se ji pokloni. Bil je njen ženin Pedro, ki je pa nepoznan sam potoval po svojo nevesto ter si pri-

zadeval za njeno srce, ker se mu je smilila ubožica, ki mora zapustiti dom in domovino ter se predati popolnoma nepoznani usodi.

Kam bo Amerika z bogastvom! Združene države Severne Amerike (USA) so lani načrpale nad 900 milijonov sodov nafte, kar znaša skoraj tri četrtine svetovnega pridelka. Sod ali barrel (berel) meri 163,5 l, torej so pridelali 1470 milijonov hl nafte. Iz nafte se čisti bencin in petrolej.

Prava egiptovska nadloga so letos v Maroku v severni Afriki podgane, ki so strašno opustošile shrambe, pa tudi črede, zlasti črede ovac.

Štorklje, dobrodošle! Dandanes štorklje niso povsod veseli. Palestinci pa so se jih v letošnjem marcu jako razveselili, kajti na svojem povratku v Evropo so požrle in tako uničile ogromne jate kobilic.

Z lisicami bogalijo. V Kanadi je pri Novi Škotski Otok princa Edvarda, kjer umetno gojijo lisice in so jih tako v enem letu izvozili za živalske vrtove in kožuhe 4500 pa zanje prejeli 800.000 funtov. (Funt je 275 Din, torej 220 milijonov dinarjev.)

Ogromen elevator. Američani imenujejo žitna skladišča elevatorje. V Kanadi je ob Gornjem jezeru taka stavba, ki lahko spravi 7.200.000 bušljev žita. (Bušelj ima 35 litrov, torej 252 milijonov litrov.) S svojimi stroji more ta elevator v eni minuti naložiti na ladje 2500 bušljev ali 875 hektolitrov.

Jula v Bengaliji. V pokrajini Bengaliji, med obema Indijama, kjer so naseljeni tudi slovenski misijonarji, so lani pridelali okoli 1.600.000 ton jute; pri nas jo rabimo zlasti za vreče. Ta ogromna množina je vredna 48 milijonov funtov ali 13.200 milijonov dinarjev, torej več ko ves proračun Jugoslavije!

Severni jelen postal južni. Navadno mislimo, da biva severni jelen v Aziji samo po mrzlih tundrah ali zamrzlih močvirjih severne Sibirije. Zaplodili pa so ga tudi daleč doli na jugu v Sajanskih gorah, ker raste tam dosti lišaja, ki se severni jelen z njim hrani.

Zlata obala napreduje. Na Zlati obali Gorenje Gvineje v zahodni Afriki so pred 20 leti pridelali 20.000 ton kakava, lansko leto so ga pa izvozili skoraj 220.000 ton. Dežela Zlata obala ali Ašanti je angleška kolonija.

Nova Zelandija in nafta. V mestu New Plymouth (Nju Plims) na severnem otoku Nove Zelandije so navrtali zemljo pa je brizgala iz nje nafta v takem močnem curku, da je v eni uri dal 1200 galon ali 5448 litrov! Na tem otoku so naseljeni tudi Jugoslovani.

Bogača Malaka. Malajski polotok pri Zadnji Indiji, ki je last siamskega cesarja in Anglije, da velike množine kavčuka in kositra, zdaj so pa začeli gojiti tudi kokosovo palmo in so v šestih mesecih izvozili 63.000 ton (63 milijonov kilogramov) kopre ali moke, namlete iz kokosovih orehov.

Oslji in gamaše. V južnoafriški deželi Zulu je za ljudi in živino strašna nadloga muha cece, ki povzroča spalno bolezen. Da osle obvarujejo njenih pikov, jim povijajo noge s platnom in platno pomažejo s ptičjim limom, kjer se muhe ujamejo.

Industrija v Paragvaju. V državi Paragvaj v Južni Ameriki zelo gojijo drevo kebračo. Ime pomeni »sekiro kruši«, ker ima silno trd les. Iz njenega lubja delajo močno čreslo, pa tudi zdravila, podobna kininu, ki je zoper mrzlico. Preteklo leto so izvozili 47.000 ton kebračevega ekstrakta (izvlečka).

Pšenična njiva od zemlje do solnca! Neki učenjak je izračunal tole: Ako bi na ploskvi enega jutra (4050 m²) vsejali pšenico, potem ko bi zrastle pa pobrali vsem bilkam vse koreninice ter jih položili v eno črto drugo za drugo, bi ta dolga nit segala od zemlje do solnca.

Za vedno pregnani! V južni Franciji se je vasica Portes začela pogrezati in 300 vaščanov je dalo slovo svoji hiši in svoji grudi!

Poceni tramvaj je v Glasgowu na Angleškem. Za dva penija (tri dinarje) se lahko pelješ 37 km daleč.

Slike po radiu se že pošiljajo. V Johannesburgu v južni Afriki so jih prejeli po radiu iz Anglije. Prišle so torej nad 11.000 km daleč! Prva slika je bila igračka opica, nato pa sta prišli fotografiji delavca-mehanika in pevca.

Največji zlati rudnik sveta je v Witwatersrandu v vzhodni Afriki. Deluje že štirideset let in ima zaposlenih 200.000 ljudi! Doslej so nakopali zlata za 275 milijard dinarjev; s tem denarjem bi plačali 21 jugoslovanskih proračunov!

ARABSKI ŠEJK – USMILJEN SAMARIJAN.

Tole zgodbo je doživel in zapisal Anglež, ki je nekaj časa živel pri Arabcih v puščavi. Ni torej pravljica, ampak resničen dogodek.

Paša Hadita, ki je bil šejk El Khor-a, je podedoval veliko premoženje: kamele, koze, konje, a bil je tako darežljiv in usmiljen, da je bil kmalu ob vse. Ko je na primer njegov sosed Sirhan potoval na jug po daljši kupčiji in so ga Vahabiti napadli in oropali, mu je Hadita podaril polovico svojega premoženja. Eno stvar pa je Hadita imel, ki se ni mogel od nje ločiti: svojo najljubšo belo kobilo. Šejk Goren mu je zanj ponudil sto zlatih funtov, pa Hadita ga je zavrnil, da kobile ne proda za noben denar.

Tedaj mu reče Goren: »Imam hčerko, ki je tako lepa, da me je že veliko glavarjev prosilo, naj jim jo dam za ženo. In nisem hotel. Tebi pa jo dam, ako mi daš ti svojo kobilo.« Pa Hadita ni hotel.

Zdaj pravi Goren: »Kobilo hočem dobiti, če ne zlepa pa zgrda. Ker je nočeš ne prodati ne zamenjati, ti povem, o Hadita, da ti jo bom ukradel in te svarim.«

Hadita odvrne: »Posvaril si me.« Po arabskih postavah ni sramotno, ako prijatelju kaj ukradeš, samo da si ga naprej posvaril, naj se pazi.

Goren odide in se ogiblje Hadite vse leto in se ne brije, tako da mu je zrastle dolga, zmršena brada. Nekoč pa zve, da pojde Hadita v Damask, nakupit nekaj kamel, in zato hili pred njim na damaško cesto. Namazal si je obraz z blatom in rdečilom, se oblekel v cunje in si z bodalom napravil v nogo veliko rano, potem pa se usedel ob cesti, koder bi moral prihajati Hadita. Da če bi se le hlinil, da je izmučen, bi ga Haditove bistre oči hitro prepoznale; zato je Goren cele milje šepal pod žgočim solncem in se tako zares utrudil in izmučil. Ves upehan se zgrudi ob cesti in gleda, kdaj bi prijezdil Hadita.

Kmalu pridirja Hadita na svoji beli kobili; puško je imel obešeno preko ramen. Goren se priplazi na cesto.

Hadita se v diru ustavi in se skloni nad ranjenim beračem. Goren mu težko izsopiha, da bi moral v Damask pa ne more naprej.

Hadita bi ne bil Hadita, ako ne bi tujca dvignil na sedlo in sam korakal ob stremenu. Goren počaka na konju še pol ure, da si zopet opomore, nato pa svetuje plemenitemu šejku, naj težko puško rajši obesi na sedlo. Kakor hitro je bilo to storjeno, zdirja Goren kot blisk naprej, obenem pa se še obrne nazaj in zavpije: »Pošteno sem te posvaril, o Hadita!»

Zc jaha dalje, ko ga Hadita pokliče. Še enkrat se Goren s kobilo obrne. Hadita zavpije: »Goren, kobilo si pridobil na pošten način in jaz ti prisežem, da si je

ne bom skušal nazaj pridobiti, ako ti prisežeš, da ne boš nikoli nikomur povedal, kako si prišel do nje.«

»Obljubim. Toda čemu?« vpraša Goren.

Hadita mu odgovori: »Če se ta zgodba po puščavi razve, se noben jezdec več ne bo upal ustaviti in pomagati ranjenemu človeku ali beraču.«

Tedaj stopi Goren ginjen s konja in pomoli Haditu puško in vajeli ter pravi: »Takega moža ne morem oropati.«

Šla sta torej skupaj proti Damasku, Goren na konju, ker je tako zahteval Hadita, in Hadita je ohranil svojo kobilo, Goren pa je ohranil Haditovo prijateljstvo, ki je bilo še več vredno.

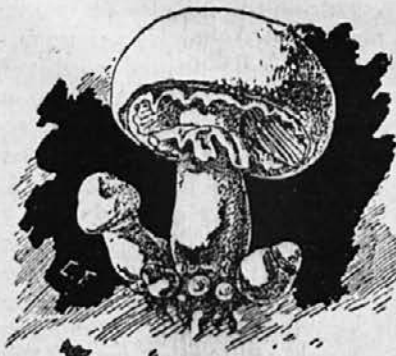
D R U Ž I N A

KUKMAK ALI ŠAMPINJON.

(Nadaljevanje in konec.)

V dveh do treh tednih je gnoj za »setev« kukmaka goden. Tak, na opisani način predelani gnoj je napol strohnel in se zmečil, da se da izlahka na kratko trgati; iz njega je izhlapela voda, kolikor je je bilo preveč, postal je nekako lepljiv, barve je rjave kakor kava in ima osladen duh. Da se pri večkratnem prelaganju ne izgublja amonijak, je zelo koristno, da ga nekako »privežemo«. To dosežemo, ako potrosimo in enakomerno zmešamo na vsak kubični meter gnoja 5 kg sadre ali gipsa, kakršnega uporabljamo za gnojenje.

Ko je torej gnoj pripravljen, ga znosimo v prostor, kjer nameravamo gojiti kukmak (vlažna in temna klet,

Zreli kukmaki (vrhnji del kukmakove zalege.)

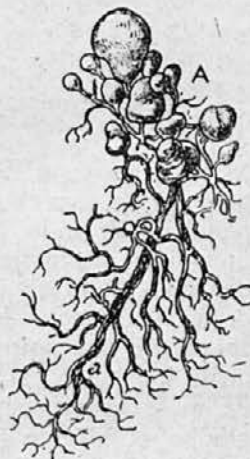
temni, topli hlevi, tople ali gnojne grede, cvetličnjaki itd.). Tam nakopičimo gnoj v poljubno dolge, 1 m do 1.50 m široke in do 40 cm visoke, na okroglo vzbočene gredice. Med dvema in dvema gredicama pustimo 30 cm široke stezice. Gnoj je treba lego za lego čvrsto naložiti, z grabljami gladko

izobličiti v nasip in nazadnje potolči z lopato ali primerno nasajeno desko (lopučo). Francoski vzgojevalci šampinjona oblikujejo in tlačijo gnoj z golimi rokami. Prostor, kjer pripravimo gredice, mora biti izpočetka zaprt, da se gnoj zopet ugreje. V 3 do 5 dneh ima 30° do 40° C. Šele potem, ko toplina v notranjosti grede odneha do 25° C (toplomer!), je čas, da posadimo zalego kukmaka. Vse večje kose zalege razdrobimo v manjše kosce, ki jih posamez potaknemo plitko v gnoj v štirih vrstah na vsako gredo. V to svrhu privzdignemo nekoliko gnoja na vsakih 30 cm z roko kake 4 cm navzgor, z drugo roko pa potišnemo košček zalege v nastalo jamico, toda le toliko globoko, da se komaj skrrije. Nato privzdignjeni gnoj pritismo zopet nazaj in tako nadaljujemo, da obsadimo vso gredo.

Prvih 10 dni potem, ko smo posadili kukmakovo zalego, naj bo prostor zaprt, da je v njem toplina bolj enakomerna. Šele potem nekoliko zračimo, da se prostor shladi do 15° C. Paziti pa moramo, da ni prepaha.

Pri majhnih gredah v velikih prostorih bi se pa toplota, ki jo proizvaja gnoj, prenitro izgubila. Zato je zelo potrebno, da grede, ko jih obsadimo, pokrijemo z deskami ali s kakimi odejami. Če se namreč gnoj izpočetka po saditvi preveč ohladi, zalega odmrje in naše delo bi bilo zaman.

Kjer je vse v redu, zlasti, če ima gnoj in zrak v prostoru potrebno toploto in je bila zalega zdrava, se kmalu oživi in začne poganjati tenke nitke (podgobje, micell), ki na gosto preprečijo ves gnoj. Seveda, čim ugodnejše so vse okolnosti, ki pospešujejo razvoj podgobja (toplina, vlaga gnoja in pa redilne snovi), tem hitreje in tem bujneje se razvija in širi na vse strani. V ugodnem slučaju je v 3—4 tednih potem, ko smo poteknili zalego, vsa greda na gosto prepletena s podgobjem. Ob robovih zalege opazimo tudi že debelejša nabrekli, iz katerih začno pozneje rasti gobe — kukmaki.

Spodnji del zalege. (A majhni kukmaki.)

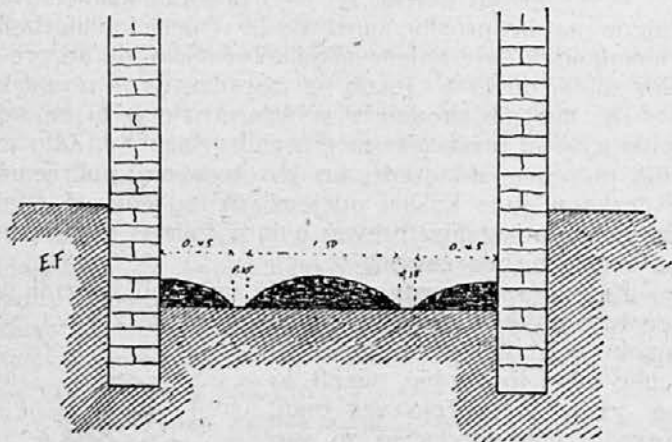
Ko je tedaj povprečno čez 4 tedne po saditvi vsa greda prerasla s podgobjem, jo z odnemo 3 do 4 cm na debelo z rahlo, vlažno vrtno zemljo. Kakor vse drugo, tako je tudi to delo izvršiti prav natančno, da je odeja povsod enako debela. Nazadnje zemljo z lopato ali lopučo čvrsto potolčemo, da se tesno oprime gnoja. Zalivali sedaj še ni treba. Šele čez teden dni, ali pa še kesneje, ko opazimo tu in tam suhe lise po zemlji, jo zalijemo z vodo, ki naj ima okoli 20° C. Zaliti pa smemo samo toliko, da se premoči zemlja. To je jako važno, kajti gnoj naj dobiva potrebno vlago le posredno iz vlažne prstene odeje.

Nato se čez 2 do 3 tedne pokažejo prvi kukmaki. Potem pa rastejo neprestano več mesecev, dokler ima gnoj kaj toplote in redilnih snovi. Poudariti moramo, da se je ravnati natančno po navedenih pravilih, sicer bo marsikdo razočaran, ko bo čakal in čakal, pa ne

bo kaj nabirati. Sčasoma bo vedno bolje, ker se bomo privadili naštetim opravilom in natančnosti, zlasti pa, ko si pridobimo potreben čut za pravo toploto in vlago gnoja in za razne posebne potrebe, ki jih ima kukmak. Potem ga bomo pa gojili z isto gotovostjo kakor kako drugo rastlino.

Omenjeno je bilo že v prvem sestavku, da je moči gojiti kukmak čez poletje tudi na planem. Kdor ima na vrtu zaveten, senčnat prostor, zarasel s smrekami ali z velikimi, košatimi listnatimi drevesi, najbolje na kaki brežini, obrnjeni proti severu, ima lepo priliko za pridelovanje kukmaka.

Za tako kulturo pripravimo gnoj prav tako, kakor je bilo opisano v prejšnji številki, in sicer dovolj zgodaj, da je goden vsaj do srede junija. Tedaj odstranimo na izbranem prostoru poljubno na dolgo, 1-20 m na široko in 30 cm na globoko vrhnico. Ruševino zrežemo na kvadrate, ki merijo po 30 cm, in jo spravimo v bližini, ker jo bomo pozneje potrebovali. Na dno tako nastalega

Kako se pripravijo kukmakove gredice v kleti.

30 cm globokega jarka denemo najprej 10 cm na debelo dračja, smrekovih vej ali karkoli, kar pospešuje nagel odtok vode. Na to podlago naložimo in čvrsto pohodimo pripravljene gnoj tako visoko, da je jarek baš poln. Nato ga še pokrijemo z deskami ali s kako drugo odejo, da se tem lažje ugreje in da ga deževje ne shladi. Ko ima potrebno toplino, ga obsadimo prav na gosto (na kakih 15 cm vsaksebi) z dobro zalego tako, da molé kosci zgoraj še iz gnoja. Nazadnje gredo gladko potolčemo in takoj zopet pokrijemo s slamo in z deskami, da ji ohranimo toploto in jo zavarujemo pred dežjem. V 3 do 4 tednih se zalega razraste. Sedaj odejo odstranimo in takoj pokrijemo gredo 2 cm na debelo z gozdno (listnato) zemljo, čeznjo pa položimo travnato ruševino, ki smo jo v to svrhu prihranili. Ko ruševino temeljito pohodimo, je delo končano. Zalivali ni treba, če ni prav dolgotrajne suše. Prvih 14 dni je celo potrebno, da gredo pokrijemo z deskami, ker bi dolgotrajno deževje jako škodovalo razvoju podgobja. Čez nekaj tednov pribodejo iz ruševine prvi šampinjoni.

Kdor hoče poskusiti to zanimivo kulturo, naj začne takoj, sicer bo za letos prepozno. Zalego kukmaka dobavi vsaka večja semenska trgovina.

V slovenščini nimamo nobene knjige, ki bi obravnavala gojitev kukmaka. Nemških knjig je pa v izobilju. Priporočamo sledečo: A. Amelung, »Praktische und lohnende Champignonkultur«; dobi se pri: Geschäftsamt des »Erfurter Führers« in Erfurt. Deutschland. Cena 30 Din.

O ZAKONU.

R. C.

Kar je, je.

V življenju prav pogosto naletimo na ljudi, ki so večni godrnjavci. Nikoli in nič jim ni prav. So sami s seboj nezadovoljni in zato nimajo boljšega opravka, kakor da vse obgodrnjajo. Ne objedajo pa ne samo drugih, tudi sebe, in zlasti svoj poklic. Ah, zakaj sem šoštar in ne profesor? Zakaj sem vzela tega Jaka in ne onega Jurija? Zakaj sem služkinja in ne tovarniška delavka? Zakaj sem tukaj, v tem kraju, in ne drugod rojen, v službi itd. Kdor odpre v svoje srce temu škratu godrnjaču vrata na stežaj, gorjé mu. Vsak dan bo bolj nezadovoljen sam s seboj, s službo, z vso okolico, z vsemi ljudmi, ki so mu ali tovariši ali gospodarji. Tako razmišljanje in žalovanje mu pristriže peroti; vsak polet, vsak razmah pri delu in v službi je zanj nemogoč. Življenje ni več življenje — je živočarjenje.

Toda o vseh teh primerih ne bom razpravljaj. V naše razmišljanje spadajo tisti zakonci, ki se jim vsiljuje mučna misel; zakaj sem se poročila? zakaj sem vzela baš to ženo in ne druge? In ker živimo v dobi, v kateri še vedno veje povojni duh, duh razkroja, duh drobljenja, podiranja, je zelo umevno, da se tudi v zakonu čezdalje bolj pojavlja vprašanje: Kako bi se dali nezadovoljni zakoni ločiti, razlrgati, uničiti? Kako bi se prišlo celò do razporoke. Ta krik nemirne dobe, razrvanih duš je silen in zato se vse premalo čuje drugo, veliko bolj važno in edino rešilno vprašanje: Kako graditi? Kako, kar šibkega, opreti; kar ranjenega, zavezati; kar zlomljenega, uravnati? Kako torej tudi zakone, ki pogrešajo medsebojnega občestva in so zaradi vzrokov, katere sem prej navajal, v nevarnosti, da se zrušijo, kako te zakone otepi in jih trdno utemeljiti?

Načelo, najmočnejše zdravilno načelo ob takih primerih za življenje je hladno spoznanje in priznanje: Kar je, je! Kar je storjeno, se ne da več napraviti nestorjeno. Gre samo za to, kako po izvršenem dejanju slabo izboljšati, zavoženo spraviti na pravi tir. Če se ti voz prekucne na cesti življenja, ga vendar ne boš pustil v jarku, ampak boš vse poskusil, da ga izvlečeš, dvigneš in voziš naprej. Ta nazor velja predvsem v zakonu. Ako se pojavijo v njem razpoke, je prvo, kar je treba, spoznanje: kar je, je. Za drugo je potrebna močna volja, da hočeta oba zakonska druga za vsako ceno vzdržati, ustvariti pravo občestvo, premagati zlo, ki ju spravlja v nevarnost, za vsako ceno. Naj nam bo jasno, da je pri vsaki združbi nujno potrebno potrpljenje. Ne moreta biti dve služkinji druga poleg druge, ako ne potrpi vsaka nekaj. Ne more biti hlapec pri gospodarju in ne imeti gospodar hlapca, če oba ne potrpi. Tembolj je tega treba v najtesnejši združbi — v zakonu. Če sta dva zakonca še tako ustvarjena eden za drugega, se pojavijo vendarle razlike v sto in sto drobnih rečeh. Zato je res za lepo sožitje v zakonu vsak dan kaka nevarnost. To se pravi, da naloge lepega zakonskega življenja nobena zakonca ne moreta rešiti enkrat za vselej, marveč jo rešujeta vse življenje. Zato je torej edina varna pot, ki vodi v pravo zakonsko srečo, ali ki sklenjeni zakon sproti ustvarja srečen, ta, da zakonska druga voljo po skupnosti, po lepem občestvu neprestano krepita, moč in zmogovitost te volje vedno večata — in sicer oba, ne samo eden!! — da se neprestano učita in obujata pravo

ljubezen, da se krepila v rasti za vse dobro, plemenilo. Zakon postane na ta način večni ogenj očiščevanja, v katerem zgori vsa žindra osebnih slabosti, sitnosti, sebičnosti, trme, nagajivosti, upornosti in ostane zlato medsebojne čezdalje globlje in bolj poduhovljene ljubezni. Le na ta način postaneta »dva v enem«, kakor pravi sveto pismo.

Vse to pa je strašno resno delo. In menda prav zato, ker se premnogi zakonci tega težkega dela bojé, iz ruši toliko zakonov. In so mnogi, ki tega ne uvidijo. To pa je prvi pogoj, da spoznajo: samo na ta način je mogoče občestveno življenje v trajni ljubezni. Kdor pa bi v takem primeru iskal pomoči od zunaj — je že zašel. Če mož po krčmah robanli nad ženo, če žena pri tetah in botrah toži moža in jih prosi pomoči — je že vse narobe. Razpoke se ne bodo zacelile, le na novo se odpirajo. Tudi je krivično, če tolažijo ženo ali moža sorodniki s tem, da bo čas vse zravnal. Sam čas ne bo nič zravnal, če ne bošta oba zakonca sodelovala. Iz nič ni nič. Če nič ne seješ, ne boš nič žel, če deset let hodiš gledat njivo. Prav taka nesreča je, če si zakonca vse zlo prikrivata: prikrivata sama pred seboj in pred drugimi, da na videz res vzajemno, v lepi ljubezni živita. Vse to so samo dišeče cunjice na ture, ki se bodo pa kedaj vendarle predrli in bo gnoja le tem več. Veljaj spoznanje: kar je, je! Ne vprašuj več s fistiimi neumnimi vzdihljaji: oh, ko bi bil to vzal, ko bi bila tega poročila! Stran! Take misli so satanovi roglji, s katerimi bôde v zakonsko edinstvo in srečo. Močna volja za skupnost, velika ljubezen sta kladiva, ki skujeja trdno vez zakona.

ZIBEL.

MILICA GRAFENAUERJEVA.

Večkrat sem se posmejala od srca, ko me je zbu-jalo zarana samosvoje, rahlo zibanje deteta v vozičku. Ugibala sem nekaterikrat, odkod malemu, približno polletnemu bitju to, da je odkrilo enakomerne, za zibanje v težkogibljevem vozičku nujne kretnje.

Ti spomini so mi zopet oživali ob članku o zibeli v julijski številki revije »Hochland, 1928«. In s temi kakor davna pesem še drugi z ljubega doma, »kjer nam je tekla zibel« in smo tam zibali včasih radi, včasih tudi neradi, starejši bratje in sestre mlajše, kadar nam je bilo ukazano, in peli najpreprostejše otroške uspavanke: zazibalke. Spričo vsega tega navajam temeljne misli navedenega članka.

Zibel je danes zastarela; upokojena kot neprimerna detetovemu uspevanju in zdravju je naglo izginila ob ljubezni in volji, da nudimo detetu samo dobro in najboljše. Že novorojenčku je označilo mnenje zdravnikov kot najprimernejšo trdno posteljico. Ta ali ona stara mamica pač ni umevala novega časa in novih zapovedi o negi dojenčkov in je žalostna gledala za detetom, ki ji ga je jemala iz rok hčerka ali snaha, prežeta od novih nauk.

Tako je bilo čudovito naglo ubito prastaro izročilo ljudstev, prvotnih in omikanih, ki so vsa zibala svoje novorojenče, bodisi kakor Indijanci v zaboju, obešenem v koči pod stropom, bodisi kakor Afričanka v rjuhi, navezani na hrbet (ponekod jemljejo tudi Slovenke dojenčke na polje s seboj, kadar so jim tam na razpolago veje in senca dreves, da na veje pritrdijo močno

rjuho in položé vanjo detel), ali v zibeli, kakor so se zibali naši otroci.

To osupljivo soglasje med ljudstvi, ki so krajevno, časovno in kulturno med seboj tako zelo oddaljena, ni moglo biti samo slučajno. Tudi neurejeno nagnjenje nedoslednih, značajno šibkih mater, ki mehkužijo dete in ga zavajajo v nespametne, celo škodljive razvade, ni pravi vzrok zibanju — kakor se večkrat ugiba — in sicer zato ne, ker prinese dete na v a d o z i b a n j a ž e s s e b o j n a s v e t.

To neoporekljivo dejstvo se je doslej preziralo. Mesece pred rojstvom se je namreč že zibalo dete z materjo hkrati, vsako materino gibanje je prehajalo nanje, prav posebnó še njena hoja, ki se z njo človek enakomerno, ritmično (po taktu) ziblje. Tako je uravnano gibanje in počitek novorojenčkov enako z materinim gibanjem in počitkom in je težko in minejo večkrat tedni, preden navadimo dete na novi, nevajeni red. Naš čas išče vzrokov za živčne bolezni povsod in tudi pri vnanjih vplivih na dete pred rojstvom; ne meni se pa žal za naravne pogoje detetovega življenja do rojstva.

Dalje: Kolikor toliko je koristilo detetu tudi nekdanje »pestovanje«, če so ta posel vršile seveda skrbne roke. Ko so pestovale dete ljubeče človeške roke, je bilo vsaj nekaj časa deležno gibanja človeške hoje, ki mu ga morebiti danes bridko manjka. Dobro vemo, kako kvarno vpliva na notranje delovanje telesnih organov daljša negibnost, vemo, kako ubogi so bolniki, ki so prisiljeni, da morajo dlje mirovati v postelji, bodisi glede prebave, bodisi glede odpornosti pljuč in mren proti vneljem, ali tudi glede drugih notranjih organov, ki so v takih dobah vse bolj sprejemljivi za bolezni. Dosti otroških črevesnih bolezni v prvih mesecih bi utegnili izvirati iz otrokovega stalnega mirovanja.

Naši predniki so nadaljevali s skrbjo za dojenčke tako, kakor je začela in jo usmerila narava. Dali so detetu zibel z njenimi tečajji in mirnim tekom, duhovito sličnim človeškemu koraku. Tukaj je počivalo dete, dokler ni — zrelo in krepko dovolj — začelo stopati na noge in porabljalno udov, kakor jih porabljaljo mnoga druga bitja — od narave prej zrela — že brž po začetku življenja.

Enakomernost človeškega koraka je globokega pomena. Izraz je našega bitja, simbol. Ritmično kakor udarci žile in kakor dihanje, kakor življenje in umetnost širi sijaj reda in skladnosti na naše zavedno bivanje. Vznemirjena duša se umiri ob njenem pozibavanju. Iz tega živega reda frga dete novodobna nega z železno zapovedjo mirovanja, — odreka mu — četudi v najboljši veri —, kar zahteva njegova narava, po čimer strada in kriči in vnaša tako morebiti trajno nesoglasje v detetovo duševnost.

Tudi moderni otroški voziček ne zadovolji povsem kljub nekateri svoji vrlini. V njegovem gibanju ni ritma, ki ga je bilo dete deležno na človeških rokah, ki so ga pestovale še nekaj časa potem, ko je bila zibel že izginila.

Zakaj je izginila zibel, prijateljica rodovom? Odstranil jo je duh novega časa, ne da bi bil prinesel zanj polnovredno zamenjo. Kakor pripominja Nemka v Hochlandu, da le iz narodove govornice in iz umetnosti zibel še ni izginila, tako tudi naša ljudska govornica še pripoveduje o ženi, »ki bo zibala« in se spo-

minja zibeli samo še v umetnosti, posebno v pesmi, ki nam jo je najbolj omilila. Omenjam eno, narodno, zazibalko:

Tuťaj ninaj dele mladó,
Da bi radó zaspančkaló!
Da te bi var'val večni Bog,
Bog Oče, Sin in svefi Duhl!
Jaz tebe bom zazibala,
Marija te bo prekrižala.
Svef angel var'h naj varje te,
Sveta Trojica vari te! itd.

Naj dodam samo še, da gleda iz posameznih točk obravnavanega članka marsikak znak verjetnosti. Tako navajam k točki o deletovem poželenju po zibanju dogodke, ki sem jih vsa začudena sama doživljala s svojo deco, ki se je še vsa majhna in nebojglena pa že pozibavala, potem ko je bila sama odkrila to umetnost. Za točko o dobrodejnosti ritmičnega gibanja bi utegnili pričati morská bolezen kot neugodna posledica neenakomernega, sunkovitega zibanja. Vsekako bi bilo prav, da bi nastali problem pretehtal in razjasnil strokovnjak zdravnik.

KUHARICA.

Meseni ponvičnik (šeberle) z drobnjakom.

Namoči v mrzli vodi 2 žemlji. Mešaj žlico masti, primešaj 2 rumenjaka; ko si 10 minut vse to mešala, prideni namočeni in dobro ožeti žemlji, pest (5–6 dkg) kuhanega in dobro sesekljanega govejega mesa, sneg dveh beljakov, žlico drobno zrezanega drobnjaka in prav malo soli. Vse narahlo premešaj in stresi na pomazan pleh, razravnaj testo za prst na debelo po pekači in peci v srednje vroči pečici 12–15 minut. Pečeno zreži na poševne, štirivoglate kose, stresi jih v skledo in zlij nanje čisto juho.

Drobnjakov hren za k mrzli pečenki ali k drugemu mesu.

Osnaži koreninico hrena in ga položi za nekaj minut v mrzlo vodo, nato ga nastrgaj (zribaj). Mešaj rumenjak, 2 žlici kisle smetane, 2 žlici kisa, žličico gorčice, prav malo soli, velik ščep sladkorja in žlico drobno zrezanega drobnjaka.

Zabeljena špinača.

Špinačo osnaži, operi in v vreli osoljeni vodi naglo skuhaj (pri kuhi je ne pokrивaj, da ostane lepo zelena). Potem jo stresi na rešeto, da se nekoliko odteče. Nato jo stresi v skledo, potresi z žlico krušnih drobtin in zabeli s sirovim maslom (za pol jajca).

Špinačne palačinke z raztepenimi jajci.

Ubij v lonec jajce, osoli ga, prilij četrt litra mrzlega, nezavretega mleka, dve žlici kuhane, ožete in dobro sesekljané špinače, nekoliko soli in nekaj žlic moke, razravnaj to mešanje v široki plitvi ponvi, v kateri si razgrela za žlico masti (vročo masť odlij) in jo počasi pri pečenju prilivaj, da se ne prismođi. Palačinke zarumeni po obeh straneh. Vsako palačinko nadevaj z raztepenim jajcem, jo zavij kakor štruklje in postavi kot samostojno jed s solato ali brez nje na mizo. (Zelo pripravna in lahka jed za večerjo.)

Raztepena jajca z drobnjakom.

Ubij v lonec 2 jajci, prilij 4 žlice mrzlega mleka, prav malo osoli in prideni še majhno žlico drobno zrezanega drobnjaka in zlij vse v ponev, v kateri si segrela žlico masti; mešaj, da se nekoliko zakrckne in zgosti.

Pečenka v kislični omaki.

Operi, nasoli in preslanini (našpikaj) 1 kg telečjih zarebernic, jih položi v kozo in prideni za oreh masla, 2–4 žlice kisle smetane in nekaj koscev limonove lupine. Pokrij in duši pol ure. Nato postavi pečenko v pečico, da prav malo zarumeni, prideni pičlo žlico moke, dobro premešaj, prilij $\frac{1}{4}$ l juhe in ko nekoliko povre, prideni kislico, ki si jo takole pripravi: V kozo razgrej za oreh sirovega masla, prideni 1–2 pesti na rezance zrezane, oprane kislice ter jo pokrij, da se četrt ure duši. Nato prideni kislici 2 žlici kisle smetane in jo stresi k pečenki. Ko vse skupaj prevre, zreži pečenko, jo zloži na krožnik, oblij z omako in obloži z »rizi-bizi«.

Vampi za bolnike s sladkorno boleznijo.

Zreži pol kile kuhanih vampov na drobne rezance, polij jih z $\frac{1}{8}$ l mrzlega vina, jih dobro premešaj in takoj odcedi. Nato prideni vampom drobno zrezano čebulo, za jajce sirovega masla, nekoliko soli in velik ščep popra. Pokrij in duši četrt ure. Nato prilij vino, ki si ga prej odcedila, in duši še nekaj minut. Preden daš vampe na mizo, primešaj še pol žličice drobno zrezanih kapar.

Češnjeva torta.

Mešaj pol ure 4 dkg sirovega masla, 4 dkg masti, 14 dkg sladkorja in 4 rumenjake, katerim si primešala nekoliko drobno zrezane limonove lupine; prilivaj počasi 2 žlici ruma, $\frac{1}{8}$ l mrzlega mleka, narahlo primešaj $\frac{1}{4}$ kg moke, sneg 4 beljakov, 2 žlici drobno zrezanih orehov in nazadnje žličico jedilne sode. Vse skupaj narahlo premešaj in stresi v velik tortni model, testo razravnaj in naloži po vrhu očiščene češnje ter postavi v pečico, da se rumenkasto zapeče. M.R.

* * *

Srbsko sladko.

Naberi ob solnčnem zahodu močno dehtečih vrtnic, odreži bele končke, ki vsebujejo nekaj grenkega, in razreži listke na debele rezance. Na $\frac{1}{4}$ kg zrezanih listkov iztisni sok velike limone, mešaj in stiskaj, dokler se ne cedi sok iz lističev. Tačas prevri 100 g celih listkov vrtnic na $\frac{3}{4}$ l kropa, odcedi vodo, zavri $\frac{3}{4}$ kg sladkorja, vlij odlitek, ki si ga dobila od celih lističev, v sladkorjevo raztopino in kuhaj, dokler se ne vleče, potem primešaj zrezane listke, kuhaj dokler ni prav gosto, in deni gorko v steklene posode. Ko se je mezga shladila, zaveži s pergamentom.

Vonj in okus cvellíc.

Za različne bonbone, torte, sladolede, hladetine in podobne stvari potrebujemo vonjivega dodatka. Dobimo ga: Vrtnice, nageljni, vijolice in kar se sploh hoče uporabiti za to, mora biti v najbujnejšem razcvetu. Listke oplakni rahloma (pri vrtnicah odstriži bele končke) in opari v porcelanasti, novi skledi. (Deseti del litra na dve pesti listkov.) Naj stoji skrbno pokrito štiri ure. Potem odcedi in kuhaj z enako količino slad-

korja, dokler ni gostljata. Iztisni sok limone v mezgo, in ko je dobro prevreto, napolni majhne steklenke in zamaši, ko se je ohladilo.

Bezgovo peneče se vino.

Cvetne kobiljice bezgove preglej, oplakni z mrzlo vodo in polij v porcelanasti skledi z belim vinom. Vina naj bo za tri prste nad cvetjem. Ko je stalo pokrito pol ure, odcedi vino, nareži vanj nekaj limonovih kolesc in osladi ($\frac{1}{4}$ kg sladkorja na liter vina). Postavi na led. Preden daš na mizo, primešaj polovico penečega se

vina. Na isti način dobiš tudi resedino in vrtničino peneče se vino.

Lipov liker.

Naberi ob suhem vremenu lepo dehtečega cvetja in nalij vanj toliko dobrega špirita, da pokrije cvetje. Ko je stalo 8 dni na solncu, odlij in iztisni cvetje. Nato primešaj v vodi raztopljenega sladkorja, deni v steklenico in zamaši. (Na liter špirita $\frac{3}{4}$ kg sladkorja in $\frac{2}{8}$ l vode.) Ta pijača je na Francoskem zelo priljubljena, je tudi dobra za kašelj in zažlemana pljuča.

L.F

ZAKRATEK ČAS

ZA SMEH.

Ponazoritev tuje besede.

A.: »Tu berem, da je N. N. zelo diskreten. Kakšen človek je diskreten?«

B.: »Diskreten sem jaz, če nikomur ne razodenem, da si ti osel.«

Zagovor.

Sodnik: »Zakaj ste vrgli svoji ženi skodelico v glavo?«

Toženi: »Ker se mi je vélike sklede vendarle škoda zdelo.«

Svoboda.

Gospa Liza: »Ljuba prijateljica, kam pojdeš letos na počitnice?«

Gospa Neža: »V Split, in sicer šele konec julija.«

Gospa Liza: »Moj Bog, v Splitu je tedaj 35 stopinj vročine v sencil!«

Gospa Neža: »Kdo pa me more siliti, da bi sedela v sencil?«

Sorodno opravilo.

Ravnateljjetnišnice: »...Torej Vi bi radi imeli pri nas kako opravilo, da boste laže prestali kazen!... Kaj pa ste?«

»Čelist sem bil v nekem orkestru.«

»No, potem boste pa lahko na dvorišču drva žagalil!«

Sadovi dobrih vinskih letin.

Gospod Žolna: »Tri vinske letine sem doživel, ki jih ne bom do smrti pozabil: Ob prvi sem bil padel po stopnicah in sem si bil razbil nos; ob drugi sem bil radi razgrajanja petnajstkral kaznovan; ob tretji so me pa zapisali med rekovne pijance!«

Previdnost iz izkušnje.

»Torej tako napravite, kakor sem rekel,« pravi odvetnik pravdarskemu klijentu.

»Koliko sem Vam pa dolžan za ta svet?« vpraša ta in seže v žep.

»Ker sem Vam do zdaj vodil vse pravde, Vam nočem za ta svet računati nič.«

Klijent se lepo zahvali, nazadnje pa vendar pripomni: »Pa bi le prosil, gospod doktor, da bi mi dali o tem kako potrdilo, saj veste, da ne bo potlej kake pomote!«

A, tako!

»Imate premično ali nepremično premoženje?«

»Tačas nepremično.«

»Kaj se to pravi?«

»No, polomljen avtomobil imam.«

Zaradi pokorščine...

B. Jakac.

Janče (med poukom): »Ti, Lipe, včeraj so te spet topli. Sem slišal, ko si se jokal. Zakaj so te?«

Lipe: »Ker sem ubogal.«

Janče: »Aaa — — —«

Lipe: »Res. Mama mi je rekla: Ali te ni sram, da si rekel teti, da je neumna? Brž pojdi in reci, da ti je žal. — Pa sem šel in rekel: Teta, meni je žal, da si neumna! — Pa so me topli.«

UGANKE.

Urednik: PETER BUTKOVIČ - DOMEN, Sgonico, p. Prosecco, Trieste, Italia.

Računska naloga.

(B. J., Ljubljana. — 4 točk.)

»Daj mi eno ovco iz tvoje črede, da jih bova imela enako.« — »Daj mi pa ti tri od svojih,« pravi drugi pastir, »in ti jih boš imel prav eno tretjino od mojih.«
Koliko sta jih imela v začetku?

Poselnica.

(Vincenc, Ljubljana. — 6 točk.)

Inž. Štefan Grbot
Dunaj

Kako se imenuje knjiga, ki mi jo je podaril ta gospod?

Vremenska uganka za junij.

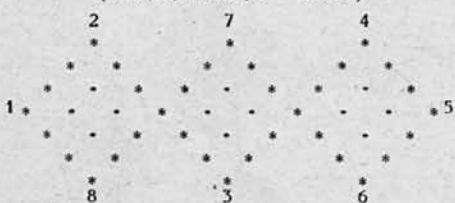
(—zl—, Ljubljana. — 8 točk.)

Vremensko poročilo.

2. V. 1922 dež	2. III. 1920 sneg
1. VIII. 1922 grom	1. V. 1925 nevihta
4. VII. 1928 toča	2. VIII. 1926 vihar
1. V. 1921 sneg	1. I. 1922 sneg
3. X. 1921 dež	3. IV. 1926 slana
1. III. 1923 dež	2. VI. 1927 megla
2. VI. 1925 jasno	24. VI. 1929 —

Rombi.

(Mirosljub, Vižmarje. — 5 točk.)

Razvrsti v gorenjem liku v redu, kakor kažejo številke, namesto zvezdic besede: arak, kavs, klop, kost, očak, pero, pest, post, snop, tema, frak, trop; namesto pik pa razvrsti še črke: a, b, e, e, i, k, m, r, s, s, v, v tako, da boš čital tudi v 3., 4. in 5. vrstli v vsaki po tri besede.

Šaljivka.

(Radoš, Stari trg. — 3 točke.)

Kateri panj ima ljudi za prebivalce?

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. Senl Vid nad Ljubljano.

REŠITEV UGANK V MAJSKI ŠTEVILKI.

Zamotana veriga. Iz vsake prejšnje skupine deni zadnjo črko k naslednji, od naslednje prvo k prednji; dobiš: Povej mi, kaj čitaš, in jaz ti povem, kdo si.

Novec. Številke letnice (1764) povedo, katere črke vzamemo, številka v sredini pa kolikokrat vzamemo določeno črko (3krat vsako prvo, 3krat vsako sedmo itd.). Začnemo spodaj, kjer se pričinja napis na novcu: Stara pelica, stara resnica.

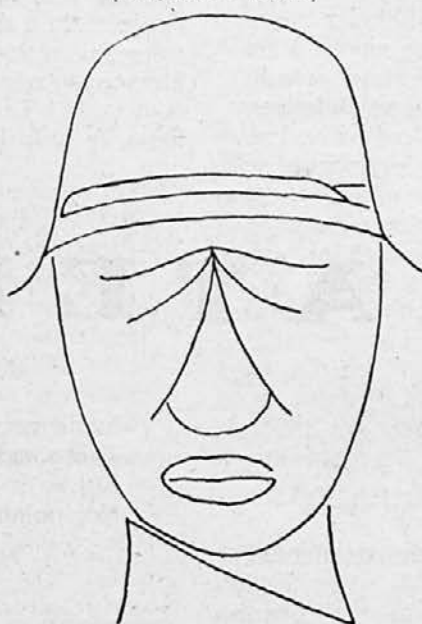
Crkovna podobnica. Pred nami jok, za nami stoki!

Skrit pregovor. Brez starega vola ni brazde.

Cvetje. Razdeli črke z diagonalno črto od levega gornjega konca do desnega spodnjega na dve polovici in beri najprej črke nad črto, potem pa še one pod črto. Dobiš: »Aj, prišla bo znova v deželo pomlad! S.G.«

Fizionomična uganka.

(S. O., Sele. — 12 točk.)

Kaj je ta možakar?

Sestavnica.

(Radoš, Stari trg. — 8 točk.)

Ačh, ačp, ago, aka, akd, alg, anc, anm, apf, nemb, neme, odk, onj, opn, rzi, rzl.

Konjiček.

(France, Središče. — 9 točk.)

Iz latinščine.

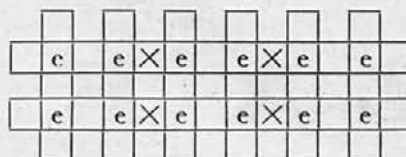
(Janez Ložar, Ljubljana. — 6 točk.)

§ 3.

bes, besis m. = dve tretjini
edax, acis = požrešen
nicator, oris m. = zmagalet
coniecto 1. = domnevati, ugibati.

Ograja.

(Plašnik, Škofja Loka. — 9 točk.)

Vstavi v prazne rubrike spodaj navedene soglasnike, da dobiš besede s pelimi črkami; vodoravno se v križcih križajo začetne in končne (b, c, c, c, c, č, j, k, k, l, l, m, m, m, n, p, p, r, r, r, r, r, s, s, š, š, š, v, v, v, v, ž).

Narobe svet.

(S. O., Sele. — 5 točk.)

Dan narobe nima narobe tujo narobe slabost narobe.

Črkovnica.

(A. D., Ljubljana. — 5 točk.)

L p ž p j v v ž r n v c t s
a o e o e o a e o i a e i t
o i c e n a g t n t v a e a
v n e r e s o e o r c v . .

Dober nasvet.

(Radoš, Stari trg. — 10 točk.)

Kjrvdšcii - djmngkrkaeooo - zklpjaea --
Vse - krzdšaia - pršjnprthjeicea --
Prjmknzdtkvszspšeeeiiaeeaiil

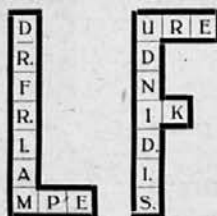
Smeh.

(O. S., Sele. — 10 točk.)

Hili hahahahaha ho hohoho hohohoho
he huhuhuhu ha hahahahaha hihihihih
hi hehehehehe hohohoho hihihih he hi
he hohohoho hihihih he hi he hohohoho
he hihihihih ha hi haha ho hihih hi he!

Spremenitev. I. Romar, kosa, peča, lipa, voda, slak, slika, hren, selo. II. Komar, rosa, piča, lina, Vida, svak, sloka, dren, salo. Pregovor: Kri ni voda.

Mozaik.

Dr. Fr. Lampe, urednik D(om) i(n) S(veťa).

Skupina delavcev. Imena delavcev ne pomenijo ničesar. Številke pa pomenijo črke iz abecede, katere moramo vzeti, in sicer: najprej prvo pri mesecih, nato drugo pri dnevih. Dobimo: Delavec je vreden plačila.

Vremenska uganka za maj. V oba stranska kvadrata vstavimo abecedo v smereh črte. Nato vzamemo izmenoma eno navpično vrsto črk iz prvega in eno iz drugega kvadrata ter čitamo vodoravno:

Brez dežja Pankrac in Urban,
dobre Irgalve up je dan.

Črkovnica. Začni v prvi vrsti od desne (n), nadaljuj v zadnji od leve (e), nato zopet v prvi vrsti (s), potem v zadnji (a), nato v drugi vrsti od desne (m), nato v sedmi od leve (o) itd. Dobiš: Ne samo ti, ne samo jaz, trpimo vsi. A vsem bo čas, kar z boljo je v srce zarisal, s pozabo mehko spel izbrisal. Meško.

Številčna uganka. Namesto števil vstavimo črke iz zgornje skupine črk in iz spodnjega napisa in dobimo: Napuh hodi pred padcem.